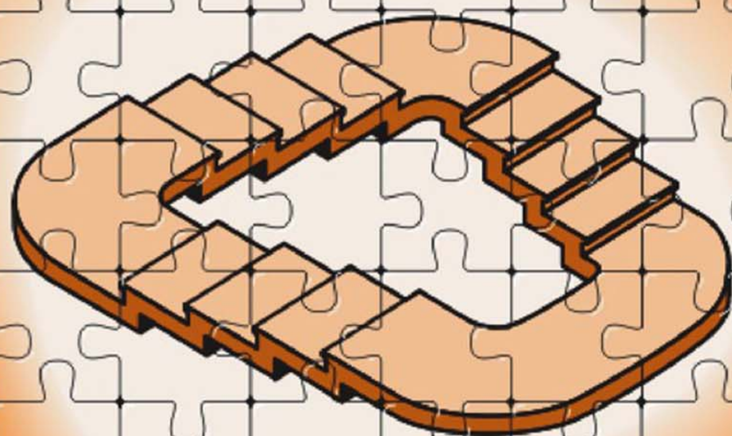
Voja Antonić

KREMANSKO NEPROROČANSTVO

STUDIJA JEDNE OBMANE

Voja Antonić
KREMANSKO NEPROROČANSTVO

Studija jedne obmane

Prvo izdanje oktobar 2002.

Recenzent: profesor dr Dragan Popadić
Redaktor: Marijana Anastasijević
DTP: Voja Antonić
Dizajn i obrada naslovne strane: Voja Antonić
Izdavač: Voja Antonić
e-mail: **vant@paralax.co.yu**
vantonic@sezampro.yu
Štampa: “Todra” - Beograd
Tiraž: 500 primeraka

Molimo da sva pitanja, primedbe i komentare koji se odnose na ovu knjigu uputite autoru i izdavaču putem elektronske pošte na adresu **vant@paralax.co.yu**
Na sajtu **www.paralax.co.yu/** data je prezentacija knjige i otvorena javna diskusija po svim pitanjima koja se u knjizi obrađuju.

PREDGOVOR

Moglo bi se reći da je na svetu do sada izrečeno onoliko proročanstava koliko i rečenica u budućem vremenu. Svaka takva rečenica govori o nečemu što još ne postoji, možda neće ni postojati, i tek kada buduće vreme postane prošlo može se videti da li je tvrdnja o budućnosti bila tačna ili ne. A opet, samo mali broj njih zasluži tu slavnu etiketu - ostale ostaju prognoze, nagađanja, predviđanja, slutnje...

Začudo, tačnost predviđanja nije dovoljan uslov da bi neke tvrdnje o budućnosti bile dočekane sa strahopoštovanjem. Običan čovek, tako, ne izgleda preterano fasciniran moćima astronoma da u sekund predvidi pomračenje Sunca, niti ispitivačima javnog mnenja koji uspevaju da pogode kako će kroz mesec dana u jednoj državi glasati nekoliko miliona ljudi. Pomenuti astronom bi pravu slavu stekao tek kad bi sakrio da je njegovo u dlaku tačno predviđanje plod njegovog mukotrpnog učenja i rezultat rada hiljada naučnika, a istraživač javnog mnenja kad bi rekao da mu se tako javilo, pa čak i kad bi samo odbio da objasni kako je tako nešto utvrdio. Bitno je sakriti da je njihovo proročanstvo rezultat racionalnog suđenja i poštovanja naučne procedure; otkriti to ima isti razočaravajući efekat na publiku kao kad mađioničar prikaže u čemu je bio trik i ono što je dotle izgledalo čarobno odjednom gubi takav oreol.

Pravo proročanstvo svakako mora da protivreči racionalnom duhu - što više, to bolje. Ako zavirimo u bogatu ponudu gledalaca budućnosti, videćemo da popularnost počiva na mistifikaciji, i da oni koji se u proricanju rukovode utvrđenim pravilima (gledanja u dlan, u kafu, u zvezde...) zaostaju u slavi za prorocima kojima se tek tako, iznebuha, ukazuje šta će se desiti. Prava proročanstva moraju biti otkrovenja koja viša sila, vođena svojim nedokučivim namerama, saopštava ljudima. Prorok je tu samo skromni posrednik, te otuda proročanstva običnog, neobrazovanog sveta imaju posebnu privlačnost.

Kremansko proročanstvo ima sve odlike koje jedno proročanstvo čine slavnim. Poreklo mu se gubi u magli usmenih predanja, proročanstva se javljaju neukim i nepismenim seljacima i kroz njih se nekakva tajanstvena viša sila obraća srpskom narodu, dajući mu upozorenja i usmerenja. Izrečena narodskim jezikom, gde često ni sam prorok nije načisto šta bi njegovo proročanstvo trebalo da znači, proročanstva se, začudo, do detalja obistinjuju. Nije zato ni čudo što mnogi koji su spremni da se namršte na pomen drugih proročanstava prihvataju, kad je reč o Kremanskom proročanstvu, da tu izgleda ipak “nečega ima”.

I dok su mnogi fascinirani činjenicom da proročanstva postoje i spremni su da im poklone apsolutno poverenje, drugi ljudi su daleko više fascinirani vlašću kojom proročanstva imaju nad ljudima i spremnošću ljudi da im nekritički veruju i da ne dovode u pitanje njihovu tačnost čak i kad bi takva provera bila veoma jednostavna. U takve ljude spada autor knjige koja je pred nama, Voja Antonić. U svojoj prethodnoj knjizi, “Da li postoje stvari koje ne postoje”, objavljenoj 2000. godine, Antonić je vodio čitaoca kroz svet raznoraznih čudesa, od rašljarstva do astrologije i letećih tanjira, i nastojao da pokaže kako su sva ta čuda himere koje je sam čovek stvorio i uporno ih održava. Među tim himerama spominje i brojna proročanstva pa i Kremansko proročanstvo, i nudi pokazatelje o tome koliko su se ova proročanstva obistinjavala a koliko grešila.

Istina koja se otkriva, da su sva čuvena proročanstva, od biblijskih do Nostradamusovih, da ne spominjemo brdo savremenih prevaranata, promašaji, predstavlja samo novu zagonetku za radoznali duh: kako je moguće da ljudi veruju u netačna proročanstva? Kako je moguće da ljudi uopšte veruju u mogućnost

proricanja kada sve drugo što čovek zna o svetu oko sebe protivreči nečemu takvom? Ako su već spremni da dozvole mogućnost proricanja i da i vlastite živote podrede takvim proročanstvima, kako je moguće da sa toliko nekritičnosti veruju sumnjivim autoritetima koji takva proročanstva iznose?

Antonić zablude ljudi ne tumači njihovom glupošću. Naprotiv, zabludama podležu i inteligentni ljudi, pa i inteligentni ljudi koji baš nastoje da ne budu lakoverni. Kako je to moguće? Po Antoniću, najveća odgovornost leži na onima koji takve obmane namerno fabrikuju, kao i u nedovoljnoj kritičnosti onih koji su žrtve obmane.

Jedan od uzroka zablude je i u tome što ni inteligentni i oprezni ljudi često nisu svesni u kojoj meri su proročanstva pogodno sredstvo za manipulaciju ljudima: skoro da nema ekonomičnijeg, jednostavnijeg, a po onoga ko ga koristi bezopasnijeg sredstva uticaja na ljude. A to je onda osnov iz koga će se razviti čitava industrija sistematskog i lukavog fabrikovanja proročanstava i njihovih “dokaza” kojima je teško odoleti. Ne samo žuta štampa, već i knjige od kojih neke pretenduju da budu naučne, nude dokaze sa puno živopisnih detalja, konkretnih imena i prezimena, koji su zapravo obični falsifikati.

Što je još važnije, površna racionalnost nije dovoljna da ospori vrednost proročanstvima; proročanstva imaju moć da takve elementarne testove prođu. Otuda, dok onaj ko bez ikakvog razmišljanja poveruje u mogućnost proricanja isto tako bez ikakvog razmišljanja može i da ih odbaci, neko ko površno proveri i “potvrdi” proročanstvo učvrstiće veru u njega. Voja Antonić na više mesta ukazuje na zamke površne racionalnosti. Na primer, racionalno je proveriti da li postoji slaganje između nekog dogadaja i teksta proročanstva. Ali, ako takva korespodencija postoji, ne treba odmah uskliknuti “Ene, pogodi Tarabić”, jer je lako moguće da bi se još mnogo drugih događaja koji su se desili, a pogotovu onih koji se nisu desili, moglo uklopiti u isti tekst. Dalje, proročanstva mogu i da se obistine, i, može se činiti, ništa racionalnije nego im tada priznati vrednost, ali dodatna racionalnost upozorava da pogađanja mogu biti slučajno tačna i da je verovatnoća takve slučajne podudarnosti daleko veća nego što nam se na prvi pogled čini (tek kod nemistifikovanih prognoza ova mogućnost slučajnog pogađanja biva očigledna: niko neće srećnika koji je dobio premiju u igri Loto proglasiti prorokom, makar mu se posrećilo i više puta). U svim ovim slučajevima, dakle, čovek nastoji da zdravim razumom proveri istinitost proročanstva, ali sam zdrav razum ima slabosti i potrebno je kritičko razmišljanje da bi se te slabosti prevazišle.

Ipak, jedno je kritikovati proročanstva uopšte ili inostrane proroke ma koliko slavni oni bili, a drugo drznuti se da se proveri pa čak i ospori valjanost nacionalnih svetinja kakvo je Kremansko proročanstvo. Ni Hamlet, što reče jedan naš aforističar, nije rekao da ima nešto trulo u državi Engleskoj. Međutim, Voja Antonić, neimpresioniran autoritetima koji veličaju Kremansko proročanstvo a impresioniran činjenicom da nešto što je potrebno, moguće pa i jednostavno proveriti uporno ostaje neprovereno, poduhvatio se da ispita šta je sve tačno u vezi sa Kremanskim proročanstvom.

Da bi se razmrsila priča o Kremanskom proročanstvu, stara više od stotinu godina, bilo je potrebno rasplesti dve niti iz koje je priča ispletena. Jedna nit su sama proročanstva, tvrdnje o budućim događajima. Trebalo je utvrditi koja sve proročanstva postoje, rekonstruisati kada se prvi put spominju, da li su saopštena pre ili posle događaja za koje se vezuju i da li su se obistinila ili ne. Već sam taj posao je mukotrpan, jer proročanstva ne postoje, kako to neki veruju, u vidu pisanih dokumenata koja su Tarabici ostavili za sobom, a Antonić je odlučio da prekine sa tradicijom prepričavanja prepričavanja već da traga za autentičnim izvornim dokumentima.

Druga nit je sama legenda o Kremanskom proročanstvu: da bi se ova nit rasprela, trebalo je ispitati kada se legenda o kremanskom proročanstvu pojavila, ko su glavni akteri priče, u kojim izvorima se spominju kremanski proroci i njihova proročanstva, pratiti prekrajanja njihovog sadržaja i dovoditi ih u vezu sa političkim prilikama i političkim interesima aktera.

Strpljiva Antonićeva analiza pokazuje da su i Kremanska proročanstva koja opisuju budućnost i legenda o Kremanskom proročanstvu koja opisuje prošlost - pogrešni. Najpre, na iznenađenje onih koji su o Kremanskom proročanstvu sudili iz medija, pokazuje se da pravih proročanstava skoro da i nema. Velika većina proročanstava, pogotovu onih najpoznatijih, objavljivana su kad se događaj o kojima navodno govore već desio. Takva, takozvana retrodatirana proročanstva, ne samo što nisu prava proročanstva, već izazivaju sumnjičavost prema onome ko takva proročanstva opisuje (kao kad bih vas ja svakodnevno uveravao da sam prekjuče znao šta će se juče dogoditi, i kao dokaze nudio opise jučerašnjice svaki put uveravajući vas da sam te opise, mada ih dajem tek danas, napisao prekjuče). Nekolicina proročanstava koja su bila dovoljno jasna da bi se mogla vezati za neki događaj ili period nakon njihovog objavljivanja pokazuju se kao očigledno promašena. Preostaje samo nekoliko predviđanja koja su toliko neodređena da se mogu primeniti na skoro svaki događaj pa je i razmatranje njihove tačnosti/pogrešnosti sasvim neinteresantno.

Ovakav fijasko samih proročanstava postaje razumljiviji kad se sagleda u svetlu razjašnjenja legende o samom proročanstvu. Pokazuje se, naime, da su Kremanska proročanstva od samog početka predstavljala skup tvrdnji koje su pisci koji su o njima pisali konstruisali, naknadno prerađivali ili brisali, usklađujuci ih sa aktuelnim zbivanjima. Priča koju mnogi smatraju istorijskom istinom razotkriva se kao obmana. Čija? Mnogima je verovatno teško da poveruju u lažnost Kremanskog proročanstva zato što odbijaju da prihvate da su časne starine Mitar i Miloš Tarabić u stvari prevaranti. I nisu - oni su najmanje odgovorni za fabrikovanje izmišljotina jer su, kako kaže Voja Antonić, Kremanska proročanstva stvarana daleko od Kremana, dugo posle smrti navodnih proroka, u brojnim političkim kuhinjama.

Sumnjam da će većina ljudi prihvatiti rekonstrukciju Kremanskog mita kao skidanje koprene sa očiju i dočekati je sa zahvalnošću. Verovatnije je da će iznete tvrdnje biti dočekane s nevericom, osporavanjima i napadima. Još manje treba biti prorok da bi se predvidelo koliko su male šanse da se autorov zaključak da je Kremansko proročanstvo “jedna velika stogodišnja farsa” prihvati u široj javnosti. Kao što Antonić više puta naglašava, glavnu zaslugu za verovanje u Kremansko proročanstvo imaju mediji, a oni teško da će odustati od ove primamljive teme i ne iskoristiti je za buduće političke manipulacije. (Nešto pre objavljivanja ove knjige, krajem jula 2002, “Politika” je objavila članak sa naslovom "Proroci za sva vremena" i podnaslovom “Kremanska proročanstva s vremena na vreme obistine se u sadašnjosti -

‚Nešto' postoji”. Šta ce dopreti do više ljudi i zazvučati ubedljivije: Antonićeva knjiga ili “Politikino” ponavljanje da “nešto postoji”?)

Oni čitaoci koji očekuju da će im Kremansko proročanstvo otvoriti prozor ka budućnosti, biće grdno razočarani kad vide da takvog prozora u ovoj knjizi nema. Ali, knjiga nudi prozor sa prekrasnim pogledom u prošlost - posebnu čar knjige čine ekstenzivni citati novinskih članaka pisanih početkom veka, fotografije glavnih aktera, detalji dvorskih intriga i javnih polemika - sve to svojom živopisnošću vraća čitaoca u prošlost kao vremeplovom. Izgleda da je i lepše i vrednije uživati u jasnoj slici onoga što jeste i što je bilo, nego lutati po nejasnim crtežima budućnosti koja ne postoji.

Dr Dragan Popadić

REČ AUTORA

O obmani, verovanju i o dva "ali"

Dok sam pripremao rukopis za svoju prethodnu knjigu "Da li postoje stvari koje ne postoje", često sam sa prijateljima vodio rasprave o mogućnosti postojanja paranormalnih fenomena i natprirodnih moći. Štampao sam međuverzije rukopisa i davao ih svakome ko bi izrazio želju da ih pročita, a grubo dovršena poglavlja postavljao sam na Internet i rado prihvatao borbu mišljenja u virtuelnom ringu, koja je ponekad bivala prilično oštra.

Svaka kritika bila je dobrodošla; iznenadio sam se koliko različitih mišljenja ljudi mogu da iskažu kad se povede razgovor na temu ezoterije. Kao što sam očekivao, bilo je mnogo zamerki i neslaganja, pala bi čak i poneka uvreda, ali su stizala i ohrabrivanja da nastavim s tim poslom. Međutim, ni odobravanja ni pohvale nisu stizali bez nekog "ali".

To famozno "ali" najčešće se ticalo kremanskog proročanstva. Veliki broj mojih sagovornika bio je spreman da prihvati tezu da su savremeni vidovnjaci, proroci i beli magovi zapravo manje-više vešti prevaranti, ali da ne može ništa da se kaže protiv Tarabićevih proročanstava, jer je to naša nacionalna svetinja u koju se ne dira.

Pošto od svoje najranije mladosti imam nezgodnu osobinu da svaku igračku prvo rasklopim da bih video na kom principu radi, čvrsto sam rešio da ipak dirnem u svetinju, da nekako "rasklopim" i taj mit, ne bih li shvatio na koji način je uspeo da opčini i obmane tako veliki broj ljudi.

Počeo sam da obilazim razne gradske arhive, propustio sam kroz ruke stotine kilograma starih novina i časopisa i dobro se upoznao sa vremenom koje je za mene do tada bilo nepoznato i tajnovito. Posla je bilo mnogo više nego što sam očekivao, ali nisam zažalio što sam ga se prihvatio jer sam se ubrzo našao u zlatnom rudniku. Svaki put kada bih pronašao neki novi detalj, moje oduševljenje bilo je pomešano sa nevericom da niko do sada nije pokušao da prikupi svu tu sjajnu argumentaciju i da je upotrebi za kritičku analizu stogodišnje legende.

A onda se priča ponovila. U raspravama o kremanskom proročanstvu, neki moji sagovornici bili su najpre spremni da prihvate veći deo ponuđene argumentacije, ali... eto, ponovo se pojavilo neizbežno "ali". Ovoga puta, primedba se odnosila na pitanje da li je u redu da rušim taj stogodišnji mit, na kome jednim delom počiva i naša kultura.

Šta na to odgovoriti? Naravno da je za svaki narod dobro da ima mitove. To su njegova kolektivna "sećanja na detinjstvo", nešto što mu govori da ima korene i svoju autentičnu istoriju. Ipak, svaka zrela i odrasla osoba treba dobro da razlikuje istinu od privida, kao što svaki narod mora da zna šta se u njegovoj istoriji zaista dogodilo, šta mu je servirano u cilju prevare a šta je samo mit koji je nekada davno stvorila nečija mašta i koji se sada prenosi s kolena na koleno.

Kao što će se svako od nas rado sećati priče o Crvenkapi i zlom vuku, koja nam je nekada davno pred spavanje raspaljivala maštu i postavljala osnove na kojima ćemo graditi moralna načela i svoje emocionalno biće, tako bi i naš narod trebalo da čuva sećanje na kremanski mit. Ipak, važno je da znamo šta je od svega toga autentična i istinita priča, a šta obmana stvorena radi ispunjenja nekih drugih ciljeva. U ovoj knjizi izneta je argumentacija koja bi mogla da nam pomogne u tome.

Uz malu pomoć mojih prijatelja

Uvek je lakše raditi u društvu nego sam. Imam tu sreću da me okružuju ljudi koji su me od početka podržavali i koji su uvek bili tu kad su mi zatrebale stručne konsultacije, istorijski podaci, razmena mišljenja ili pomoć na tehničkoj i stilskoj finalizaciji teksta. Ljudi koji zaslužuju moju veliku zahvalnost za aktivno učešće i nesebičnu pomoć koju su mi pružali dok sam radio na ovoj knjizi, su:

Profesor dr Dušan Ristanović
Profesor dr Dragan Popadić
Profesor dr Dubravka Stojanović
Profesor dr Slobodan Remetić
Profesor Aleksandar Mandić
Violeta Ivković
Stevan Stamenić
Slaven Popara
Dragoslav Dobričić
Dejan Balinda
Marijana Anastasijević
Nenad Veljković

PROLOG
- Ene! Pogodi Tarabić!

Ako je verovati tekstu koji je dr Radomir Kazimirović objavio 1928. godine u Malim Novinama, tim rečima su Srbi komentarisali svaki važniji događaj iz svoje istorije. Čak i danas, većina će posvedočiti da su proroci iz Kremana mogli da vide budućnost, da su godinama unapred najavljivali ratove, uspone i padove vladara i da su dobro znali kakva sudbina čeka Srbiju. Tako se proročke vizije Miloša i Mitra Tarabića navode kao neoborivi dokaz da na svetu postoje posebno obdareni ljudi koji su u stanju da vide budućnost.

Kremansko proročanstvo, mada starije od jednog veka, naše je najpoznatije proročanstvo. Na neki način ono postoji kao mit, koji povezuje starovremensko praznoverje i moderne koncepte ezoteričnog pogleda na svet, koje su uvezli zagovornici savremenog zapadnog pokreta poznatog pod nazivom **New age** ili **Novo doba**. Ključna zasluga za bezrezervno poverenje koje većina ljudi danas gaji prema kremanskim prorocima pripada medijima, u kojima se rado citiraju proročanstva i porede sa kasnijim događajima, iz čega redovno proizilazi zaključak da su Tarabići bili pravi proroci.

Osim novinskih članaka, skoro bez izuzetka pisanih senzacionalističkim jezikom, postoji i nekoliko knjiga ozbiljnijih autora koji su detaljno analizirali kremansko proročanstvo. Kada se pažljivo pročitaju njihovi radovi, neizbežno se nameće zaključak da su svi analitičari uzimali podatke iz dnevne štampe ili iz knjiga i prihvatali ih kao činjenice u koje ne treba sumnjati. Nekritičkom analizom proročanstava navedenih u ovim knjigama sugeriše se jedini moguć zaključak - da su Tarabići zaista imali prekognističke moći i da su se njihova proročanstva uvek bez greške ispunjavala.

Takva analiza ima ozbiljan nedostatak, jer barata sa nesigurnim podacima ne proveravajući njihovu tačnost. Zato mi te podatke nećemo prihvatati kao gotove činjenice, nego ćemo ih podvrgnuti kritičkoj analizi i upotrebiti kako bismo utvrdili koja su proročanstva zaista objavljena pre događaja na koje se odnose i sa kojom preciznošću su ih najavila. Ovo je jedini način da odvojimo prazne senzacionalističke tvrdnje od pouzdanih i proverenih svedočenja. Osim toga, prostim poređenjem proročanstava izrečenih u različitim periodima pokušaćemo da prepoznamo i označimo ona koja su menjana i “prekrajana”, kako bi se naknadno prilagodila događajima na koje se odnose.

Najstariji poznati pisani trag o kremanskim prorocima datira iz 1894. godine, kad je ***M. Đ. Milićević*** u knjizi “Život Srba seljaka” [21] posvetio jedan kraći pasus Tarabićima. On je tada samo pomenuo da je “U selu Kremnom, pod Šarganom, bio nekakav prorok, Lazo Tarabić po imenu” koji je ponekad proricao i političke događaje. Ime proroka ovde je na prvi pogled netačno navedeno, što nam sugeriše neke zanimljive zaključke, ali ćemo se time pozabaviti u kasnijim poglavljima. Nažalost, autor ovde nije naveo nijedno proročanstvo, pa nam tako nije ostavio nikakav materijal pogodan za analizu proročkih sposobnosti Tarabića.

Znatno bolje sreće bili smo sa prvim novinskim tekstom o kremanskom proročanstvu [1c], koji je objavljen u dnevnoj štampi 1902. godine, jer u njemu ne samo da se citira nešto što je proglašeno za proročanstvo, nego se jasno pokazuju i motivi za njegovo “puštanje u promet”. Već u sledećem poglavlju pozabavićemo se tim napisom, zapravo jednom neobično dugom serijom novinskih tekstova, a sada ćemo samo pomenuti da se svi značajniji pisani tragovi o kremanskom proročanstvu

u štampi javljaju u parovima od po dve godine, a između tih parova postoje po 12 godina duge pauze: reč je o 1902. i 1903, zatim 1915. i 1916, kao i 1928. i 1929. godini. Sva ova izdanja novina, sa izuzetkom Niškog glasnika iz 1915. godine, sačuvana su do danas (pretpostavka je da je celo to godište lista uništeno tokom bombardovanja Beograda 1941. godine). Srećna okolnost je da na osnovu nekih kasnijih napisa u štampi možemo da rekonstruišemo najvažnije delove tekstova iz izgubljenih brojeva.

U analizi kremanskog proročanstva služićemo se isključivo autentičnim pisanim tragovima. To su novinski članci, dostupni u arhivama ***Narodne biblioteke u Beogradu,*** biblioteke ***Srpske akademije nauka i umetnosti***, kao i biblioteke ***Matice srpske u Novom Sadu***. Isto tako, poslužićemo se i knjigama u kojima je pisano o ovom proročanstvu. Svaki podatak ili citat koji preuzimamo iz ovih tekstova biće obeležen uglastom (u matematičkom žargonu "srednjom") zagradom, u kojoj je naveden redni broj izvornog novinskog članka ili knjige, onako kako je navedeno u 14. poglavlju.

Neke novinske tekstove, koji su od posebne važnosti za analizu, prenosimo u celosti na kraju knjige. Podaci i citati preuzeti iz ovih tekstova biće obeleženi rednim brojem iza koga sledi slovo **"c"**, što je oznaka da u knjizi postoji citat. Ako, recimo, iza podatka stoji **[3]**, to znači da je on preuzet iz izvora koji je u spisku literature naveden pod rednim brojem **3**, a ako stoji **[5c]**, to je novinski tekst pod rednim brojem **5** i taj tekst je u prilogu na kraju ove knjige citiran u celosti.

Ko su bili kremanski proroci

Miloš Tarabić (1809-1854) važio je za glavnog kremanskog proroka. Po prirodi je bio povučen i ćutljiv, pa su ga u selu smatrali čudakom. Bavio se stočarstvom i najviše vremena provodio u planini, čuvajući stoku. Nikada se nije ženio, a od bliže familije imao je dva brata (Lazara i Milana) i tri sestre. Po nekim svedočenjima bolovao je od padavice (epilepsije) [23]. Umro je na svoj 45. rođendan.

Kuća u kojoj su živeli Miloš i Mitar

Njegov sinovac ***Mitar Tarabić*** (1829-1899) bio je komunikativniji, pa imamo znatno više proročanstava za koja se tvrdi da potiču od njega. U mladosti bavio se stočarstvom, a kasnije i ratarstvom. Oženio se mlad i danas ima dosta potomaka. Ponegde u štampi moguće je pronaći podatak da su ova dva proroka bila braća, ali to je posledica neobaveštenosti novinara.

Po navodnom Mitrovom pripovedanju, njegov stric Miloš je tačno trideset godina posle svoje smrti počeo noću da ga posećuje i da mu odaje tajne budućih događaja. Mitar je kasnije sve te podatke dobijene “s onog sveta” pretočio u proročanstva, začinjena legendarnim rečima “Tako mi je kazato”.

Miloš i Mitar bili su nepismeni. Ceo životni vek proveli su u zaseoku ***Tarabići***, na obroncima u podnožju planine Tare, nekoliko kilometara udaljenom od centra zlatiborskog mesta ***Kremna*** (ovaj naziv je množina a ne jednina, pa se pravilno kaže iz Kremana ili u Kremna, a ne iz Kremne ili u Kremnu; ovo pravilo ponegde neće biti poštovano u citatima, koji ćemo navoditi u njihovom izvornom obliku).

Tarabići su malo mesto, koje čini dvadesetak kuća na teško pristupačnom terenu pored planinskog potoka. Pešački mostić je pored kuće u kojoj su rođeni Miloš i Mitar. Nekada je ceo zaseok bio smešten u dnu jedne strme padine u samom podnožju Tare, ali danas su kuće izgrađene i sa druge strane potoka, pa zaseok izgleda kao da je nacrtan na naspramnim stranicama poluotvorene knjige.

Prota ***Zaharije Zaharić*** (1834-1918) bio je venčani kum i blizak prijatelj Milošu i Mitru. Sva naša znanja o kremanskom proročanstvu uglavnom se zasnivaju, posredno ili neposredno, na njegovom pripovedanju. Neki skeptici su u prvoj polovini 20. veka u novinama iznosili pretpostavku da je kremanski mit zapravo stvorio prota Zaharije, u želji da pomogne političku borbu protiv dinastije Obrenović. Za ovu tvrdnju dokazi ne postoje, ali nju podržava činjenica da je prota Zaharije bio neskriveni pristalica dinastije Karađorđevića.

Godine 1929. ***Dragan Aleksić*** je u listu Vreme [12c] objavio mišljenje da je scenario cele priče sačinio prota ***Milan Đurić***, prvak Radikalne stranke užičkog kraja, kao osvetu Obrenovićima što je tokom njihove vladavine bio iz političkih razloga raščinjen svešteničkog čina i osuđen na tešku robiju u okovima [30c]. Po toj verziji, prota Đurić je sugerisao proti Zahariju lansiranje kremanskog mita, čime je u političkoj borbi protiv Obrenovića bilo iskorišćeno verovanje naroda u proročanstva. Osnov za ovu tvrdnju verovatno je taj što je prota Đurić bio jedan od najaktivnijih i najratobornijih srpskih poslanika, tipičan populista i narodni tribun, a u isto vreme i blizak prijatelj proti Zahariju, za koga je bio vezan starim kumovskim vezama. Današnji istoričari smatraju da je prota Đurić tada bio zadužen da u skupštini izgovara ono što se Nikola Pašić čuvao da kaže, kada bi želeo da vidi reakciju poslanika i naroda.

Pera Todorović (1852-1907) je bio publicista i prozni pisac. Školovao se u Beogradu, Pešti i Cirihu. Bio je među osnivačima Radikalne partije i glavni organizator akcije “Crveni barjak” u Kragujevcu. Uređivao je listove “Rad”, “Radikal”, “Male novine”, “Ogledalo”, “Straža” i “Samouprava”. Poznati su njegovi romani: “Silazak sa prestola” i “Smrt Karađorđeva”, kao i dnevnik o događajima iz srpsko-turskog rata “Dnevnik jednog dobrovoljca”.

Čedomilj Mijatović (1842-1932) je bio poznati državnik, istoričar i književnik. Radio je kao načelnik Ministarstva finansija od 1869, a kao ministar finansija od 1873. godine. Ministar inostranih dela postao je sedam godina kasnije. Bio je poslanik

Srbije u Londonu i Carigradu. Kao ministar učestvovao je 1881. u pregovorima o sklapanju tajne konvencije sa Austrougarskom.

Objavio je veliki broj stručnih i književnih radova, uglavnom iz srpske srednjovekovne istorije. Bavio se prevođenjem i bio najistaknutiji srpski prevodilac s engleskog jezika. U Londonu je 1917. godine objavio knjigu “The Memoirs of a Balkan Diplomatist”.

Klasifikacija proročanstava

Danas postoji veliki broj proročanstava koja se pripisuju Milošu i Mitru Tarabiću. Ovaj broj je tokom 20. veka neprestano rastao, pa se čak i danas, preko sto godina od Mitrove smrti, javljaju novi autori sa svojim svedočenjima. Analizom ovih proročanstava dolazimo do zaključka da svako od njih možemo da smestimo u jednu od sledeće tri grupe:

1. Proročanstva koja su “izrečena” tek posle događaja na koji se odnose (retrodatirana proročanstva).

Ovo je najbrojnija grupa. Čine je proročanstva za koja se tvrdi da su ih proroci izrekli pre događaja, mada o tome nema ni pomena u pisanim tragovima toga vremena. Tek posle događaja, pojavljuje se sijaset tvrdnji hroničara da su ti događaji bili prorečeni, za šta se ponekad podnose i falsifikovani ili manje-više vešto konstruisani dokazi.

Da li usmena svedočenja možemo da prihvatimo kao verodostojna? Naravno, moguće je da je svedok govorio istinu, ali je isto tako moguće i da je tu svoju “istinu” prilagodio ciljevima koje često nije teško prozreti. Svedok, takođe, ponekad prenosi tuđe reči kao svoje (a na dužem putu “od usta do usta” veća je opasnost da se informacija svesno ili nesvesno izmeni), pa može čak i sebe da uveri da je zaista čuo nešto što bi možda samo želeo da čuje. Moguće je, takođe, da je on “samo malo” doterao reči proroka, čime je proročanstvu naknadno omogućio da se ispuni.

Početkom dvadesetog veka, recimo, često je pominjano proročanstvo koje je govorilo da će “na Zemlji biti tama koja će tri dana i tri noći trajati”. Zanimljivo proročanstvo, ali neostvareno; zato su analitičari posle završetka Prvog svetskog rata malo preuredili ove reči, pa izjavili da su Tarabići prorekli da će “Srbija tri leta biti u mraku”. I eto “ostvarenog” proročanstva o izbeglištvu srpske vojske, koje je zaista trajalo tri godine, od 1915. do 1918.

Čak i danas, u skoro svakom srpskom selu postoji po neki “prorok” za koga će meštani posvedočiti da je ispravno prorekao ovo ili ono. Ipak, ove priče pre svega su podržane željom naroda da u njih veruje i većina njih ne bi opstala ako bi se pojavio neko ko bi u razgovoru insistirao na detaljima i time razotkrio pravi tok “proročanstva”.

Mnogo puta je vlast ili opozicija u Srbiji koristila kremansko proročanstvo u svrhu političke agitacije. Da bi sugerisani razvoj budućih događaja bio uverljiviji, bilo je poželjno najpre stvoriti kod naroda uverenje da ima posla sa pravim, a ne sa lažnim prorocima. Zbog toga su neprestano izmišljana i proročanstva kojima su “prorečeni” događaji iz prošlosti, iz kojih proizilazi da su bila nepogrešivo ispunjena. Tako je najvažniji zadatak retrodatiranih proročanstava zapravo bio da daju legitimitet nekim novim proročanstvima. Forma je uvek ista: tvrdi se da su Tarabići nepogrešivo prorekli sve događaje iz prošlosti (čija se lista pri tom navodi), pa zato treba verovati i u novo proročanstvo, kojim se najavljuje odlazak, dolazak ili ostanak tog-i-tog

vladara. I pošto je to sudbina (od koje se ne može pobeći), hajde da svi prihvatimo novu realnost.
Sva retrodatirana proročanstva uglavnom su izrečena uz mnogo uverljivih detalja, vrlo jasnim i preciznim jezikom, bez nedorečenosti i dvosmislica. I praktično sva su nepogrešivo "ispunjena". Ovo je lako proveriti: uzmite za primer bilo koje proročanstvo koje je precizno navedeno, datirano (najavljeno vreme njegovog očekivanog ostvarenja) i koje je u potpunosti ispunjeno. Onda potražite podatak kada se ono prvi put pominje u štampi ili knjigama (dakle, ne kada ga je prorok navodno izrekao, nego od kada je najraniji pisani trag u kome se to tvrdi) i videćete da je to bilo posle njegovog ispunjenja.
U kremanskom proročanstvu ima mnogo primera za ovu grupu. To su uglavnom proročanstva koja se odnose na Prvi i Drugi svetski rat, tehničke pronalaske, sudbinu državnika i tako dalje. Proročanstvo o gradnji kremanske crkve, kao što ćemo kasnije videti, čak je tri puta naknadno iz osnova menjano i tako prilagođavano stvarnom toku njene gradnje.

2. Proročanstva koja su neodređena i nedefinisana, a univerzalno su primenljiva na skoro svaki događaj ("džoker-proročanstva").

Ovu grupu čine proročanstva koja su veoma zanimljiva, jer često razotkrivaju strahove i nadanja cele jedne nacije. Posebno je interesantno to što mnoge navodne proročke vizije iz ove grupe, mada se danas pripisuju Tarabićima, zapravo uopšte nisu njihove, jer ih je narod u prošlosti pripisivao drugim, tada aktuelnim prorocima. Ova "selidba" konteksta nedefinisanih proročanstava sasvim je logična, jer se ona uvek (ili bar periodično) ostvaruju, pa je šteta ne iskoristiti ih posle svakog njihovog "ispunjenja".
Proročanstva iz ove grupe su kao mrlje od mastila, koje mogu da predstavljaju bilo šta. Osoba kojoj se serviraju, može u njima da vidi sve što joj se sugeriše. Ova greška ljudske percepcije, kad se nedefinisana i nedorečena stvar opaža kao nešto konkretno i određeno, naziva se **pareidolija**. Da bi iluzija određenosti bila potpuna, džoker-proročanstva navode se uglavnom tako što se najpre kaže šta se tačno njima proriče, pa se tek onda saopštava prorokova izvorna poruka, jer će čitalac tako uvek dodeliti proročanstvu sugerisani kontekst. Ova proročanstva po pravilu nisu falsifikati i uvek su izrečena pre događaja, ali je "trik" u tome što se u njima ništa određeno ne kaže, a kontekst, kojim se stvara privid preciznosti i određenosti, dodaje se tek posle događaja. Kad, recimo, čitamo Nostradamusova proročanstva, koja su bez izuzetka pisana nedefinisanim i teško razumljivim jezikom, teško da ćemo u njegovim katrenama videti bilo šta - osim, naravno, ako nam pripovedač pre toga ponudi ideju šta bi trebalo da vidimo.
U kremanskom proročanstvu, recimo, pominje se i priča kojom se najavljuje da će doći tako teško vreme, u kome će živi, prolazeći pored groblja, zavideti mrtvima, a da će kasnije nastati tako miran i srećan život, da će isti ti ljudi govoriti "Ustanite, mrtvi, da vidite kako se sada živi!" Naravno da se u istoriji svakog naroda smenjuju srećni i nesrećni periodi, pa se svaka pojedinačna promena lako može okarakterisati kao ispunjenje tog proročanstva. U istoj grupi sa džoker-proročanstavima je i proricanje sukoba na teritorijama sa multietničkim stanovništvom (kao što je Bosna i Hercegovina), unutar kojih je već bilo dosta netrpeljivosti i verske netolerancije.
Za džoker-proročanstva možemo da kažemo da bi najveće čudo bilo ako se neko od njih ne bi ispunilo.

3. Proročanstva koja se odnose na budućnost, a za koja nije ni okvirno navedeno kada će se dogoditi (nedatirana proročanstva).

Izvestan broj kremanskih proročkih vizija odnosi se na događaje koji do sada nisu ispunjeni, ali ničim nije nagovešteno kada treba očekivati njihovo ispunjenje. Pomenućemo ponovo Nostradamusa, jer je veština izricanja nedatiranih proročanstava njemu bila dobro poznata. On je, od oko hiljadu izrečenih proročanstava, samo za jedno naveo godinu u kojoj treba očekivati njegovo ispunjenje. Imali smo sreću da budemo svedoci neispunjenja tog proročanstva, jer je njime najavljeno da će se nešto strašno desiti u sedmom mesecu 1999. godine. Slučaj je hteo da to bude jedan od retkih meseci tokom ovog burnog perioda, u kome se baš ništa značajno nije dogodilo.

Ako u proročanstvu nije bar okvirno određen period u kome se očekuje njegovo ispunjenje, onda to i nije proročanstvo. O ovome će biti više reči u poglavlju **Verovati ili ne**, kada budemo govorili o problemu oborivosti tvrdnje. Sada ćemo samo reći da, ukoliko neko sebe smatra prorokom, mora da formuliše svoja proročanstva tako da postoji realna mogućnost da se ona ispune, ali isto tako i da se ne ispune, jer u suprotnom to ne bi bilo proročanstvo nego neoboriva tvrdnja.

Proročanstvo koje nije vremenski precizirano ne može “da se ne ispuni”, jer je uvek moguće tvrditi da će se kad-tad ispuniti! Ako neko, recimo, kaže da će se Sunce ugasiti, to onda nije proročanstvo nego naučna činjenica; ali ako tvrdi da će se to sutra dogoditi, onda ipak jeste proročanstvo. Tačno ili pogrešno - videćemo sutra.

KAKO JE POČELO

Ako je verovati najstarijem novinskom tekstu o kremanskom proročanstvu, koji je objavljen 1902. godine, stvaranje mita započelo je 1888. godine kada je kralj ***Milan Obrenović*** hteo da se razvede od kraljice ***Natalije***. Kraljevi kao kraljevi - imali su svaku stvar koju su želeli, osim jedne: prava na privatan život. Interesi zemlje kojom su vladali oduvek su bili iznad njihovih ličnih interesa, pa su savetnici uveravali kralja Milana da nikako ne bi smeo da se razvede, jer to ne bi bilo dobro za Srbiju. Kralj se dovijao kako je umeo, a najbolje što je uspeo da smisli bila je priča da su njegov razvod proroci najavili još pre dvadeset godina. To je, zasigurno, sudbina, a od sudbine još niko nije pobegao. Dakle, ili razvod ili propast...

Ma koliko nama ova priča zvučala naivno, izgleda da je ona odigrala važnu ulogu, jer je kralj Milan ipak sproveo svoju želju do kraja. Kasnije je ***Čedomilj Mijatović***, poslanik Kraljevine Srbije na dvoru u Londonu, svedočio da se kralj istim trikom (i sa istim uspehom) poslužio kad je hteo da se odrekne prestola. Teško je danas reći koliko istine ima u ovim pričama, ali ne treba sumnjati da im je narod verovao, pa sa velikom verovatnoćom možemo da pretpostavimo da se u njima nalazi koren kremanskog mita, bar u onom obliku u kome ga danas poznajemo.

Evo tog prvog novinskog teksta o kremanskom proročanstvu, mada treba odmah reći da se u njemu još uvek ne pominju ni Kremna ni Tarabići; njih će tek kasniji razvoj događaja dovesti u vezu sa pričom koja sledi. Ovaj članak pojavio se 30. aprila 1902. godine u dnevnom listu Male Novine (čiji je direktor i vlasnik bio popularni publicista ***Pera Todorović***), a govori o jednom ministarskom sastanku. Tekst čiji deo navodimo izazvao je ogromno interesovanje kod čitalaca.

JEDNO PROROČANSTVO

Bilo je to u leto 1888. god, a u doba kada je kobna domaća zavada između kraljevskih supruga bila u najvećem jeku. Tužba za razvod braka već je bila podignuta, a mesto g. S. Grujića na vladu bejaše došao g. Nikola Hristić s g. Čedom Mijatovićem i ostalim ministrima iz toga kabineta, za koje se javno govorilo da mu je glavna zadaća da razvenča kralja i kraljicu.

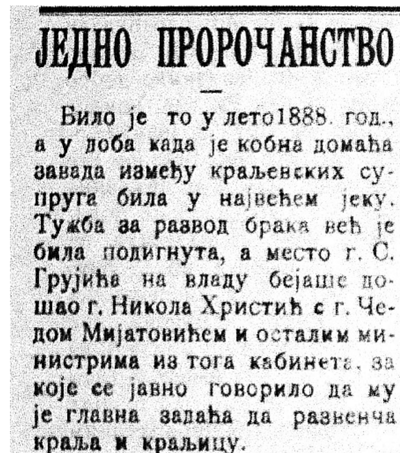
Jedne večeri u velikoj dvorani u ministarstvu spoljnih poslova bejahu iskupljena sva gospoda g. ministri, samo se još očekivalo na g. Č. Mijatovića, pa da se otpočne ministarska sednica. Čekali su vrlo dugo, ali g. Mijatović ne dođe. A međutim bez njega se nije mogla držati sednica, jer je baš on imao da donese od Nj. Vel. Kralja Milana važna saopštenja, zbog kojih je upravo i trebalo držati ovu ministarsku sednicu. Bilo je već prošlo 9 časova uveče, kada se g. Mijatović jedva jednom vrati. No kako je bilo već dosta pozno, to se dogovore da sednicu ostave za sutra ujutru, a sada da im g. Mijatović podnese izveštaj o svome dugom razgovoru s Nj. Vel. Kraljem.

G. Mijatović uze izlagati i kazivati redom šta je sve od kralja čuo, pa na jedared zastade i okrete se g. ministru predsedniku.

- Ama, molim vas, šta to znači, što mi je Njegovo Veličanstvo Kralj kad sam ga odvraćao od parničenja i razvoda braka u 2-3 maha uzviknuo: ”To se mora svršiti!... Tako je suđeno!... Tako je još pre 20 godina prorečeno!... To je sudbina!...” Jes, tako mi je u 2-

3 maha uzviknuo kralj Milan, a kad ga najzad upitah šta to treba da znači da je to prorečeno još pre 20 godina, i ko je to prorekao - kralj mi onda reče: Pitajte

vašega gospodina ministra predsednika, on će vam to objasniti. Zbilja, znate li vi što o tome, gosp. predsedniče? [1c]

ЈЕДНО ПРОРОЧАНСТВО

Било је то у лето 1888. год., а у доба када је кобна домаћа завада између краљевских супруга била у највећем јеку. Тужба за развод брака већ је била подигнута, а место г. С. Грујића на владу бејаше пошао г. Никола Христић с г. Чедом Мијатовићем и осталим министрима из тога кабинета, за које се јавно говорило да му је главна задаћа да развенча краља и краљицу.

Ali “gospodin ministar predsednik” Nikola Hristić neće tako lako otvoriti svoje srce čitaocima. Sve što će on, po tvrdnjama Čede Mijatovića i Pere Todorovića učiniti, biće da se pozove na fasciklu Arhive ministarstva unutrašnjih poslova iz

1868. godine, u kojoj se navodno nalaze dokumenta o dvadeset godina starom proročanstvu. Ova fascikla, kao lajtmotiv, kasnije će se bez prestanka provlačiti kroz sve priče o kremanskom proročanstvu, pa će svi autori tvrditi da u njeno postojanje nikako ne treba sumnjati. Uprkos tome, nikada se neće pojaviti nijedan opipljivi dokaz koji bi govorio u prilog tome da ona zaista postoji:

Kralj Milan sa Natalijom i Aleksandrom

No mesto da im priča stvar sam, on naredi da mu iz Arhive min. unutrašnjih poslova donesu fascikulu od 1868. godine.

Tu u toj fascikuli našli su čitav niz dokumenata u kojima je zabeleženo mnogo važnih i interesnih stvari o jednom čudnom proročanstvu, koje je proreklo strašnu topčidersku katastrofu i mnoge druge sudbonosne događaje koji su se docnije razvijali u Srbiji.

To čudno proročanstvo prostire se na čitav jedan vek i obuhvata ne samo prošlost i sadašnjost, već ide daleko i u budućnost.
Sve to pak dalo je povoda jednom našem državniku i književniku, te je o tome napisao krasan istorijski roman, koji ćemo kroz koji dan početi da donosimo u našem podlistku!... [1c]

Znajući da je intriga savršeno uspela i da upravo takvo interesovanje prodaje list, Pera Todorović će još dugo razvlačiti priču, iz broja u broj. Čitaoci će se svaki put iznova ponadati da će već sutradan videti to famozno “proročanstvo iz fascikule”... i to će, dan za danom, trajati još tačno 300 nastavaka.

Tirada u 300 činova

Nikola Hristić

Ali, da krenemo redom. Devet dana posle ovog uvoda, u istim novinama započeto je objavljivanje feljtona u četiri nastavka iz pera Čedomilja Mijatovića. Čitaocima je najpre obećano da će dobiti poverljive informacije o starom proročanstvu i to direktno iz fascikle uzete iz arhive Ministarstva unutrašnjih poslova. Oni su, ipak, imali razloga da budu razočarani ovim napisima, jer obećanje nije ispunjeno.
Jedna od retkih zanimljivih informacija bila je zapravo demanti navodne izjave kralja Milana da se u proročanstvu govori o njegovom razvodu, jer se sada, odjednom, tvrdi da je u njemu zapravo bilo reči o abdikaciji. Osim samog predmeta proročanstva, svi detalji priče ostali su isti: Čedomilj Mijatović tvrdi da su kralja Milana savetnici uveravali da zbog viših interesa ne sme da napusti presto, ali se kralj na isti način zaklonio iza navodnog proročanstva.
U daljoj genezi mita, dilema “ili - ili” (napuštanje žene - napuštanje prestola) rešiće se već 1916. godine, jer će ***Ilija Đukanović*** u listu Velika Srbija, štampanom u Solunu za izbegličku srpsku vojsku, tvrditi da su Tarabići prorekli i jedan i drugi događaj - da će, doslovno, “vladar ženu oterati, pa zatim svoju zemlju ostaviti” [9c]. Ovu tvrdnju kasnije će od reči do reči ponavljati najpre ***dr Radovan Kazimirović*** pa onda i svi ostali autori, jer nijedan od njih neće svoje napore usmeriti ka tome da utvrdi istinu i da je odvoji od mita, nego će se po svaku cenu truditi da od svega što im dođe do ruku naprave što gušću čorbu.
Evo izvoda iz prvog nastavka feljtona, u kome Čedomilj Mijatović pokušava da izmeni prvobitnu tvrdnju, samo devet dana staru:

Nije to bilo onom prilikom kad nam je kralj Milan saopštio svoju odluku da traži razvod braka s kraljicom Natalijom, kako vi velite u 117. br. "M. Novina", nego 19-og Februara 1889, kad nas je pozvao da nam saopšti da se rešio da kroz tri dana abdicira...

Naravno da smo bili preneraženi kad nam je pomenutog dana uveče kralj pozvavši ceo kabinet k sebi u dvor, kazao da je se rešio da 22-ga abdicira. Svi smo se trudili da mu fatalnost te odluke živo predstavimo, i da ga od nje odvratimo. Proveli smo u takvim naporima skoro dva sata. Pred kraj te nesrećne naše audijencije kralj Milan, razdražen i s dosta gorčine, reče: "Ja se, Gospodo, vama drugima ne čudim, vi svi verujete da vam je dužnost da me od moga nameravanog koraka odvraćate, i da su vaši argumenti takvi da me mogu ubediti. Ali se čudim ovome Čedi Mijatoviću, koji zna vrlo dobro da to mora tako da bude, i da to nikakva rezonovanja i argumentovanja čovečanska ne mogu da spreče!"

Kad smo iz dvora izlazili, predsednik kabineta, gospodin Nikola Hristić pozove nas da idemo svi onako skupa k njemu u njegovu kancelariju u Ministarstvu Unutrašnjih Dela. Tamo me je odmah pitao: šta znači ono što kralj reče da ja vrlo dobro znam da to mora tako da bude?! Ja sam onda njemu i svojim drugovima u kabinetu ispričao ovo što ću sad vama i vašim čitaocima da ispričam: [2c]

Izgleda kao da je sa ovakvim krajem priča ostala da "visi u vazduhu", ali je upravo tim rečima završen njen prvi nastavak. To je uobičajeni trik kojim se novinari i scenaristi i danas služe kada žele da veštački održe pažnju publike i da stvore "sapunsku seriju". Šta je, dakle, mogla da krije zagonetna rečenica u kojoj kralj kaže da "Čeda Mijatović zna vrlo dobro da mora tako da bude"?

Pre nego što nam to saopšti, Čeda Mijatović će nas još neko vreme držati u neizvesnosti. Vratiće se najpre u 1875. godinu da bi nam pripovedao o tome kako je pomogao da glas o kremanskom proroku stigne do kralja Milana Obrenovića:

Kad je god. 1875. čiča Danilov kabinet raspustio narodnu skupštinu, odmah po pročitanom ukazu o tome iz gomile iznenađenih i uzbuđenih poslanika pristupi k meni jedan užički poslanik.

"Vidiš li ti kako se sve zbiva što je onaj prorekao?!" reče mi. "Koji je to onaj?" zapitah.

"Zar ti ne znaš za proricanja seljaka Mateje iz Kremne?"

Kad mu rekoh da ne znam, on me pitaše da li knez za njih zna. Jer ako ne zna on treba da o njima sazna! Dogovorismo se da ja još to veče vidim kneza, pa da ga zamolim da primi u privatnu audijenciju moga prijatelja, ako mu već dotle nije što poznato bilo o proricanjima onoga seljaka iz Kremne.

Odmah posle dugotrajne audijencije užičkoga poslanika knez je primio mene. Bio je očevidno uzbuđen onim što je od moga prijatelja čuo. [2c]

Čedomilj Mijatović

Posle opširnog uvoda, autor je konačno otkrio šta je to što je kralj Milan rekao da "Čeda Mijatović zna vrlo dobro da mora tako da bude"? Bilo je to, naravno, proročanstvo koje je kralj iskoristio kao alibi za abdikaciju:

Kad sam u jesen 1888-me proveo sedam ili osam dana pored kralja Milana u Glajhenbergu, odvraćajući ga po uputstvima Gdina Nikole Hristića i od same pomisli da presto ostavlja, kralj me je jednoga dana podsetio na proročanstvo kremansko. "Mnogo se što-šta od onoga što smo 1875-te čuli od toga doba ovamo ispunilo, ispuniće se bez sumnje i ova tačka o mom abdiciranju. Šta ću, tako mi je u knjizi sudbine zapisano! (...)
Eto, čiča Nikola i vi svi u njegovom kabinetu moji ste verni i odani prijatelji, ali baš vaše držanje u pitanju moga razvoda braka, koje držanje vi smatrate da je u interesu dinastije, mene gura silom u abdikaciju! Šta je to nego jasno vidljiv prst sudbine? [2c]

Ovo "kraljevsko" objašnjenje veoma je atraktivno, ali je za nas još značajnije to što je u ovom tekstu po prvi put pomenut izvesni ***Mateja iz Kremana***. Dugo posle toga lomiće se koplja oko toga da li je taj Mateja zapravo bio Mitar Tarabić ili nije, ali o tome ćemo kasnije više govoriti. Za sada je važno da obratimo pažnju na jednu prostu osobinu, koja manje-više prati sva proročanstva, pa i kremansko: pominju se anegdotski događaji koji su, dok se o njima govori, već daleka prošlost, a za tvrdnju da su oni ranije prorečeni ne nudi se nikakav dokaz. Možda bi se nekome moglo učiniti da dokaz sadrži zagonetna "fascikula" iz 1868. godine, ali ništa od kasnijeg razvoja događaja neće govoriti u prilog tome da ona zaista postoji. Naprotiv, 1928. godine pojaviće se čak i zvanična potvrda državnih organa da ta fascikla nikada nije postojala [10], međutim, pronalaziće se uvek novi načini da se ona na ovaj ili onaj način proglasi za neosporni dokaz.

U istom tekstu navedeno je i jedno od retkih proročanstava za koje se može pretpostaviti da je izrečeno pre događaja na koji se odnosi. Ono govori o tome kako će u Srbiji nastupiti tako teška i vremena, da će živi ljudi prolazeći pored groblja govoriti: "Blago vama, koji ste pomrli, što ne živite!" ali će posle velikih nesreća

nastupiti opet vreme, u kome će živi, prolazeći grobove svojih milih, govoriti: “Ej, da ste sad živi pa da vidite šta je srećan život!”.

Treba, ipak, znati da je tada to bila uobičajena stilska figura u srpskom govoru. **Ljuba Stojanović** je u ***Starim srpskim rodoslovima i letopisima*** (zapis broj 6019) citirao starca **Isaiju**, koji je, pišući o pogibiji na Marici, rekao “Togda va istinu ublažahu živi prežde umreših” [23]. Osim toga, budući da je to bilo veoma nemirno vreme sa puno obrta, ovo “proročanstvo” moglo bi da se primeni na praktično svaki rat, kakvih je u Srbiji bilo mnogo i pre i posle ovog svedočenja.

Već od trećeg nastavka [2c] u Malim novinama počinje razvodnjavanje priče, jer se umesto poverljivih podataka nude bezvredne anegdote. Po svemu sudeći, prava priča se ovde završava uz diskretno obrazloženje da dalji podaci ne smeju da se iznose. Čeda Mijatović će nam naširoko pripovedati anegdotu “iz druge ruke” o tome kako je jedna stara Ciganka ispravno prorekla da će Natalija postati kraljica, kao i to da će u 29. ili 30. godini izgubiti krunu.

U četvrtom delu govori se o nepogrešivom ispunjenju anegdote iz prethodnog nastavka. Događaj je ispričan 14 godina posle ispunjenja navodnog proročanstva, ali se pripovedač njome ipak poslužio kako bi potvrdio da je zaista “predskazano po nešto što se posle i u istini tako desilo” [2c]. Nema sumnje da ni ova priča nije ispričana slučajno, jer je trebalo kod čitalaca učvrstiti uverenje da vidoviti ljudi zaista postoje, kako bi spremno prihvatio da kralj nije abdicirao svojom voljom, nego zato što mu je to bila sudbina.U oči pada i insistiranje Čede Mijatovića na tome da mu poverujemo da cela priča o proročanstvu, zapravo, nije imala za cilj da nam odvrati pažnju od suštinskog pitanja, a to je razvod braka kralja Milana:

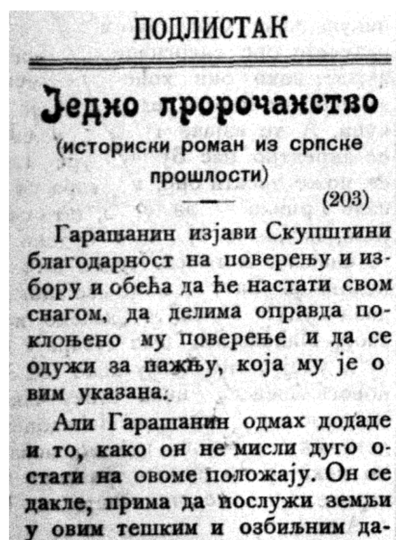
Molim da mi se veruje, da ovim pričanjem ja ni najmanje ne idem na to, da smanjim, ma u čemu bilo, moju i mojih drugova odgovornost za naše držanje u pitanju razvoda braka. Moja je namera u prvoj liniji da ispravim što je netačno bilo u onome saopštenju o “Proročanstvu”, a uzgred da dadem jedan autentičan prilog za proučavanje velikoga pitanja: ima li sudbine, i ima li mogućnosti da se unapred kaže šta je nekome suđeno! [2c]

Zašto se Čeda Mijatović ponovo vraća na pitanje razvoda kraljevog braka? Kao da je zaboravio ono što nas je samo tri dana ranije uveravao, da proročanstvo nije naveo u tom, već u kontekstu kraljeve abdikacije.

Otvaranje zlatnog rudnika

Tako je prvi feljton završen. Autorima, Peri Todoroviću i Čedi Mijatoviću, svakako se učinilo da bi ova tema mogla da postane zlatan rudnik, pa su već sedam dana kasnije, 5. juna 1902, u Malim novinama započeli novi feljton na istu temu. Bila je to neka vrsta romana u nastavcima, pod naslovom “Jedno proročanstvo” [3]. Ipak, u tom feljtonu, koji je trajao sve do 9. januara sledeće godine, govorilo se samo o događajima iz 1858. godine. Mogli ste, recimo, da čitate o Persidi, ženi kralja Aleksandra Karađorđevića, O Miti Ljotiću - Smederevcu, o Iliji Garašaninu i o mnogobrojnim drugim dvorskim ličnostima. Tu je i opširan opis događaja koji su prethodili Svetoandrejskoj skupštini (kojom je 30. novembra 1858. godine Miloš Obrenović vraćen na vlast), kao i detaljan opis tračeva koji su pratili politički život posle smene vlasti. Ali, čitaoci su ponovo imali razloga da budu nezadovoljni, jer u 203 nastavka feljtona koji je, ponavljamo, nosio naziv “Jedno proročanstvo”, nije bilo

ni pomena o bilo kakvom proročanstvu! Zato je na kraju poslednjeg nastavka (9. januara 1903), objavljeno sledeće obaveštenje:

ПОДЛИСТАК

Једно пророчанство

(историски роман из српске прошлости)

(203)

Гарашанин изјави Скупштини благодарност на поверењу и избору и обећа да ће настати свом снагом, да делима оправда поклоњено му поверење и да се одужи за пажњу, која му је о вим указана.

Али Гарашанин одмах додаде и то, како он не мисли дуго остати на овоме положају. Он се дакле, прима да послужи земљи у овим тешким и озбиљним да-

Jedno proročanstvo (kraj prve knjige)

Roman "Jedno proročanstvo" sastoji se iz dve knjige. Prva knjiga obuhvata radnju oko progonstva kneza Aleksandra Karađorđevića, i to je ovde danas završeno. Druga knjiga obuhvata povratak dinastije Obrenovića na srpski presto i ti opisi imaju tek sada da nastanu. U ovom drugom odeljku dolazi i to značajno proročanstvo, koje se tada desilo i po kome je celo delo i dobilo ime "Jedno proročanstvo".

Sad će biti dva-tri dana odmora, pa 12. januara počinje izlaziti druga knjiga, drugi deo romana "Jedno proročanstvo". Ovo javljamo radi znanja naših štovanih čitalaca. [3c]

Nema sumnje da su Male novine ovim načele prilično nezgodnu političku temu, jer se nešto ponovo isprečilo daljem nastavku serije. Druga knjiga (odnosno, treći feljton) nije počela 12. januara, kako je obećano, a umesto nje ubačena je serija pripovedaka pod naslovom "Devojačke gatke". Srećom, to se brzo završilo pa su čitaoci već 19. januara ponovo prionuli na praćenje političkih tračeva pod naslovom "Jedno proročanstvo", u nadi da će konačno osvanuti i to što je odavno najavljeno. Ovoga puta nedvosmisleno je data garancija da konačno "dolazi i to značajno proročanstvo" [3c], ali je vešta novinarska ruka vodila i dalje isti feljton, sa događajima iz iste 1858. i prvih dana 1859. godine (zaključno sa povratkom ***kneza Mihaila Obrenovića***, sina starog knjaza u Srbiju). Tek 6. maja, posle još čitava 93 nastavka, završen je i treći feljton.

Da li se u toj seriji napisa konačno pojavilo i obećano proročanstvo? Naravno da nije. Istini za volju, u poslednjem objavljenom nastavku (6. maja) pominje se i proročanstvo. Ali samo pominje, jer umesto da se konačno navede kako proročanstvo glasi, ili bar da se naznači o čemu ono govori, dato je obećanje da će se o tome pisati u sledećem, četvrtom feljtonu, za koji je najavljeno da će početi 1. juna. Dakle još jedno, ko zna koje po redu, odlaganje.

Postoji, ipak, jedan detalj koji govori u prilog tome da je ovaj prekid stigao neočekivano, verovatno zbog intervencije sa dvora. Naime, stroga izdavačka konvencija toga vremena, od koje se nikako nije odstupalo, nalagala je da se svaki nastavak serije tekstova završava primedbom "Nastaviće se", osim pretposlednjeg

iza koga je trebalo da piše "Svršiće se" i poslednjeg iza kojeg stoji "Kraj" ili "Svršetak". Ali, ispod pretposlednjeg nastavka (od 5. maja) ipak nije stajalo "Svršiće se" nego "Nastaviće se", što je moglo da znači samo da urednik tada nije nameravao da prekine feljton.

Evo dela poslednjeg poglavlja romana u nastavcima "Jedno proročanstvo", koji je 6. maja 1903. godine objavljen u Malim novinama, pod naslovom "Najbolja prijateljica". Ovaj deo je značajan po tome što se u njemu prvi put pominje prezime **Tarabić**. Knez Miloš je knezu Mihailu najpre predstavio baba Joku, proročicu, kao "najbolju prijateljicu kuće", a knez Mihailo je pritom načinio sledeću belešku:

Babo je i ranije verovao u sudbinu i držao da bajanja, mađije i vračanja imaju neku silu. To je u našem narodu dosta rašireno. Ali, što je stariji, kod Baba je bivalo sve veće ovo sujeverje. Tako on sada veruje da su njegovom povratku u otečestvo mnogo pomogle i razne vradžbine, koje su činjene u Vlaškoj. Jutros je Babo išao naročito u Topčider, s jednim sveštenikom, i tu su oslobodili iz zida jednu osveštenu naforu, koju je Babo sakrio i zazidao u jednom čekmedžetu, još 1839. godine, kad je odlazio iz Srbije sa zavetom da je oslobodi ove tamnice kad se opet u Srbiju vrati. I on veruje da je ova nafora mnogo pomogla njegovom povratku. Ja ne mogu da verujem u te stvari. Ali mora se priznati, da biva i takvih slučajeva, koji se ne mogu protolkovati običnim redovnim putem. Ima još mnogo tajni i nepoznatih stvari u svetu. Evo, i ovaj slučaj, za koji je jutros pričala ova stara, rudnička baba Joka. Kad prođu ovi silni dolasci i navala sveta, te imadem više vremena, baš ću pozvati toga čoveka Miloša Tarabića, da ga vidim, da čujem kazivanje iz njegovih usta i da se ja s njim razgovorim. Zato sam i zapisao ovaj slučaj i baba-Jokino kazivanje da ga ne zaboravim. [4c]

Koje godine je knez Mihailo načinio ovu zabelešku o razgovoru sa svojim ocem? Svakako ne pre 1839, jer je napisao da je "jednu osveštenu naforu Babo sakrio i zazidao još 1839. godine, kad je odlazio iz Srbije". Ali ni pre 1859, jer se tek tada knez Mihailo vratio u Srbiju.

Kod vračare (1938)

Zašto je to važno? Pa, uz malo matematike cela priča lako može da se dovede u pitanje, jer teško je poverovati da je baba Joka tako podrobno obavestila kneza o proročanstvima Miloša Tarabića, a da je prećutala da je on već pet godina mrtav! I ne

samo to, jer Miloš Tarabić je, ako je verovati svim kasnijim pripovedačima, čak 25 godina unapred prorekao da će umreti tačno 1854! Čak i ako pretpostavimo da baba Joka pet godina nije čula da je Miloš Tarabić umro, zar je moguće da ona, tako dobro informisana o ovom proroku, nije znala za njegovo proročanstvo o godini sopstvene smrti? Osim, na-ravno, ako se i ono nije pojavilo nekoliko decenija nakon svog "ispunjenja"...

Posle neverovatnih 300 nastavaka serije "Jedno proročanstvo", strpljenje čitalaca je definitivno istrošeno. To je bilo jasno i autorima serije, pa su poslednji nastavak završili još jednim, ko zna kojim po redu, obećanjem:

Šta je, pak, ispričala baba Joka, i kakav je to bio zagonetan i važan slučaj, o kome se ovde nagovešćuje, to ćemo videti u trećem i poslednjem odeljku ove naše knjige.

Našim štovanim čitaocima. U izlaganju ove naše povesti došli smo do tačke gde nastaje opis onoga proročanstva, po kome je i nazvano ovo delo imenom "Jedno proročanstvo".

No ovo pričanje neće biti produženo u idućem broju, već se odlaže za prvi juni o. g. [4c]

Objavljivanje trećeg dela romana "Jedno proročanstvo" u početku serije nije bilo planirano, jer je 9. januara 1903. (po završetku prve knjige) rečeno da postoje samo dva dela. Sada je obećan i treći deo, ali je sticaj okolnosti hteo da on nikada ne ugleda svetlost dana, jer je u noći između 28. i 29. maja, samo tri dana pre obećanog nastavka, kraljevski par Aleksandar Obrenović - Draga Mašin ubijen u atentatu.

CRNO PROROČANSTVO

Pera Todorović i Čeda Mijatović započeli su priču o kremanskom proročanstvu, zatim su je razvukli do beskraja i konačno je doveli u ćorsokak. Nisu mogli da završe seriju, niti da je ostave nedovršenu. Dalje razvlačenje priče takođe nije dolazilo u obzir, jer su u prethodnih 300 nastavaka svi aduti već bili istrošeni, a strpljenje čitalaca bilo je na izmaku.

Ubistvom kralja Aleksandra Obrenovića i Drage Mašin, rešenje kao da je palo s neba i priča je sada mogla da dobije novi zamah. Pera Todorović, kao vešt novinar, iskoristiće to već sledećeg dana - mada je njegov list, Male novine, upravo 29. maja prestao da izlazi. Vratićemo se na taj dan, samo da pomenemo da će naredni broj Malih novina izaći tek četiri meseca kasnije, 1. oktobra, uz sledeće obrazloženje:

“Male Novine” prestale su 29. maja.

Taj njin prestanak bio je nenadan i neobičan - čak nisu imale kad reći ni “zbogom” svojim čitaocima, već su umukle na jedan mah, kao ono kad sveću utuliš. Otkuda i zašto to?

Na ovo pitanje najbolje odgovara sam dan prestanka. Dvadeset deveti maj kazuje sve!...

Mi pak sa svoje strane za sada mogli bismo dodati samo još ovo: Dvadeset devetoga maja valjalo je spasavati glavu, s toga nam nije bilo do novina!...

Pera Todorović zaista nije imao sreće sa vlastima, jer su ga, po njegovim rečima, Obrenovićevci optuživali da je Karađorđevićevac, a Karađorđevićevci su ga smatrali Obrenovićevcem. Zbog toga je četiri godine proveo u izgnanstvu, 20 puta bio hapšen i osuđen na ukupno 27 godina robije (od čega je odležao preko pet godina) [30]. Evo njegovih reči s kraja 1903:

“Ti si Karađorđevićevac!”

Te su reči bile strašne i opasne punih 45 godina! - sve od 1858, pa do 29. maja ove (1903) godine.

Od 29 maja stvar se izvrnula. Sad postaje opasno kad se kome rekne: “Ti si Obrenovićevac!”

A kako je baš tu čudna sudbina moja!

Trideset punih godina morao sam se braniti i zubima i noktima da nisam Karađorđevićevac. Nekoliko puta umalo što nisam glavom platio, jedino s toga, što su Obrenovićevci mislili da sam potajni i skriveni Karađorđevićevac. Ali, Obrenovići padaju 29. maja, a na srpski presto dolazi Karađorđević.

I gle! Među prvim žrtvama koje padaju - tu sam ja! Gone me, zlostavljaju i umalo što nisam glavom platio! Zašto?

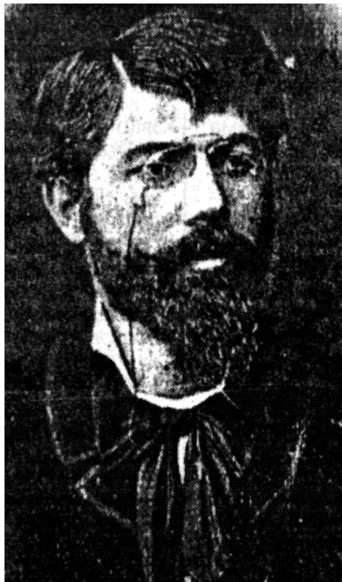
Zato, što sad opet smatraju da sam potajni Obrenovićevac! [30]

Začudo, drugi list, pod nazivom Ogledalo - Zrake iz prošlosti, koji je takođe uređivao Pera Todorović, nesmetano se štampao i pojavljivao na kioscima. Format lista je bio neuobičajeno mali (A5), izlazio je svakog drugog dana i predstavljao je neku vrstu političke feljtonističke štampe, jer se nisu objavljivale dnevne vesti nego tematske celine u nastavcima.

Hajde da se vratimo na dramatične događaje od 29. maja. Čitaoci, dakle, žele proročanstvo? Sad ili nikad! Imaće ga... ali zamalo. Proročanstvo ponovo “najavljuje” događaje iz prošlosti - pa makar samo nepun dan stare!

Dakle, u noći između 28. i 29. maja u atentatu su ubijeni kralj Aleksandar Obrenović i kraljica Draga Mašin. U narodu se već dugo šuškalo i nagađalo o kraju vladavine ove dinastije, ali je sada teško reći da li je Pera Todorović u to vreme znao i nešto više o pripremi atentata na kraljevski par. Kao vrsni novinar, on je hitro reagovao na vest o ubistvu i, već sledećeg dana, 29. maja, u njegovom Ogledalu objavljen je prvi od dva nastavka feljtona Crno proročanstvo [5c]. Čitajući ove tekstove, stiče se utisak je da je on vrlo spretno iskoristio tragični kraj dinastije Obrenović, jer je retroaktivno konstruisao niz događaja koji se savršeno uklapaju u priču o kremanskom proročanstvu. Prethodnim tekstovima u Malim novinama stvorena je dramska tenzija kod čitalaca, a atentat na kraljevski par dogodio se u trenutku koji je za dalji tok priče bio najpovoljniji.

U Ogledalu, naravno, pojavljuje se gomila podataka koji svedoče o tome da je Pera Todorović “znao” šta čeka Obrenoviće i kako je kremansko proročanstvo to sasvim precizno najavilo. Treba ipak napomenuti da se ništa od nagoveštaja zle sudbine Aleksandra i Drage ne pojavljuje pre njihove smrti, bar ne u pisanoj formi. Pa ipak, u doba oštre međudinastičke borbe u narodu je bilo govora o skoroj propasti dinastije Obrenović.

Pera Todorović

O ovome postoje i neka svedočenja [12c] koja se logično uklapaju u priču. Po njima, idejni tvorac kremanskog proročanstva bio je prota ***Milan Đurić***, kome je dinastija Obrenović oduzela sveštenički čin i osudila ga na tešku robiju, pa je on smislio kako da u svojoj političkoj borbi što bolje iskoristi verovanje naroda u proročanstva. S obzirom na to da su takve informacije širene usmeno, teško je sada reći kako su one glasile, koliko su bile precizne i u kojoj meri su odgovarale kasnijim događajima. Može se, ipak, sa velikom verovatnoćom pretpostaviti da je Đurić u saradnji sa protom ***Zaharijem Zaharićem*** širio priču (izrečenu u formi proročanstva) kojom će navesti narod da očekuje kraj Obrenovića i ponovni dolazak Karađorđevića.

Pera Todorović je, naravno, vešto iskoristio ove neodređene glasine i dobro poradio na tome da kod čitalaca stvori uverenje da je o nesrećnom kraju kraljevskog para

postojalo precizno proročanstvo. Čak je i jedan beznačajni (mada tačan) podatak, da su tri godine ranije na istoj naslovnoj strani objavljene vesti o prosidbi **Drage Mašin** i smrti italijanskog kralja **Umberta**, smešten u kontekst proročanstva.

Verovatno je da su oba razgovora, prepričana u citatu koji sledi, ili falsifikati autora teksta, ili su suštinski izmenjeni. Posebno je uočljivo preterivanje u važnosti koju autor sebi pridaje tokom razgovora sa kraljevskim parom.

Ova dva broja Ogledala izazvala su veliko interesovanje i po rečima dr Kazimirovića, bukvalno su razgrabljena. U prilogu [5c] prenet je tekst u celini, a ovde su navedeni samo važniji delovi:

Crno proročanstvo

U 1902. godini u "Malim novinama" počeo je izlaziti podlistak "Jedno proročanstvo". Naskoro zatim jednog dana pozove me k sebi kralj Aleksandar, i posle podužeg razgovora o drugim stvarima on me upita:

- Ama vi ste počeli u "Malim novinama" iznositi nekakvo "proročanstvo!" Šta će vam to?

- Pa, Veličanstvo, zanimljiva je stvar; svet se interesuje, a i sam događaj ima istorijske važnosti. G. Čeda Mijatović napisao je o tome proročanstvu jedan izveštaj i u "M. Novinama", pa su svi ti brojevi prosto razgrabljeni.

- Verujem - reče kralj zlovoljno. - Jagmi se svetina! Njoj samo da su čudesa i proročanstava! Pa ipak bi najbolje bilo, da vi to prekinete i da više ne pišete o tome.

- Ali zašto, Veličanstvo?

- Zato što je najbolje sve to napustiti. A i što će vam da baš o tome pišete, kad imate puno drugih stvari? Što da podgrevate ono što je bilo još pre trijestak godina? Pa onda, tu se, čini mi se, nešto pominje o meni, a ako se ne varam čak se i o kraljici nešto proriče. Je li tako?

- Tako je, veličanstvo.

- Pa kad je tako, onda što će vam to? - reče kralj prekorno. Neprijatelji i onako jedva čekaju da izmisle i reknu kakvo zlo, a vi sad čisto kao da im pomažete, iznosite i vi nove sumnje, slutite i vi neko zlo i nesreću, i time im taman idete na ruku... Najposle, ja za sebe toliko i ne marim. Ali kraljicu to jako dira. Moraćete otići do nje da se izvinite i da joj to objasnite.

Nisam odmah, ali sam posle dugog, dugog vremena, ipak morao otići kraljici Dragi. Ona me dočeka stojećki i podužе je tako sa mnom razgovarala.

- Pravo da vam kažem, g. Todoroviću, srdim se na Vas. Pre sam vaše "Male Novine" u slast čitala, a sada, kad koji broj uzmem u ruke, uvek strepim, da u njemu ne nađem kako ste počeli već iznositi ono prokleto proročanstvo.

Zbunjen ovako oporim predusretanjem (inače kraljica je umela biti veoma ljubazna pri dočeku), ja nisam znao šta odmah da odgovorim - a kraljica produži:

- Naravno, kralj neće pred vama... a i ni pred kim to da govori, ali istina je, da njega po neke stvari neobično diraju. Eto, na priliku, vi niste znali što se kralj onoliko na vas naljutio, kada ste, prilikom moje prosidbe, u vašim "M. Novinama," odmah ispod naših slika, doneli članak u crnom okviru i s krstovima, u kome se govorilo o ubistvu i smrti pok. kralja Umberta.

Ja je popravim da članak nije bio u crnom okviru. Ona produži živo:

- Pa bila je debela crna linija i krstovi - dovoljno to, tu odmah ispod naših vereničkih slika govorilo se o ubistvu, o krvi, o pogrebu, o smrti, a kralj ne

može da trpi take razgovore i ne mari da čuje ništa što se na smrt odnosi i smrti se tiče. [5c]

Priča nadalje obiluje uobičajenim frazama o iskrenom prijateljstvu autora prethodnog teksta sa kraljevskom porodicom i o tome kako on želi dobro kralju, zbog čega mu je i savetovao da se ne ženi Dragom. Zatim se govori o proročanstvu ***Mateje iz Kremana***, koje ćemo ovoga puta preskočiti jer će o tome biti više reči u sledećem poglavlju. Kraljicu su posebno zainteresovali spisi o proročanstvima ovoga vidovnjaka, koji navodno postoje u već pominjanoj fascikli arhive Ministarstva unutrašnjih poslova. Evo šta je Pera Todorović, sudeći po ovom tekstu, preneo Dragi Mašin o tim proročanstvima:

"Knez Mihailo gine, a njega će naslediti njegov rođak "koji će Srbiju namučiti, ali će je i kraljevskim vencem venčati - ona će pod njim da poraste i ojača"....
On sam lično (taj naslednik Mihailov) "metnuće na glavu krunu kraljevsku, ali će biti zle ruke i zle sreće.... Umreće u najboljem dobu"..!..
- "Imaće sina jedinca... I taj "sin jedinac" biće još gore sreće no što mu je i otac bio... Neće imati od srca poroda i umreće mlad, vrlo mlad, neće napuniti ni trideset godina! Svršiće vrlo mlad i "s njim će se ugasiti njegova sveća"?...
- Kraljica me preseče: - Šta to znači "ugasiće se njegova sveća"?...
- Znači, Vel., ugasiće se ona sveća, koja se u njegovom domu o slavi pali, to jest: izumreće njegova loza, neće više biti Obrenovića!..
- Dalje, dalje. - reče kraljica mračno. Ja nastavim.
- "Ugasiće se njegova sveća"!... A zatim će Srbijom zavladati druga loza. Ali ni ona neće bit dugovečna. Izrodiće se unutrašnje borbe i krvljenja, doći će meteži i međusobni sukobi, i strana, tuđinska, neprijateljska sila zavladaće Srbijom i dušmanski će pritisnuti rod srpski. I nastaće tako strašna i nesrećna vremena, da će živi, prolazeći pored grobova predaka svojih, tu zastati i suzni uzdisati:
"Otvorite se grobovi, da i mi živi u vas legnemo!... Blago vama što ste pomrli, te bar svojim očima ne gledate muke, bruke i jade naše!
"A kad se narod srpski dobro namuči i napati; kad prestrada sve ono, što je Hristos na krstu prestradao, onda će se iz sredine naroda, iz sirotoga doma i od prostoga roda srpskog javiti čovek, koji će svoj narod dići, povesti, osloboditi i ujediniti tako, da svi Srbi budu zajedno i da budu sami svoji gospodari, kako nikad pre nisu bili. I onda će nastati tako miran i srećan život, narod će živeti tako zadovoljno, da će ljudi, prolazeći pored grobova predaka svojih, uzvikivati radosno:
"Ustanite mrtvi da živimo!"
- Eto, Veličanstvo, ovo je to crno proročanstvo!
Bleda i duboko zamišljena, nema i nepomična, kraljica je, kao skamenjena, sedela u svojoj velikoj stolici. Samo su joj oči sevale i neobično živo sijale, kad bi ih od vremena na vreme podigla gore.
Ćutao sam i ja, jer posle ispričanog proročanstva nisam znao šta da počnem. Na jedared kraljica podiže glavu, zaustavi na meni onaj svoj čudni, sjajni pogled i, pošto me je tako dugo i nemo gledala, ona uzdahnu duboko, vrlo duboko i reče skoro šapatom:
- Strašno proročanstvo!... Užasno proročanstvo... Neće doživeti ni tridesetu godinu!.. A sada mu je tek dvadeset sedma!.. Značilo bi jedva još tri godine!.. To bi bilo užasno... užasno!.. Svemogući Bože, je li to moguće!..

Kraljica je ovo izgovorila isprekidano, tiho, promuklim, slomijenim glasom, i izgledalo je kao da sama sebi govori, pa onda na jedared klonu, čisto kao da se smanji i sparuši, spusti glavu u šake, i tako slomljena, skrušena, ona je dugo, nemo ćutala, a ja sam, sedeći malo u strani, video sam njen zatiljak i njen gojazni, beli, obli vrat.
U tom trenutku bejaše mi je neobično žao.
- Bože, da li ne plače?! - dođe mi u pamet.
I doista, kad kraljica malo posle podiže glavu, njene sjajne oči bile su vlažne od suza. [5c]

I tako Pera Todorović, koji je u seriji tekstova o "jednom proročanstvu" u svojim novinama nekada pisao da je "dinastija Obrenovića, kao novo jarko Sunce, zasijala na nebu mlade srpske kneževine, da odatle s visine prestola kroz vekove sija srpskome narodu" [3], već sutradan, posle tragične smrti kraljevskog para, opisuje kako je kralju uterivao strah u kosti, a kraljicu navodio na plač posmatrajući njen "gojazni, beli, obli vrat". A samo nekoliko godina pre toga, taj čovek je istom kralju poslao pismo u kome kaže da "samo ljudska ništavila bez ikakve cene i vrednosti, traže svoju slavu i svoje uzvišenje u tuđoj sramoti i tuđem poniženju" [30].
Čedomilj Mijatović poslužiće se istom pričom, ali će je obogatiti novim atraktivnim detaljima i objaviti u jednom engleskom časopisu [23]. Odatle priču preuzima grčki list "Akropolis", a onda i bivši predsednik vlade ***Dr Vladan Đorđević***, koji je objavljuje u poglavlju "Grčki Akropolis o kremanskom proročanstvu" [22c] knjige "Ministar u apsu". Po toj priči, kraljica Draga Mašin je samo nekoliko dana pred svoju smrt (dakle, i pred objavljivanje ovih tekstova u Ogledalu) razgovarala o ovim proročanstvima:

Draga Mašin

Nekoliko dana pre nego što će i sama poginuti, Kraljica Draga razgovarala je sa gorkim osmehom na usnama o tom istom proroštvu Mate iz Kremana. Taj osmeh Kraljice Drage razumeli su samo oni koji su znali kakvim su strašnim predosećanjima bili ispunjeni poslednji dani Draginog života". [22c]

Čedomilj Mijatović nije precizirao s kim je to kraljica razgovarala “nekoliko dana pre nego što će i sama poginuti”. Ako je mislio na razgovor sa Perom Todorovićem, onda nije pažljivo pročitao podatak da taj razgovor nije vođen tri dana, nego skoro cele tri godine pre atentata, a ako je razgovarala s nekim drugim, onda je malo verovatno da Pera Todorović ne bi obogatio svoj tekst u Ogledalu i tim detaljima. Svakako ne bi izostavio emotivne reakcije kraljice Drage, opise njenog predosećanja, gorkog osmeha i pogleda koje je upućivala svima kao da je “znala”, i tako dalje.

Godine 1903, posle dramatičnih događaja koji su ovde opisani, na vlast dolazi dinastija Karađorđević i njena vladavina je dovoljno stabilna da nikome u agitaciji nisu potrebne proročke poštapalice. Zato se kremansko proročanstvo neće pominjati sledećih 12 godina, sve dok Prvi svetski rat ne zakuca na vrata Srbije.

Jedino što je sigurno, jeste da se u to vreme nigde u pisanoj formi ne pominju proročanstva koja najavljuju događaje za koje će nas, skoro ceo vek kasnije, analitičari uveravati da su bili na vreme najavljeni i prorečeni. Oružani i “hladni” sukobi, smene vlasti, tehnički pronalasci... nigde ni traga u štampi o **proročanstvu** pre nego što se objavi vest o **događaju**. Kao što će i kasnije redovno biti slučaj, navodiće se samo “najave” za događaje koji su u trenutku pisanja o njima već bili prošlost.

Aleksandar Obrenović

Čemu su onda služila takva zakasnela proricanja nečega što se već dogodilo? Pa, proročanstva su još od biblijskih vremena korišćena kao moćno oružje u političkoj agitaciji. A da bi se verovalo u njih, trebalo je uvek nečim novim pothranjivati poverenje naroda u proroke. Jer, da bi neko verovao proroku koji mu kaže šta valja činiti, on mora najpre da poveruje da ima posla sa pravim i uspešnim prorokom, pa makar taj uspeh bio izmišljen.

Jedno od takvih “uspešnih” proročanstava jeste i čuveni događaj na užičkoj pijaci, kad je prorok čitav dan ranije video atentat na ***kneza Mihaila***. Prvi pisani trag pojavljuje se tačno 35 godina posle samog događaja, tako da sada nemamo načina da utvrdimo šta se zaista dogodilo, pa ni da li je sve to samo rezultat nečije bujne mašte. Ipak, zadržaćemo se na ovom proročanstvu jer postoji nešto što ga čini zanimljivim. Mada su se svi koji govore o njemu bez rezerve složili da je proročanstvo

bilo nepogrešivo, nikako nisu mogli da se slože oko jednog prostog podatka - ko je zapravo bio taj prorok.

UBIŠE KNJAZA

U “Ogledalu” od 29. maja 1903. godine [5c], Pera Todorović je opisao svoj razgovor sa kraljicom Dragom, u kome je pomenuo i **Mateju iz Kremana**. Bio je to prvi medijski opis vidovnjačke najave atentata na kneza Mihaila, koji se dogodio na isti dan, tačno 35 godina ranije:

U užičkom okrugu postoji selo Kremna, a u tom selu, u prošlom veku, živeo je čovek, po imenu Mateja. I u svom selu, i u celoj okolini Mateja je bio poznat kao čovek koji je malo šenuo pameću, ali čovek miran, koji nikoga ne dira.

28. Maja 1868. god. Mateja ode u obližnji okružni grad Užice, kuda je češće odlazio, i toga dana po podne tu u sred užičke čaršije i na vidiku tolikog sveta, on nada viku i dreku, koliko ga grlo donosi:

“Haj... ljudi!... braćo!... ne dajte, ako Boga znate, ubiše nam vladaoca, ubiše nam knjaza!... Ne dajte... ne dajte, za Boga... Eno ga seku, eno ga svega jataganima iskasapiše!... Gle kako krv teče! Uh, ala je strašno!... Krv... krv... Teško nama!.. Kuku nama!.. pogibe nam knjaz Mihailo!”

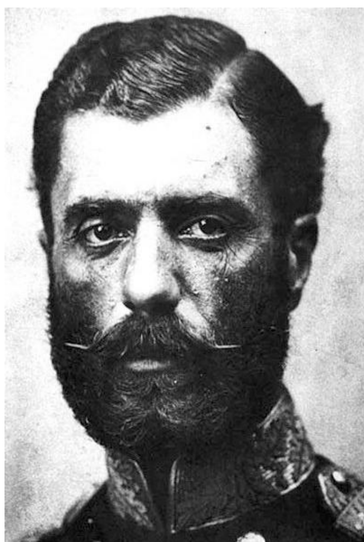
Velika gomila ljudi iskupila se oko ovoga čoveka. Pitali su ga što se dere? On je objašnjavao, kako vidi da ubijaju knjaza.

Došla je i policija. “Ludaka” su prvo psovali, pa ga posle i uhapsili. “Oporočavao vladaoca”... Kad sutradan, a iz Beograda stigoše crni glasovi, da je knjaz Mihailo 29. maja u Košutnjaku poginuo i grdno iskasapljen bio.

U početku posumnjaju da Mateja nije otkudgod bio u zaveri. Posle su se uverili da to ne može biti, i pustili su ga na slobodu. [5c]

Teško je objektivno oceniti verodostojnost proročanstva koje se u pismenoj formi po prvi put pominje celih 35 godina posle događaja na koji se odnosi, naročito kad nema drugih dokaza osim anegdote koja je po ko zna koji put prepričana. Čak je i ***dr Radovan Kazimirović***, koji je inače sve svoje tekstove o kremanskom proročanstvu pisao veoma afirmativnim tonom, opis incidenta na užičkoj pijaci oprezno započeo rečima “U našem narodu se isto tako priča...” [23]. Ipak je zanimljiva dalja geneza ove legende, a naročito pripisivanje istog proročanstva raznim ljudima.

Najpre je 23. aprila 1916. godine anonimni autor u listu ***Velika Srbija***, štampanom u Solunu za srpsku vojsku u izgnanstvu, napisao da famozni prorok sa pijace nije bio **Mateja** nego ***Miloš Tarabić***. Ovo je svakako bila greška (verovatno je mislio na ***Mitra***), jer Miloš baš nikako nije mogao da se pojavi na pijaci 1868. godine, celih 14 godina posle svoje smrti:

Knez Mihailo Obrenović
(Snimio Anastas Jovanović dve godine pre atentata)

Nije bez vrednosti ukratko pomenuti neka Miloševa proročanstva... Onoga dana kada je Knjaz Mihailo u Topčideru poginuo i kada niko o tome događaju u Užicu nije ni slutio niti ma šta mogao saznati, odjednom je prorok na užičkoj pijaci počeo vikati: "Ne dajte ljudi! Ubiše Knjaza!". Povodom toga bio je uhapšen, ispitivan i kao potpuno nevin pušten. Policija je zabeležila i čuvala ova njegova saslušanja ili bolje reći proricanja. [9c]

Tvrdi se, dakle, da je u policiji sastavljen zapisnik o ovom proroku, ko god on bio - Mateja, Miloš ili Mitar. Dosta kasnije, dr Radovan Kazimirović upotrebiće ovo navodno hapšenje kao glavni adut u prilog tvrdnji da o Mitru Tarabiću postoje spisi u Ministarstvu Unutrašnjih dela, jer je Pera Todorović 1903. godine tvrdio da su ti spisi načinjeni prilikom hapšenja (doduše, ne Mitra nego Mateje). U listu Vreme, u broju od 10. decembra 1928. godine, dr Kazimirović, govoreći o "poverljivim aktima iz 1868. godine", napisao je:

"Postojanje poverljivih policijskih akata o kremanskom proročanstvu (povodom ubistva Knjaza Mihaila) ne da se poreći. Ta su akta bila u fascikuli Ministarstva Unutrašnjih Dela za 1868. godinu". [10]

Samo dva dana kasnije, redakcija Vremena našla se u neprijatnom položaju, jer je bila primorana da objavi sledeći demanti:

Umoljeni smo od Uprave Državne Arhive za saopštenje, da navod G. Kazimirovića ("Vreme" od 10. decembra o. g.) o nestanku akata o Kremanskom Proročanstvu nije tačan, jer ta akta nisu nikada bila primljena u depo Državne Arhive. Ako su postojala, njih je verovatno nestalo u kom drugom nadleštvu. [10]

Poslednja rečenica servirana je tako da navodi na zaključak da predstavlja deo autentične izjave ***Uprave Državne arhive***, mada je nju zapravo dodala redakcija lista (ili sam dr Kazimirović). Cilj ove vešto sročene sugestije jeste da se ublaži neugodna

situacija stvorena ovim demantijem. Već sledećeg dana, uredništvo Vremena je iz pera dr Kazimirovića objavilo ispravku:

Postojanje poverljivih policijskih akata o kremanskom proročanstvu (povodom ubistva Knjaza Mihaila) ne da se poreći. Ta su akta bila u fascikuli Ministarstva Unutrašnjih Dela za 1868. godinu. Ja sam mislio, da su i ona (kao i sva stara akta) bila predana Državnoj Arhivi na čuvanje. Ja sam ih tamo odista i tražio ali ih nisam našao. Uprava Državne Arhive saopštava, da "ta akta nisu nikada bila primljena u depo Državne Arhive". Onda su, možda, nestala iz Arhive Ministarstva Unutrašnjih Dela. [10]

Dr Kazimirović, dakle, priznaje da akta nije našao, ali kategorično ("ne da se poreći") tvrdi da ona ipak postoje. Doduše, odrekao se tvrdnje, stare samo tri dana, da postoje tamo gde ih nije našao, ali ne odustaje od toga (mada za to nema nikakvog dokaza) da postoje negde drugde. Treba reći da nijedan od autora koji tvrde da ova akta postoje, nikada nije posvedočio da ih je svojim očima video.

Samo četiri dana posle incidenta sa demantijem Uprave Državne arhive (16. decembra 1928), dr Kazimirović u Vremenu otkriva ključni podatak o tome ko je bio famozni prorok sa pijace:

I Pera Todorović i g. Čeda Mijatović vele da je to govorio Matija iz Kremana. Nije Matija nego Mitar Tarabić. [10]

Bio je to, dakle, Mitar. Hoće li dr Kazimirović ostati pri ovome? Ne baš, jer 1939. godine, u knjizi "Tajanstvene pojave u našem narodu - Kremansko proročanstvo", o istom događaju na pijaci napisao je:

Ali ove reči na pijaci nije izgovorio Mitar Tarabić, koji toga dana nije ni bio u Užicu, niti ikada saslušavan, već neki Matija, koji je imao telepatsku viziju i o kome su u svoje vreme pisali Čeda Mijatović i Pera Todorović. [23]

Ovde je kredibilitet autora opasno ugrožen. Na stranu to što je dr Kazimirović olako promenio mišljenje, jer to je kod istoričara dopušteno, mada naučne konvencije zahtevaju da se u tom slučaju navedu razlozi - ako ne baš zablude koje su dovele do greške, onda bar novi nalazi koji su doveli do promene stava. Još je veća nevolja u tome što nijedno tumačenje nije dovoljno uverljivo da bi moglo da opstane bez ozbiljnih dokaza. Ne samo o užičkom incidentu, nego o još jednom proricanju smrti kneza Mihaila, koje je dr Kazimirović pripisao Mitru, verovatno u zamenu za to što mu je autorstvo za proročanstvo na pijaci oduzeo i dodelio Matiji. Evo šta je, po dr Kazimiroviću, rekao Mitar proti Zahariću nepunih mesec dana pre opisanog atentata:

Vidiš, kume, knjažev život je tanji od te tvoje brade! Život knjažev je o koncu. [23]

U čemu je problem sa ovim proročanstvom? U njegovom uvodu dr Kazimirović izričito tvrdi da ga je Mitar prorekao na osnovu Miloševog noćnog "javljanja". To mu je, dakle, dojavio pokojni stric sa onoga sveta... ali uz malo računanja možemo da se uverimo da ni to nije moguće, čak i ako dopustimo mogućnost da su teoretski izvodljivi ovakvi kontakti između živih i umrlih. Jer, atentat o kome je Mitru "kazato" dogodio se samo 14 godina posle Miloševe smrti, a u istoj knjizi iznet je podatak (koji

su i kasniji analitičari složno ponavljali) da je Miloš po prvi put počeo da se “javlja” sinovcu Mitru tek 30 godina pošto je umro!

Analitičari nisu pokazali neslaganje samo po pitanju imena vidovnjaka, mišljenja su među njima podeljena i oko toga kog dana je održana “predstava” na užičkoj pijaci. Pera Todorović i Čeda Mijatović tvrdili su da se ona odigrala dan uoči atentata, a dr Kazimirović i tandem Golubović-Malenković navode da je prorok “video” ubistvo u trenutku kad se ono dogodilo.

Da li je Mateja bio “treći čovek”?

Zašto ništa ne znamo o zagonetnom proroku Mateji iz Kremana - naravno, ako je on uopšte postojao? Sudeći po pripovedanju Čedomilja Mijatovića iz 1902. godine [2c], Mateja je za sobom imao niz uspešnih proročanstava, koja su bila ili “u dlaku” ista kao Miloševa i Mitrova, ili su im kasnije iz nepoznatih razloga pripisana. A posebno zanimljivo bilo bi znati da li je i Mateja bio jedan od Tarabića. Ako jeste, kakav rod je bio Milošu i Mitru, a ako nije, kako se prezivao? Zar je moguće da su analitičari doznali sve detalje sa njegovog saslušanja u policiji, čak i listu proročanstava za budućnost, a da nisu pročitali podatak koji na zapisniku svakako postoji - njegovo prezime?

Odgovore na ova pitanja dr Kazimirović nikada nije pružio. U istoj nevolji našli su se i autori ***Dragoljub Golubović*** i ***Dejan Malenković***, koji su 1982. godine objavili knjigu Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka. Trebalo je nekako spojiti krajeve iskidanog dokaznog postupka, ali su Golubović i Malenković pronašli jednostavan i elegantan izlaz iz neugodne situacije. Pravo je čudo da se niko ranije nije toga setio. Trebalo je samo staviti znak jednakosti na pravo mesto, i jednačina je rešena: ***Mateja je Mitar!*** Prosto da prostije ne može biti. U cilju lakšeg prihvatanja ove jednačine, iz priče su izbačene neke nelogičnosti koje je kvare. Recimo, tvrdnja Pere Todorovića da je Mateja “bio poznat kao čovek koji je malo šenuo pameću” [5c], jer to za Mitra niko nikada nije tvrdio.

Znak jednakosti između Mateje i Mitra biće još uverljiviji kada u Golubovićevoj i Malenkovićevoj knjizi pročitamo citat iz Ogledala, u kome se kaže da je “polovinom prošlog veka živeo neki Mateja Tarabić” [25]. Ali, to je očigledni falsifikat, jer ako pogledamo citirani tekst u “Ogledalu”, videćemo da iza imena Mateja ne stoji nikakvo prezime [5c]. U istoj knjizi, u fusnoti je navedena čak i mogućnost da je ime Mateja nastalo zbog greške u ”Ogledalu” [25], što unosi nepotrebnu zbrku i ostavlja čitaoca u nedoumici zašto autori sami sebe demantuju. Ne samo zbog toga što se Mateja iz Kremana (ponovo bez prezimena) pominje u Malim Novinama [2c] celu godinu dana pre citiranog teksta u Ogledalu (što govori da svakako nije reč o grešci), nego i zato što su Golubović i Malenković u svojoj knjizi izneli podatak da je Mitar “...voleo za sebe da kaže da je običan “božji rab Matija”, jer je ovo ime dobio na sam dan svog rođenja, kada su se još nekrštena deca polivala svetom vodicom” [25].

U istoj knjizi nalazimo i podatak da se naš književnik ***Mladen St. Đuričić*** takođe bavio proučavanjem kremanskog proročanstva i da on u jednom svom delu (ne kaže se kom) tvrdi da je Mitar voleo sebe da zove Mateja. Bez obzira na sve, podatak da je Mateja zapravo Mitar, prvi put se pojavljuje mnogo decenija posle Mitrove smrti. Da li je moguće da su svi ovi autori nekim čudom doznali njegovo kršteno ime, a da je za dr Kazimirovića i za sve druge ljude, pa čak i za Mitrovog kuma protu Zaharija, to ime bilo tajna? Ili je to bila samo dobra ideja koja će priču izvući iz ćorsokaka u kome se mit o vidovnjaku sa pijace našao posle mnoštva neveštih intervencija.

Vredan doprinos razrešenju ove dileme dao je čovek koji je danas najkvalifikovaniji da pruži poslednju reč. To je Mitrov unuk ***Jovo Tarabić***, rođen 1922. godine, inače najbliži živi rođak kremanskih proroka. Kad smo ga tokom razgovora, vođenog u maju 2001. godine, upitali da li se njegov čuveni deda ikada odazivao na ime Mateja, odgovorio je:

"On je oduvek bio Mitar i nikada ga niko nije zvao Mateja".

PRVI SVETSKI RAT

Od 1904. pa sve do 1915. godine, u domaćoj štampi nije se govorilo o kremanskom proročanstvu. Tako se pre početka Prvog svetskog rata u novinskim tekstovima o Tarabićima ne pominje nikakav rat koji bi ličio na svetski, pa je i ovde kremansko proročanstvo izgubilo trku sa događajima.

U aprilu 1915. godine **dr *Radovan Kazimirović*** je, po vlastitom pripovedanju [10], sa svojom vojnom jedinicom boravio u blizini Kremana. Tom prilikom posetio je ***protu Zaharija Zaharića,*** venčanog kuma (tada već pokojnih) Miloša i Mitra Tarabića. Na osnovu razgovora sa protom Zaharijem, dr Kazimirović je napisao opširnu seriju tekstova koji su, od 11. septembra do 9. oktobra 1915 godine, objavljeni u Niškom glasniku pod naslovom "Kremansko proročanstvo". Po rečima autora, "utisak je bio veliki i naša čitalačka publika je te brojeve prosto razgrabila" [23]. Ovi tekstovi danas bi mogli da pruže dragocene podatke za procenu stvarnih proročkih moći Tarabića, ali oni, nažalost, nisu sačuvani ni u jednom arhivu. Verovatno je da su uništeni prilikom šestoaprilskog bombardovanja Beograda ili kasnije tokom Drugog svetskog rata.

Srećom, u štampi iz tog doba postoji dovoljno tragova na osnovu kojih možemo da zaključimo koliko je dr Kazimirović pisao o proteklim, a koliko o budućim događajima, pa čak i da rekonstruišemo upravo ona proročanstva koja su nama zanimljiva. Samo tri dana posle početka ove serije tekstova, 14. septembra 1915. godine, u niškoj Budućnosti anonimni autor je pod naslovom "Na brzu ruku" objavio satirični tekst [8c] koji predstavlja prvu javnu kritiku kremanskog proročanstva. U ovoj parodičnoj kritici autor nije iskazao neverovanje u autentičnost navedenih proročkih vizija, već ironiju prema hrišćanskoj crkvi i veri. Dr Kazimirović je dosta kasnije [23] izneo podatak da je autor, koji je potpisao ovaj tekst kao "čovek koji se smeje", bio **Dušan Popović**, vođa i ideolog socijaldemokratskog pokreta u Srbiji pre Prvog svetskog rata.

Uostalom, sve je to lepo; nego, ovaj, hm, sa hrišćansko-crkvene tačke gledišta, kako mu izgleda ceo ovaj proročki zanat? Zar mu to ne miriše na jeres? I dok danas ovaj naš doktor teologije ovako reklamira kremanskoga proroka, zar njegova milosrdna sabraća nisu u Srednjem Veku slali za te stvari druge, kao vešce i veštice, na lomaču, ili na točak, ili na panj, ili uopšte na tako neki skrušen hrišćanski instrumenat?...

Proricati, to znači petljati se u Božije Stvari: biti u neku ruku konkurent Proviđenju. A međutim zna se da je Proviđenje isključivi vasionski monopol. [8c]

Jedan podatak iz ovog članka posebno je zanimljiv. Pošto ni u jednoj dokumentaciji nije sačuvano ništa od cele serije Kazimirovićevih tekstova iz

1915. godine, moramo da se poslužimo delom u kome "čovek koji se smeje" navodi jedinih pet proročanstava, koji su se u trenutku objavljivanja odnosili na buduće događaje. Evo citata:

Ni u čemu se nije prevario. Sve su se stvari dogodile onako kako je on za života predskazao. Do sada se nisu ispunile samo ove stvari:

1) propast Turske

2) propast Austrije

3) budućnost Carigrada

4) proglas srpske carevine
5) Kruševac - carska prestonica
Tako nas uverava g. Kazimirović. I treba samo još da se ispune tih pet sitnica, pa da onda i ja poverujem i njemu i kremanskom proroku. [8c]

Ako je tačno da su se sva ostala “proročanstva” odnosila samo na ono što se do tada već dogodilo, onda među njima i nema pravih proročkih vizija. Možda bi tih pet navedenih proročanstava bilo od značaja kada bi se pokazalo da su se kasnije ispunila, ali su proroci i ovde bili loše sreće, pa od svega ostaje samo utisak da u izgubljenim Kazimirovićevim tekstovima nema baš ničega vrednog pažnje. Verovatno je i Prvi svetski rat “najavljen” u ovom serijalu, ali ni ta najava ne bi bila od značaja jer je on tada već celu godinu buktao u Evropi. Ovaj nepotpisani kritičar, ipak, nije sačekao kraj serije tekstova da bi je kritikovao, pa je sada teško reći da li je posle ove kritike u Kazimirovićevim tekstovima bilo nečega što bi bilo zanimljivo za analizu. Ipak, iz konteksta kritičkog teksta “čoveka koji se smeje” jasno je da su sva proročanstva već u početku serije bila nabrojana i da je dr Kazimirović tvrdio da se čeka samo još na ispunjenje pet navedenih proročanstava. Drugih proročanstava koja bi se odnosila na budućnost tada, dakle, nije ni bilo.

Godine 1928, Kazimirović ponovo objavljuje seriju tekstova (ovoga puta u Vremenu) [10], u kojoj, srećom, ponavlja svih pet navedenih proročanstava. U potpuno istoj formi ponovio ih je i 1940. godine u svojoj knjizi [23], pa možemo da pretpostavimo da su se ova proročanstva u istom obliku pojavila i u niškoj Budućnosti 1915. godine:

1. Propast Turske carevine. “Rat će mnoge pokositi. Kad sve to bude ondakar će i turske carevine nestati. Nje će sasvim nestati iz Evrope!”
2. Propast Austrije. Nestaće, kume, i austrijske carevine. I njoj će doći kraj. Tada će narodi iz te carevine življeti slobodno.”

Proricanje kraja turske i austrijske carevine može se proglasiti za delimično ispunjeno, jer su ove dve države izgubile moć koju su nekada imale i politički su svedene na položaj sila trećeg reda. Ipak, detaljnija proročanstva o sudbini Austrije ne postoje, a proricanje sudbine Carigrada (koji će, navodno, zauzeti Rusija, pa će njime i “druge države vladati”), potpuni je promašaj.

3. Sudbina Carigrada. “Kad Turska bude sasvim išćerana iz Evrope, ondakar će Carigrad uzeti Rusija. Ona će biti najsilnija država na svetu. Ali ga jopet ni ona neće u svojim rukama imati, već će tu i druge države vladati, dogovorno kao na saboru. Carigrad će biti “svačiji i ničiji!”
Po ovom proročanstvu izgleda, da će Carigrad biti slobodna, internacionalna varoš pod administracijom Rusa.

Ovo neispunjeno proročanstvo ne treba pripisati samo Tarabićima jer ono je mnogo starije od njih. Još se u knjigama starostavnim navodi isto predskazanje. Očigledno da je ova stara rana na srcu svakog pravoslavca lečena tako što je proricano da će jednoga dana sa čuvene ***Aja Sofije*** biti skinut polumesec i vraćen krst. Dolazak cara Mihaila u Carigrad, koji se u našim knjigama starostavnim često najavljuje, verovatno je poslužio kao osnova nekim proročanstvima koja su kasnije pripisana Mitru Tarabiću (“Ondakar će za Mijajlom poći svi narodi i zemlja će postati prava rajska bašča” [25]). Čak se i u Starom zavetu, u 12. glavi Knjige proroka Danila, pripoveda kako će “Mihailo veliki knez (...) izbaviti tvoj narod”.

4. Proglas srpske carevine. "Naša će vojska, kume, dugo u Višegradu zastati. Višegrad će dugo biti ni u našim ni u neprijateljskim rukama. Ali, kad jednom velike sile nadjačaju, kad neprijatelju pukne po glavi, ondakar će naša vojska lako preći i uzeti cijelu Bosnu i Hercegovinu... Tada će se naša Srbija mnogo proširiti. Povratićemo jopet granice, koje smo nekada pod carevima imali, Bosna i Hercegovina biće naše. Gde je srpska kuća biće srpsko. Kad sve to bude i svrši se, neće dugo potrajati i Srbija će biti carevina."

Kao što je anonimni autor napisao 1916. godine u Velikoj Srbiji [9c], prvi deo ovog proročanstva ostvario se mnogo pre njegovog objavljivanja, tokom prvog austrijskog upada preko Drine, ali je isto to proročanstvo kasnije premeštano u razne periode, već prema potrebi. Istini za volju, ono bi moglo da se dovede u vezu i sa ranijim zbivanjima, čak i pre perioda u kome je Miloš Tarabić živeo. Da li je opet reč o "staroj rani"? Znajući etnički sastav stanovništva u tom regionu, ne treba biti prorok da bi se pretpostavilo da će se ovo proročanstvo i u budućnosti manje ili više ispunjavati.
Osim toga, kad znamo da je familija Zaharić (iz koje potiče i prota Zaharije) pred turskim zulumom pobegla iz Bosne i Hercegovine i tako napustila svoje ognjište, lako je izvesti zaključak da je autor ovog "proročanstva" upravo sam prota [31].

5. Buduća prestonica. "Pošto Srbija postane carevina, ondakar neće dugo proći pa će i prestolnica prijeći iz Beograda u Kruševac. Kruševac će, kume, biti carska prestolnica!"

Ovde je problem isti kao i sa svakim drugim proročanstvom za koje nije data vremenska odrednica: nemoguće je oboriti ga jer niko ne može da dokaže da se neće u budućnosti ostvariti. Mada je Car Lazar, poslednji srpski car, pred kosovski boj stolovao u Kruševcu [31] nikada više se nije ponovila mogućnost da ovaj grad bude prestonica. Dr Kazimirović u svojoj knjizi iz 1939. godine [23] šansu za ostvarenje ovog proročanstva pripisao je tome što će Kruševac biti geografski centar buduće "integralne Jugoslavije" kad "jednog lepog dana pristupi Jugoslaviji i Bugarska". Treba li da iznesemo procenu koliki su stvarni izgledi da se to ostvari, naročito sada kad bi malo koja politička kombinatorika mogla da dovede Kruševac u geografski centar zemlje u kojoj živimo?

O srpskoj propasti

Tokom 1915. godine započeo je strašan progon srpske vojske. Sledeće godine u Solunu pokrenut je list za vojnike u izbeglištvu, pod nazivom Velika Srbija. Već u 13. broju, od 22. aprila 1916. godine, objavljena je najava koja je pobudila interesovanje čitalaca:

Uspeli smo da dobavimo original "Kremanskog proročanstva", koji ćemo publikovati u celini u sutrašnjem broju našeg lista.

БР. 14. СОЛУН, СУБОТА 23. АПРИЛА 1916.

ВЕЛИКА СРБИЈА

LA GRANDE SERBIE

БРОЈ 10 сант. Директор А. ЈОВАНОВИЋ

КРЕМАНСКО ПРОРОЧАНСТВО

Има повише година, како се пророчанство до краја испуни-

Redakcija je održala reč, mada je izraz “original” svakako bio preambiciozan za tekst koji je objavljen u sledećem broju, tim pre što je teško reći šta bismo kod kremanskog proročanstva mogli da smatramo originalom. Ipak, u nedostatku izgubljene Kazimirovićeve serije tekstova iz 1915. godine, ovo je najznačajniji dokument koji svedoči o tome kako je tokom Prvog svetskog rata građen mit danas poznat kao “kremansko proročanstvo”. Tim pre što je dr Kazimirović 1928. godine u Vremenu objavio seriju članaka u kojima je - tvrdio da se sve što je ovde napisano zapravo bazira na njegovim tekstovima iz 1915, pa je diskretno ispoljio i uvređenost što anonimni autor nije naveo izvor iz kojeg je preuzeo podatke [10].

Mada je autor ovog teksta nedvosmisleno izrazio želju da ostane anoniman (tekst je potpisan sa “Jedan koji veruje”), dr Kazimirović je 1939. godine u svojoj knjizi [23] ipak otkrio njegov identitet: bio je to državni savetnik ***Ilija Đukanović.***

Nema sumnje da je svrha ovog objavljenog teksta bila da se podigne poljuljani moral vojske. Zemlja porobljena, vojnici posramljeni i prognani iz domovine, pa ih je trebalo koliko-toliko utešiti u beznađu u kome su se našli.

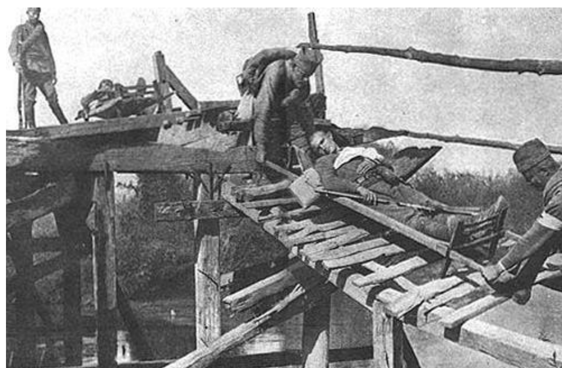
Može se pretpostaviti da je proročanstvo dobro poslužilo ovom cilju. U njemu, kao što je redovno slučaj u medijskom predstavljanju proroka, najpre se nabrajaju savršeno ispunjena proricanja ranijih događaja, a onda se obećava dobar rasplet situacije, pobeda srpske vojske i poniženje neprijatelja:

Kad niko u tome kraju nije ni očekivao, Miloš (Tarabić) je govorio da će iz zemlje otići Knjaz Aleksandar i da će se vratiti Knjaz Miloš. Kad mu je jedan tvrdio da je svojim očima čitao, da je Knjaz Miloš umro i da je u Vlaškoj sahranjen, onda je Miloš (Tarabić) ljutito rekao da će Knjaz Miloš ustati i dve godine vladati u Srbiji, pa okrenuo leđa i otišao. (...)

Posle prvih ratova Srbija će biti uvećana i “ispraviće se granica”. Posle toga neće se ni “ogodiniti” t. j. neće se sastaviti ni godina dana, pa će nastati “pravi” rat. Ovo će biti “svetski” rat, u kome će se silna krv proliti. Kad bi sva ova krv jednom rekom protekla, “valjala bi kamen od tri oke”. Tim ratom otpočinju tzv. kremanske godine. (...)

Posle toga nastaju najstrašniji i najočajniji dani iz vremena kremanskih godina.

Sa “severa” će udariti “jedna sila” koja će brzo “kao oblak” svu Srbiju pregaziti i porobiti. Zemlja će biti porobljena i pusta, nema ljudi, nema stoke. Ono nešto sveta što je u Srbiji zaostalo, u crno je zavijeno. Biće glad i od gladi će se umirati, bolesti i vešala. Živi će proklinjati i čas kada su se rodili. Živi će zavideti mrtvima, koji su ranije poumirali. Dolaziće se na grobove i govoriće se: “Blago vama koji ste ranije umrli, te ovo niste dočekali!” [9c]

Prenos srpskih ranjenika preko Morave
(V. Bečić, 1915)

Ne znamo ko je pravi autor proročanstva o krvi koja bi, "kad bi rekom potekla, valjala kamen od tri oke" (Mitar, prota Zaharije, dr Kazimirović ili Ilija Đukanović), ali znamo da se on samo poslužio legendom o proročanstvu starca Stanja Šćekića, koji je živeo još u 17. veku. Sudeći po predanju, on je rekao da će u boju sa Turcima "tu biti toliko krvi da će moći nositi kamen od sedam oka" [23]. Izgleda da se piscu ovde učinilo da je kamen od sedam oka pretežak teret da bi ga nosio potok krvi (jedna oka = 1,25 ili 1,28 kg), pa ga je ipak smanjio na tri oke. Ova umerenost ne bi se mogla pripisati i autoru teksta o hercegovačkom proročanstvu ("Srpske novine", štampane na Krfu 23. aprila 1916), jer je on ovde naveo podatak da će, verovali ili ne, "krvavi potoci orgati kamenje od sedam metara"! [26]

Svejedno, rat je najavljen celu godinu posle njegovog početka, i to sa detaljima od kojih nijedan nije objavljen pre događaja. Pojedinosti će se dodavati naknadno, onako kako ih sam tok ratnih zbivanja bude diktirao. Tako će pred kraj geneze mita o prorocima, u knjizi Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka (1982), autori Golubović i Malenković navesti još sijaset najava "velikog rata". Danas bi ova proročanstva predstavljala presudan dokaz, samo da se nisu pojavila cele 64 godine posle završetka rata na koji se odnose. Naravno, isti autori nisu nam uskratili ni detaljne proročke najave koje se odnose na "Drugi velikački rat", ali o tome kasnije.

Vraćamo se na tekst anonimnog autora iz 1916. Svi opisani događaji već tada su pripadali prošlosti, pa nema sumnje da im je jedina svrha bila da podrže poverenje čitalaca u kremanske proroke. Pošto je to učinjeno, sada može da se najavi povoljan preokret koji će ubrzo uslediti:

Ovom prilikom kod nas neće više biti onako velike pogibije, kao što je to ranije bilo. Ona će strana sila iz Srbije otići brzo "kao oblak" i brže nego što je došla, tako da će ih "žene preslicama proterati." [9c]

To se, istina, i dogodilo, mada ne baš tako brzo kako je prorečeno. Treba reći da je objavljivanje optimističkih proročanstava među vojnicima ne samo logično, nego i jedino moguće; to je, uostalom, jedan od važnih zadataka svake ratne štampe. Širenje defetizma nikako ne bi dobro došlo u listu kao što je Velika Srbija (što se pregledom arhive lista iz tih godina lako može proveriti), pa ovaj deo proročanstva treba okarakterisati kao moralnu potporu vojnicima.

Ipak, u ushićenju prorečenom pobedom, ovaj autor nije zaboravio ni na nedaće koje će posle rata nastati:

Srbija će biti pusta; "žene ća na panj uzjahivati misleći da je muško"; velika nemaština tako da i onaj što ima neće mu biti vajde što ima; biće otimanja i razbojništva: "ubijaće se za žuto dugme." [9c]

Ovo proročanstvo u svojoj knjizi ponoviće kasnije Golubović i Malenković, doduše u nešto pristojnijoj verziji ("žene će od panjeva misliti da su ljudi, te će ih jadne grliti i ljubiti") [25], ali vremenski oni će ga smestiti u daleku budućnost, u period posle hipotetičnog Trećeg svetskog rata. Međutim, i ovo "proročanstvo" je plagijat, jer se ono iz veka u vek pripisivalo mnogim ranijim prorocima - ***Stanju Šćekiću*** (17. vek), kao i ***Leši Dijakoviću*** i ***Mileti Živadinoviću*** (19. vek) [23]. Razlika je samo u tome što su oni isto proročanstvo stavljali u kontekst ratova protiv Turske.

Gledano iz pozicije današnjih dana, utisak uspešnosti proročanstava navedenih u Velikoj Srbiji kvare i detalji koji treba da upotpune uverljivost najave srećnog raspleta za srpsku vojsku. Tvrdi se, i to na pragu Oktobarske revolucije i Staljinove vladavine, da je prorečeno da će Rusija biti "najsilnija država" (uzgred, Velika Srbija, nekoliko dana pre ovoga, na naslovnoj strani objavila je tekst sa krupnim naslovom "Dođite, braćo Rusi, dođite što pre"). Ovo je tada bilo logično očekivanje zbog ogromne nade koje je Srbija polagala u rusku vojsku.

Rusija pobeđuje i postaje veća i silnija nego što je ikad bila. Rusija će biti najsilnija država. (...)

Posle ovih ratova neće biti više ratova, nego će sporove između država rešavati "izabrani sud".

Kao što je ranije rečeno, Srbija će se osloboditi. Pojaviće se car na "Istoku" i pozvaće nas da uzmemo što je naše. Srbija će biti veća nego što je ikad bila. "Gde je srpska kuća, biće srpsko". Karađorđević poneće carsku krunu u Kruševcu. Kad se sve ovo utiša i uredi nastaju srećni dani: zemlja će rađati kao nikada dotle, otvoriće se mnogi rudnici i na njima država i narod imati velike zarade. Nastaće blagi i srećni dani, kao što to niko nije zapamtio, tako da će živi dolaziti na grobove mrtvih i govoriće: "Ustanite mrtvi da se nauživamo!" (...)

Po nekim prilikama i događajima, kako je to Kremanac vezivao, izgleda da smo na izmaku tih nesrećnih dana. Bog je dobar! (...)

Da bi po kremanskom proročanstvu žene mogle "preslicama" oterati neprijatelja, potrebno je da vojska najpre pobedi i satre toga neprijatelja, kao što smo to jednom već učinili na Rudniku i Kosmaju. [9c]

U istoj funkciji podizanja morala vojske stoji i proročanstvo da "neće biti više ratova, nego će sporove između država rešavati izabrani sud", kao i da će "Karađorđević poneti carsku krunu u Kruševcu" [9c]. Dr Kazimirović nije pominjao Karađorđevića, nego je proročanstvo preuredio u "Kruševac će postati prestonica Srbije" [10] [23], ali ga ni ta intervencija nije učinila uspešnijim.

Ovde je jednom rečenicom iskazano zanimljivo proročanstvo koje vredi pomenuti, jer je ono jedno od retkih koje nije retrodatirano, a ipak se u izvesnoj meri ispunilo:

Ne znamo da li je Miloš govorio ili je to Mitar kasnije dodao, kako će u ove "kremanske godine" rđavo proći jedna narodna skupština, koja se ima o Mitrovudne sastati. [9c]

Srpski vojnici u zbegu 1915. Godine

Ovo proročanstvo kasnije je pomenuo i dr Kazimirović i tandem Golubović-Malenković, povezujući ga sa atentatom u Narodnoj skupštini, u kome su ubijeni poslanici ***Pavle Radić*** i ***Basariček***, a ranjeni ***Stjepan Radić***, ***Pernar***, ***Granđa*** i ***Jelašić***. U knjizi Tajne proroka [27], autor **Pavle Matić** izneo je tvrdnju "istorijska je činjenica da su... na Mitrovdan, u Narodnoj skupštini ubijeni poslanici...", pa je i ovo proročanstvo olako proglašeno za ispunjeno. Ali taj podatak je netačan - atentat se zbio nekoliko meseci kasnije, 21. juna 1928. godine, a prvi saziv održan je skoro dve nedelje pre Mitrovdana; jedino što bi atentat moglo da dovede u vezu sa ovim verskim praznikom jeste da je konstitutivna sednica skupštine održana na Mitrovdan, 8. Novembra 1927. godine. Ova labava veza između proročanstva i događaja ugrožena je još i time što je najavljeno da će se to dogoditi tokom "kremanskih godina". Ova stilska figura se, kako Ilija Đukanović objašnjava na početku teksta u "Velikoj Srbiji", odnosi na godine "kada će srpski narod pred svoje ujedinjenje prepatiti strašne muke". Dogodilo se, ipak, mnogo godina posle srpskih muka i ujedinjenja, sedam meseci posle Mitrovdana, a nije ni najavljeno šta će se to "rđavo" dogoditi. Ipak, činjenica da je skupština konstituisana na Mitrovdan bila je dovoljan povod da se proročanstvo proglasi za uspešno.

Čudno je to što nijedan od pomenutih autora nije naveo da o ovom proročanstvu postoji autentičan pisani trag koji datira pre njegovog (bar delimičnog) ispunjenja, što bi itekako podržalo poverenje čitalaca u kremansko proročanstvo.

U fusnoti na kraju teksta u Velikoj Srbiji stoji da je "u poslednje vreme pok. Pera Todorović pisao o ovome proročanstvu, ali su dobri poznavaoci tvrdili da tu ima dosta netačnosti, koje su došle usled prepričavanja". Naravno da Pera Todorović nije mogao da piše o tome "u poslednje vreme", jer je umro celih 9 godina pre objavljivanja ovog teksta. Ali to nije važno - mnogo je zanimljivija primedba ovog autora da navodi Pere Todorovića (na koje se, uzgred, i sam oslanjao) nisu tačni.

Kada će se završiti rat?

Dvanaest godina kasnije, ponovilo se medijsko prepucavanje između (tada još uvek anonimnog) Ilije Đukanovića i dr Kazimirovića. Kada je dr Kazimirović u Vremenu počeo da objavljuje novu seriju tekstova o kremanskom proročanstvu (od 4. do 26. decembra 1928), Đukanović je četiri dana po završetku te serije za isti list napisao svoj tekst pod nazivom "Još nešto o kremanskom proročanstvu - pismo jednog nepoznatog čoveka Vremenu" [11c]. U ovom tekstu skoro da nema ničega novog, jer se uglavnom sastoji od ponavljanja onoga što je dr Kazimirović samo nekoliko dana

ranije napisao. Jedini zanimljiv detalj je "izvinjenje" što nije pravovremeno najavljeno koliko dugo će trajati izgnanstvo srpske vojske. Objašnjenje je da o tome tada nije smelo da se piše:

Naročito sam obratio pažnju, kako će se izraziti i objaviti proročanstvo o našoj velikoj narodnoj nesreći t.j. koliko će trajati i kako će se završiti. Nije se smelo pomenuti, da ćemo troje Trojice - Duhove (praznik) provesti pod stranom silom. *[11c]*

Ovaj argument je uobičajen među prorocima svih vremena, jer ga koriste svaki put kad treba objasniti zašto nešto nije na vreme najavljeno, ili zašto najave budućih događaja nisu bile jasne i nedvosmislene: Nije se smelo. Naravno da bi i ovo objašnjenje trebalo uvažiti, ali samo kao neobavezno izvinjenje, a ne i kao indiciju koja govori u prilog tome da je proročanstvo postojalo. Trebalo bi, osim toga, postaviti pitanje zašto je ovaj autor već u prvoj godini progona objavio (tada netačan) podatak o skorom kraju srpskih muka ("Ovo nesrećno doba neće dugo trajati") [9c], a nije ga objavio u trećoj godini, pred kraj progona i uoči trijumfa srpske vojske, mada je sasvim sigurno da mu tada niko ne bi zamerio za osnovani optimizam.

Evo još jednog pitanja koje zahteva analizu. Da li je dr Kazimirović u izgubljenoj seriji tekstova iz 1915. naveo proročanstva o dužini progonstva srpske vojske (3 godine) i godini kraja rata (koja se poklopila sa godinom smrti prote Zaharija Zaharića)? Pošto je Dušan Popović 1916. godne u niškoj Budućnosti priložio Kazimirovićev navod da samo pet navedenih proročanstava nije ispunjeno, nameće se logičan zaključak da su ova dva proročanstva ipak dopisana kasnije. Još jedan dokaz ovoj tvrdnji je Kazimirovićev tekst iz 1928. godine, objavljen u Vremenu:

Mitar Tarabić je nasigurno poverio proti i proročanstvo o propasti Srbije, ali prota meni o tome, kao vojniku, iz pojamnih razloga, nije pričao. [10]

Kako je dr Kazimirović mogao da zna da je Mitar to poverio proti, ako već i sam tvrdi da mu prota o tome "iz pojamnih razloga" nije pričao? Zbrka postaje još veća kad znamo da je on samo nekoliko dana ranije (10. decembra

1928) u istom listu napisao "Tarabići su, naprimer, prorekli da će Srbija, doduše, tri leta biti u mraku... [10]. Izlaz iz ove kontradikcije pojavio se tek

1939. godine, kada je dr Kazimirović u priču uveo i ***Dimitrija Karića***, zeta prote Zaharića, koji mu je navodno posvedočio da je Mitar rekao "Kad se tri ljeta ("troje Trojice") navrše, narod će bez puške ući u otadžbinu" [23]. Nažalost, ovo svedočenje dolazi sa zakašnjenjem od preko dve decenije, pa tako ni njega ne možemo da prihvatimo kao argument koji bi podržao stav da je proročanstvo zaista postojalo.

Tandem Golubović - Malenković hrabro je zanemario sve dileme i prevideo kontradikcije, pa tako u njihovoj knjizi iz 1982. godine neočekivano dobijamo podatak da je ovo proročanstvo preneo lično prota Zaharije, koji je tako i protiv svoje volje postao glavni akter:

Prema pričanju samog prote Zaharija i mnogih starijih Užičana, Tarabić mu je rekao sledeće:

- U onoj godini u kojoj će biti kraj ovog velikačkog svjetskog pomora, ti ćeš kume umrijeti. [25]

Svejedno je šta je od svega toga tačno - tvrdnju je (kako god ona glasila) ipak trebalo nekako podržati, pa je u tu svrhu dobro došlo Mitrovo, bezbroj puta upotrebljeno, “džoker-proročanstvo”:

I nastaće tako strašno i nesrećno vrijeme, da će živi prolaziti pored grobova predaka svojih, tu zastajati i suzni uzdisati: “Otvorite se grobovi da i mi živi u vas legnemo!” (...) A kad se narod srpski dobro namuči (...) onda će nastati tako miran i srećan život, da će ljudi, prolazeći pored grobova predaka svojih uzvikivati radosno: “Ustanite mrtvi da živimo!” [10] [23] [25]

Prota Zaharije Zaharić

U tekstu “Još nešto o kremanskom proročanstvu - pismo jednog nepoznatog čoveka Vremenu” [11c], vidimo da postoji još jedno zanimljivo proročanstvo koje navodi ***Ilija Đukanović***, potpisan (u želji da ostane anoniman) kao “Jedan koji veruje”. U njemu se govori o “tami koja će tri dana i tri noći trajati” [9c]. Istina, “tri leta” nije isto što i “tri dana”, ali nije teško pretpostaviti da je to dalo ideju dr Kazimiroviću da dane preradi u godine i tako prilagodi proročanstvo događajima nastalim tokom progona srpske vojske. Sada, naravno, ne možemo da tvrdimo da je baš tako rođena ideja o prorokovanju trogodišnjeg progona srpske vojske, ali nigde nije pronađen nijedan autentičan pisani trag koji bi potvrdio da su Tarabići prorekli taj progon pre nego što je on započeo, kao ni da su prognozirali njegovo trajanje pre nego što je završen.

Drugo proročanstvo, u kome se kaže da će se rat završiti u godini kad umre prota Zaharije Zaharić, još je spornije. O ovom Mitrovom proročanstvu Golubović i Malenković [25] govore kao o nespornom i autentičnom, ali dr Kazimirović ga pominje u različitim kontekstima za koje se nikako ne bi moglo reći da se međusobno podržavaju.

Solunska Velika Srbija, u broju objavljenom 1918. godine na Veliki Petak, donosi opširan nekrolog posvećen smrti prote Zaharića, iz pera dr Kazimirovića. U njemu autor više puta citira pokojnog protu i završava nekrolog literarnim nadahnućem:

Tada sam shvatio, da je tajanstvena talasasta kremanska okolina, prepuna borjem, koje se na suncu zlati, puna čari i miline, morala dati takve ljude kao što behu prota Zarija i njegovi vidoviti parohijani, Miloš i Mitar Tarabić. Pričajući mi za njina proročanstva, pokojnik je rekao da će nastati “slavno vrijeme”, kada će se narod ponova latiti svoga pluga i uživati u slobodi.

Nažalost, njemu nije bilo suđeno da to i dočeka, ali je u grob ipak sišao sa uverenjem, da će to vreme doći. [23]

Mada je ovo bilo sasvim dobra prilika da se u Velikoj Srbiji pomene i proročanstvo koje govori da to “slavno vrijeme” valja očekivati baš te godine, dr Kazimirović to ipak nije učinio. Ovo je šteta, jer bi u tom slučaju to bilo jedno od retkih proročanstava objavljenih pre svog ispunjenja... ako je, naravno, i tada postojalo. No, i ovde se istorija ponavlja - u Kazimirovićevoj knjizi [23] ovo proročanstvo objavljeno je sa preko dve decenije zakašnjenja:

Čuvši za njegovu smrt, verovao (sam) u naše skoro oslobođenje, jer su neki govorili, da će po rečima proroka baš te godine doći pobeda.
“Rat će se završiti one godine - govorili su užičani na frontu - kad prota Zarija umre!” [23]

Autori Golubović i Malenković idu i korak dalje - oni u cilju podržavanja ovog proročanstva navode romansiranu i emotivno obojenu priču bečkog doktora **Ira Gutmana**. On je, navodno, pred smrt lečio protu Zaharija, pa je kasnije svedočio o tome kako prota nije hteo da uzima lekove da bi što pre priveo svoj život kraju, znajući da će ta godina označiti i kraj muka za srpski narod. Autori ne navode odakle su preuzeli ovu priču, pa tako ne možemo da proverimo njenu autentičnost, kao ni kada se ona prvi put pojavila. Čak ne znamo ni da li se ona igde pominje pre 1982. godine, mada je dr Gutman, sudeći po istoj knjizi, izgubio život još tokom Drugog svetskog rata.

Jesu li Tarabići najavili rat?

Pre početka Prvog svetskog rata (1914. godine), nije bilo nikakvih proročkih najava o njemu. Pojavile su se tek godinu dana posle njegovog početka, kad je srpska golgota već započela. Tada su svi hroničari bili složni u tvrdnji da su kremanski proroci nedvosmisleno i precizno najavili Prvi svetski rat, ali se niko nije usudio da navede koliko dugo će trajati.

Isto se odnosi i na progon srpske vojske, koji je počeo 1915. godine. Jedinu vremensku odrednicu dao je Ilija Đukanović 1916. godine u Velikoj Srbiji i ona je glasila da “ovo nesrećno doba neće dugo trajati” [9c], ali kasnije, kad je “nesrećno doba” završeno, to proročanstvo, kao neprecizno i neatraktivno, prepušteno je zaboravu. Pa i samo nekoliko meseci pre srpskog trijumfa (1918. godine), dr Kazimirović je “zaboravio” da uz nekrolog proti Zahariću citira i navodno proročanstvo po kome srpskim mukama dolazi skori kraj. Tek zadugo posle završetka progona i rata, svi su se ponovo složili u tome da su Tarabići nepogrešivo najavili da će progon trajati tačno tri leta (troje “trojice”) i da će se završiti u godini smrti prote Zaharija.

Posebno je zanimljivo da su svi tadašnji hroničari, takođe bez izuzetka, bili saglasni u još jednoj tvrdnji: ***Kremanski proroci su najavili da posle Prvog svetskog rata više neće biti ratova.***

Ovo, dakako, važi samo za autore koji su o kremanskom proročanstvu pisali pre Drugog svetskog rata.

IZMEĐU DVA RATA

Krajem 1928. godine dr Radovan Kazimirović je ponovo objavio seriju tekstova o kremanskom proročanstvu, ovoga puta u beogradskom dnevnom listu Vreme. U 23 opširna nastavka, od 4. do 26. decembra, autor najpre daje definiciju proročanstva, a potom objašnjava i ilustruje razliku između proročke vizije i naučnog predviđanja:

Proročanstvo je tačno predskazivanje budućih događaja, koji se iz prirodnih uzroka ne mogu unapred saznati.

Ipak, proročanstvo valja razlikovati od naučnog predviđanja. Npr. naučnik može reći, da će kroz 100 godina sve otmenije kuće raspolagati sa svim modernim komforom: topao i hladan vazduh putem radia; posluga kroz cevi; pokretne ulice, po kojima čoveka nose automatske ploče itd. To se može verovati, i ja mogu predvideti, da će buduće putovanje vazdušnim lađama biti najprijatnije i najbrže i da će se vozovima jedino espap prevoziti. Nastaće vreme, kada će kroz televizor iz Šangaja trgovac u Parizu dobiti mustru svile. On će tako odabrati odgovarajuću svilu, pokazaće Kinezu u Šangaju svoj ček, ispuniće ga i potpisaće ga. Trgovina će biti zaključena! Između Pariza i Šangaja - neće više biti nikakve daljine!

Ko zna? Možda će se podići centralna stanica za grejanje cele Evrope pomoću Golfske struje. Nastaće radio-osvetljenje, te će budući naraštaju sasvim zaboraviti za elektriku i gas. Hrana će se liferovati iz centralnih kujni, pomoću cevi. Radiom poručujete jelovnik, koji toga dana želite, a jelo vam se servira; ono samo pada na sto!

Sibir i Kanada biće, možda, pretvoreni u cvetne i plodne poljane, pravi zemaljski raj! Nestaće snega i leda blagodareći radiosvetlosti, koja će sve potopiti.

Blagodareći snazi atoma i radio-turbinama učiniće se velike stvari itd. itd.

Sva se ova predviđanja mogu ispuniti, jer potiču na osnovu naučne pretpostavke.

Isto tako ako i lekar predskaže čoveku smrt, ili astronom da će se sunce pomračiti - on nije prorok. Kao što nije prorok ni onaj ko reče da će posle zime nastati proleće.

Ali, ako se u narodu pojavi kakav čovek, koji prorekne o nekom sasvim slučajnom događaju, koji se može dogoditi ili ne dogoditi, a ne vide se sada znaci ni za njegov početak ni svršetak, pa se ne može osnivati ni na kakvom posmatranju ni iskustvu - onda se za takvog čoveka može zaista reći da je prorok. [10]

Autor dalje u nadahnuću pominje Hegela, Dostojevskog, Geteovog Fausta i Betovenovu Devetu simfoniju, pa nastavlja sa Nostradamusom i iznosi mnogo ostvarenih predviđanja stranih i naših proroka, potkrepljujući ih brojnim anegdotama.

Tek u sedmom nastavku započinje istorijat kremanskog proročanstva. Dr Kazimirović pripoveda o prvim tekstovima Pere Todorovića i Čede Mijatovića, napominjući sledeće:

Ali dok je pok. Todorović to proročanstvo iznosio kroz političke naočari dotle je g. Čeda Mijatović, naš bivši poslanik u Londonu, isto iznosio u svetlosti bengalske vatre. [10] [23]

Već u prvom citatu koji je preuzeo od Malih novina iz 1902. godine, zapaža se nedoslednost autora. Citirajući tekst Čede Mijatovića, dr Kazimirović navodi:

Kada je 1875. g. čiča Danilov kabinet raspustio skupštinu (a niko se tome nije nadao), tada je pok. Alja Protov rekao: "Vidiš li kako se sve zbiva što je onaj prorekao".
A taj je bio Mitar Tarabić, iz Kremana. [10]

Ovaj podatak je veoma sporan, jer ako pogledamo originalni citat iz 1902. godine [2c], videćemo da tamo zapravo stoji da to nije bio Mitar nego Mateja (prezime nije navedeno). Ostaje nejasno zašto je dr Kazimirović ovde, svesno falsifikujući podatak iz citata, poistovetio Mateju i Mitra, kad znamo da je posle toga (čak i u istoj seriji tekstova) kategorično tvrdio da to nije ista osoba.
Sledi još dosta indicija koje upućuju na zaključak da u Kazimirovićevom dokaznom postupku ima previše improvizacije. O jednoj od njih već smo govorili, jer je ona prerasla u incident kad je 12. decembra 1928. stigao demanti Uprave Državne arhive, kojim se obara neargumentovana tvrdnja o postojanju fascikle sa poverljivim aktima. Ovo dr Kazimiroviću nikako nije davalo mira, pa je ovoga puta apelovao i na druge aktere priče:

Red je da po ovoj stvari rekne koju reč i naš uvaženi g. Čeda Mijatović.
Ako li naš uvaženi istoričar g. Milenko Vukićević odista ima (kako čujem) ta akta u vernom prepisu, onda bi rad bio, da nam i on ovo pitanje koliko toliko rasvetli. Meni je kremansko proročanstvo dobro poznato (i bez tih poverljivih akata), pa čak i do detalja po autentičnom kazivanju pok. čestite starine prote Zarije i drugih verodostojnih lica, kojima se mora verovati. [10]

Po svoj prilici, niko od prozvanih nije odgovorio na ovaj vapaj, jer vidimo da se dr Kazimirović u svojoj knjizi iz 1939. godine nije više pozivao na kredibilitet ovih svedoka niti ih je pozivao u pomoć. Samo je kratko napomenuo da su se njegovi napisi "Čedi Mijatoviću veoma dopali" [23], a u nedostatku uverljivijih argumenata ponovio je neosnovanu tvrdnju da se "postojanje poverljivih policijskih akata o kremanskom proročanstvu, povodom ubistva knjaza Mihaila, ne da poreći" [10] [23].
Sve do kraja serije (koji je usledio pet dana pre nove 1929. godine) nema ničega zanimljivog, jer osim retrodatiranih postoji samo pet proročanstava koja govore o budućim događajima. Ne treba ni napomenuti da je to istih pet (još uvek neispunjenih ili delimično ispunjenih) koja je "Čovek koji se smeje", citirajući dr Kazimirovića, naveo još 1915. godine [8c]. Jedini značajni novitet u ovoj seriji, naravno, čine "proročanstva" o onome što se u međuvremenu dogodilo - najava godine završetka Prvog svetskog rata, kao i prognoza trajanja progona srpske vojske. Ova proročanstva, dakle, po prvi put pojavljuju se celih deset godina posle "ispunjenja".
Četiri dana po završetku Kazimirovićeve serije članaka u Vremenu, 30. decembra 1928, u istom listu javlja se anonimni autor koga već poznajemo po tekstu objavljenom u solunskoj Velikoj Srbiji iz 1916. godine i potpisanom sa "Jedan koji veruje". Mada je autor izjavio da želi da ostane anoniman, njega je 1939. godine dr Kazimirović identifikovao kao državnog savetnika ***Iliju Đukanovića*** [23]. On u tekstu pod naslovom Još nešto o kremanskom proročanstvu - pismo jednog nepoznatog čoveka "Vremenu" ponovo podržava dr Kazimirovića, pokušavajući usput i da ga

dopuni. I ovde padaju u oči netačnosti, verovatno proizašle iz nepoznavanja činjenica. Anonimni autor kaže:

Kao mimogred dopunjavam g. Kazimirovića, da je Mitar zaista tvrdio da će "srećne" dane dočekati i on i prota Zaharije, a da to neće dočekati prota Đurić. [11c]

Teško je sada reći da li je Mitar zaista tvrdio da će prota Zaharije dočekati "srećne" dane, ali ako jeste, razumljivo je zašto dr Kazimirović to nije naveo. Slučaj je, naime, hteo da prota ipak ne dočeka te srećne dane, jer je umro nekoliko meseci pre srpskog ratnog trijumfa. Prosto je neverovatno da jedan državni savetnik to nije znao.
Postoji još jedno zanimljivo zapažanje ovog anonimnog autora:

Pažljivo sam pratio sve što je ovih dana donosio list "Vreme" o Kremanskom Proročanstvu od g. dr Rad. Kazimirovića. Ovo je mnogo potpunije od onoga što je on ranije štampao u "Niškom Glasniku". [11c]

Sa ovim zapažanjem možemo da se složimo, jer je svaki sledeći tekst o kremanskom proročanstvu potpuniji nego prethodni. Razlog je prost: on sadrži i sve što se u međuvremenu dogodilo. Izgleda da se na neki način čak i ovaj autor s tim složio:

Jedino što se oseća praznina iz proročanstava iz budućnosti. To je g. Kazimiroviću, verovatno, bilo nepoznato. [11c]

Skeptici otvaraju front

Iz pera tada poznatog publiciste i umetničkog kritičara, rodonačelnika srpskog dadaizma ***Dragana Aleksića***, u Vremenu od 17. aprila 1929. godine izlazi kritički članak pod naslovom Tajna kremanskog proročanstva objašnjava se tek u najnovije vreme. Ovaj opširni tekst već u nadnaslovu koji glasi "Kremna, prestonica nahije proroka protivu Obrenovića" nagoveštava stav autora i pruža dosta dragocenih informacija potrebnih da procenimo tadašnji stav skeptički nastojene javnosti.

Ko više spava i više sanja, taj ima više predispozicije za proroka. Svaki stanovnik razbacanog sela Kremna je u suštini veliki spavač, velika sanjalica, veliko čmavalo. Zato je svaki Kremanac prorok. Zašto onda da to nisu bili i braća Tarabići, oko kojih su i dinastije lomile koplja?
Ali tu, na licu mesta, u Kremni, gotovo da niko više ne zna ništa o proročanstvima Tarabića. Razlog tako prost: oni, od starine Crnogorci, ubeđeni u svoju ličnu vrednost, ne poštuju ništa što ne pripada samo njima. Na uspomeni Tarabića, koja stvarno ne prestaje u dugim pričama od kolena na koleno, zasniva se danas jedan neobičan kult proricanja. Taj kult svedoči da je fantazija jedna ogromna ljudska potreba u nevoljama i borbama sa surovom prirodom. [12c]

Zanimljivo je zapažanje ovog autora da u Kremnama malo ko zna o svojim zemljacima-prorocima. Mada je on naveo svoje viđenje razloga za ovaj paradoks, ponovićemo i zaključak koji smo već pomenuli, da nije čudno što se o kremanskim

prorocima u samim Kremnama ne zna mnogo, jer je ceo mit zapravo rođen daleko od ovog mesta.

Kasnije ćemo više govoriti o zapisima na kojima se nalaze navodno autentična proročanstva Tarabića, a ovde ćemo samo navesti šta o tome kaže autor ovog teksta:

Zna se, da se doskora mislilo, to jest podržavalo od strane pristalica kremanskih proroka, da se zapisi o proricanju Tarabića nalaze zakopani u temeljima kuće prote Radulovića iz Užica. Prota Zarija je vrlo vešto udesio da se ta vest održi u narodu, pošto niko nije verovao da da će prota Radulović dozvoliti da se njegova kuća iz toga razloga ruši. A, bilo je mnogo tih koji su to tražili iz nekih "viših interesa".

Međutim, desilo se nešto neočekivano. Posle rata Radulovićeva kuća je morala da se ruši silom prilika. Tu, pored starog hotela Trifunovića, trebalo je da se podigne u glavnoj čaršiji jedan moderan hotel, kafana i restoran. Vlasnici kuće prote Radulovića bili su primorani slučajem da prodaju svoje imanje, i stara protina kuća jednoga dana došla je, na veliku sreću onih koji su očekivali senzacionalni rukopis Tarabića i otkrovenje nepoznatih tajni, pod strašan udar pijuka.

Koliko razočarenje kada se temelji duboko i duboko iskopavahu, a da se nikako nije nalazio famozni rukopis! Sve je rađeno pažljivo, sve je rađeno pod kontrolom, ali zapisa nigde nije bilo.

Svet je počeo da sumnja, ali se opet našao neko ko je umeo da proturi novu verziju, kako vera u Tarabiće ne bi bila zakopana za uvek. Jednoga dana po Užicu puče glas da se zapisi nalaze u temeljima kuće prote Gavrila, u današnjoj kući g. Alekse Popovića, koja se nalazi preko puta hotel Pariza, na samom uglu do stare kuće prote Radulovića.

Opet lakoverni planinci smiriše svoju sumnju, o opet ostadoše da čekaju otkrovenje o Tarabićima, kad i to zdanje dođe na red da se ruši. Ali, stari Aleksa Popović shvatio je ovu verziju kao želju zavidnih ljudi koji bi hteli da i njegov stari dom stave pod pijuk, pa sad ni za živu glavu ne misli ni da ruši ni da prodaje: Neka stoji, a Tarabići neka se traže...

I zapisi proročanstva misterioznih Tarabića ostadoše i dalje pokriveni onim istim okultnim šeretlukom kakav je dotle postojao. [12c]

Godine 1947, srušena je i kuća prote Gavrila, jer je na tom mestu planirana izgradnja Doma vojske Jugoslavije. Naravno da ni ovoga puta nisu pronađeni nikakvi rukopisi; opravdanje je glasilo da nisu ni traženi. Svejedno, niko nije izrazio sumnju da su tu - jednoga dana "ko zna kada, i u kojoj generaciji, neko (će) pokušati da razbije sloj betona koji deli nauku od dnevnih potreba". [25]

Dragan Aleksić dalje predstavlja Užičanina ***Tadića*** (ime nije navedeno), koji, kao savremenik i svedok zbivanja, govori o političkoj pozadini korena kremanskog mita:

Sada, ovom prilikom, ja iskoriščavam razgovor sa ovim sjajnim čovekom, koji je najbolji poznavalac užičke hajdučije i užičkih proricanja. I, kao što on najbolje zna stvari oko hajduka-igumana Zaharija Milekića iz Rače, tako on odlično poznaje i postanak "užičke šege prote Đurića, preko prote Zarije, u obliku viđenja Tarabićevih".

Rekavši tu nerazumljivu rečenicu koja se odnosila, kao druga reč, na kremansko proročanstvo, g. Tadić tumači:

- Sve je to jedna kombinacija prote Đurića. Mrzeći strašno Obrenoviće, ovaj čovek je došao na ideju da preko prostog sveta provuče sumnju kako Obrenovići neće dugo, kao ima Božje Providenje koje preko Tarabića nagoveštava zalazak Obrenovićeve zvezde. Prota Đurić je bio velika vidra i umeo je da računa s onim što je nalazio. Tu je blizu bila Dobrinja, gnezdo Obrenovića, tu je trebalo udarati najjači udarac. On je dobro smislio: udesio je kako će iskoristiti što bolje sklonost naroda da veruje u tajne proricanja. Prota Zarija bio je jedan posrednik kome se moglo čak i narediti. Posao je za čas svršen na opšte zadivljenje. Svet je poverovao i očekivao ono što se zaista desilo i bez svega toga, i bez viđenja i bez protine zasluge.

Takvih slučajeva bilo je podosta. Često su se proročanstva politički iskorišćavala i udešavala. Svet je proročanstvima više verovao nego gotovim činjenicama. Videti u snu značilo je jedno čudo. A čudo, to je svetinja.

Takav se slučaj desio i sa stricem bivšeg demokratskog ministra g. Pere Markovića. Taj Milorad Marković, koji je zbog toga da bi imponovao udesio svoje prezime na Karamarković, bio je trgovac u Požarevcu. On udesi da je snio kako je grom udario u sred Terazija. Znalo se što to znači. Kako je to dobro došlo u izbornoj agitaciji, ministar Unutrašnjih Dela pok. Radivoje Milojković reši da se vešto odvrati Markoviću i preko sreskog načelnika naredi da ga izbatinaju. Žandarmi ga uhvatiše u jednom podrumu i dobro iskoristiše jednu debelu volovsku žilu. Docnije Marković, sav besan, ode u Beograd da se Milojkoviću požali na taj postupak. Ovaj ga lepo primi, ali Marković nikako da sedne, jer mu je tur bio sav ranjav. I, kad objasni da je bijen, ministar se napravi šeret i reče da ne veruje:

- More, nije to istina, Milorade, nego čuo sam ja da ti tako često svašta sanjaš pa si valjda sanjao i te batine...

Eto, proročanstvo je jedan naš agitacioni proizvod. Ono je imalo svoje krajnje ciljeve koji su bili uvek u službi političara. Tako i Tarabići, koji su i nikli u tim Kremnama, prestonici proroka Užičke Nahije, na mestu gde se ništa ne veruje ako nije proročki naloženo... Kremansko proročanstvo bilo je jedan alat u borbi protivu Obrenovića. Samo, da znate, nigde nema tih zapisa, jer ih nikada nije ni bilo, i jer nema proročanstva uopšte, nego je udešavano kao staro viđenje onoga časa kada je stvar trebala da posluži u agitaciji... [12c]

Nije bez osnova bila Aleksićeva tvrdnja da prota ***Milan Đurić*** (tadašnji prvak Radikalne stranke užičkog kraja) ne voli Obrenoviće, jer su mu oni oduzeli sveštenički čin i osudili na tešku robiju u okovima [30]. U svetlu ovoga valja posmatrati i rečenicu “Prota Zarija bio je jedan posrednik kome se moglo čak i narediti” [12c]. Treba svakako verovati dr Kazimiroviću kad u svim svojim napisima o kremanskom proročanstvu svedoči da mu je prota Zaharije, tokom razgovora vođenog 1914. godine, rekao:

Mene kralj Milan (Obrenović) nije voleo naročito zbog ovog proročanstva. U godini dana po pet-šest puta bio je vršen pretres moje kuće. [10] [23]

Ovo je zanimljiva i indikativna tvrdnja - “nepodobni” proroci bili su Miloš i Mitar Tarabić, ali vlast nije maltretirala njih niti je vršila pretres njihove kuće, nego je sva krivica svaljena na njihovog kuma. Zašto? Ne govori li to ipak u prilog tezi da pravi “prorok” nije bio ni Miloš ni Mitar, nego prota Zaharije?

Još jednom ćemo se vratiti na Aleksićev tekst u Vremenu. Poslednje, ali ne i najmanje važno u njemu, jeste da je svedočenjem nekadašnjeg ministra Unutrašnjih dela, liberala ***Đorđa Genčića***, ozbiljno poljuljana tvrdnja Čede Mijatovića (na koju se ne samo dr Kazimirović, nego i svi drugi analitičari neprestano pozivaju) o tome da u ministarstvu Unutrašnjih dela zaista postoji famozna "fascikula iz 1868".

Sad, vrlo se dobro sećam jednog razgovora koji sam imao skoro, povodom razbistravanja profesora Kazimirovića o Kremanskom Proročanstvu. Tada, g. Čeda Mijatović izneo je jednu senzacionalnu vest o tome kako je g. Genčić, nekada Ministar Unutrašnjih Dela, pokazao svojoj bivšoj ženi zabeleške prote Zarije o Kremancima, koje su se čuvale u tajnoj arhivi Ministarstva, u tako zvanom "Crnom Kabinetu". Potražio sam bio g. Genčića, tamo negde u Krunskoj ulici, i ovaj džentlmen prošlosti, ljubazno je porekao:
- Nemam pojma o Kremanskom Proročanstvu. Nikad ja nisam rekao da su za vreme mog ministrovanja ti zapisi bili u poverljivoj arhivi, a isto tako moja žena nije mogla da to zna, najmanje preko mene. Ako je ona to rekla, rekla je onako olako, bez pretenzija da joj se veruje. Kad sam došao za Ministra Unutrašnjih Dela, ja sam osnovao 1899. jednu složenu arhivu, koju nisam hteo, kao moji prethodnici, da nosim onoga časa kada odlazim sa položaja. Ona je imala da bude stalna i da se nasleđuje. Ja sam je svrstao i uredio kao niko do tada. Prozvali su je "crnim kabinetom", naravno s nepravdom, jer tu nije ništa bilo crno. Sve sam pokupio, sve sredio, ali o Kremanskom Proročanstvu nije nigde bilo traga, niti je iko docnije mogao da ga unese. Ono ne postoji ni u kakvoj arhivi Ministarstva Unutrašnjih Dela. Ja sam se raspitivao za to proročanstvo, ali niko nije ništa o njemu znao. Verujem da bih bio u stanju da nešto doznam, naročito tada. Ali ono kao takvo ne postoji. Ja mu ne pridajem nikakvu važnost...
Tako, tu na izvoru svih proročanstava Šumadije, jedna se iluzija rasplinjuje. Ona postaje samo jedno malo sredstvo izborne agitacije starih vremena, one agitacije koja je sve prevazilazila šeretlukom i lukavstvom. Međutim, na osnovi te epizode jedne sjajne borbe prote Đurića, nikao je ceo kult ovih sirotih gorštaka, tužna uteha nesrećnih boraca planinaca, najtežih ratnika protivu prirode. [12c]

Navešćemo samo još jedan, kratak i naoko neprimetan detalj iz istog Aleksićevog teksta, u kome se jasno oslikava stav autora prema kremanskom proročanstvu i sugeriše se da je osnovni motiv za njegovo stvaranje bila politička agitacija:

Ono se tu razotkriva kao nešto što se nije desilo slučajno, nego namerno. Veština je iskoristila kult. [12c]

U osvit Drugog svetskog rata

Godine 1939, objavljeno je prvo izdanje knjige Tajanstvene pojave u našem narodu - Kremansko proročanstvo, sa podnaslovom Prilog ispitivanju tajanstvenih duhovnih pojava. Autor ove opsežne i izuzetno zanimljive studije je **dr Radovan Kazimirović**. Knjiga je prava riznica svedočanstava o verovanju našeg naroda u natprirodne sile, pri čemu dominira i verovanje samog autora u natprirodno.
Poglavlje o prorocima (ne samo kremanskim) u ovoj knjizi najvećim delom zasnovano je na seriji tekstova koju je isti autor 1928. godine objavio u listu Vreme

[10], a deo o kremanskom proročanstvu u dobroj meri je i doslovno prepisan. Razlika je jedino u tome što se za tih jedanaest godina broj proročanstava uvećao. Pojavila su se Mitrova proročanstva o balkanskom ratu, o smrti prote Đurića i popa Koste Zaharića i o sudbini zadruge Tarabića. Sva ova proročanstva su ispunjena, ali daleko pre nego što ih je dr Kazimirović po prvi put pomenuo.

Između 1929. i 1939. godine nismo u štampi zapazili bilo šta o kremanskom proročanstvu, verovatno zato što nije bilo ni markantnih događaja koji bi uticali na genezu ovog mita (drugim rečima, nije bilo šta da se dopiše na listu proročkih vizija). Jedino novo bilo je to što su u nekim delovima Evrope nemački nacisti, predvođeni ***Adolfom Hitlerom***, započeli rat koji će uskoro zahvatiti veliki deo sveta.

Zato u knjizi iz 1939. godine postoji mala, ali značajna razlika. U kazivanju iz 1928. godine, dr Kazimirović pominje samo ***Prvi svetski rat***, nazvavši ga ***Opšti rat***. Budući da u to vreme nije bilo Drugog, bilo je logično da ispred naziva rata nema rednog broja, tim pre što su svi tadašnji autori tvrdili da su Tarabići prorekli da više neće biti ratova. Ipak, u knjizi iz 1939. godine, dr Kazimirović diskretno sugeriše izmene, služeći se terminološkim trikovima. Po toj knjizi, Tarabići jesu najavili ***Opšti rat***, ali to se više ne odnosi na ***Prvi svetski***, jer je on sada preimenovan u ***Evropski***. Opšti rat je dobio sledeće tumačenje:

Mitar Tarabić je govorio da se posle evropskog rata neće više ratovati, imajući u vidu poznate organizovane ratove jednih država protiv drugih; ali je rekao da će nastati: bune i revolucije i da će tada izginuti više ljudi nego u velikom svetskom ratu. To će biti "opšti rat!" Nastaće strašno vreme. Tada će narod "pozavideti onima što pomriješe", jer će nastati strašniji dani nego što behu za vreme svetskog rata. Narod će tada reći mrtvima: "blago vama što pomreste te ne gledate ove naše muke"; ili "ustanite vi mrtvi da legnemo mi živi!" [23]

Na ovu definiciju Drugog svetskog rata (datu kada je on već započeo) treba obratiti pažnju, jer ćemo se na nju još vraćati. Organizovanih ratova, dakle, neće biti, ali će nastati "bune i revolucije", koje se po svoj prilici odnose na neskrivena očekivanja dr Kazimirovića o produženju sovjetske Oktobarske revolucije i prerastanju u globalni svetski proces. Ovo je, sada to znamo, bio još jedan nesrećni promašaj, koji će autorski tandem ***Golubović - Malenković*** tek 1982. godine doterati u svojoj knjizi Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka i od njega načiniti niz briljantno ispunjenih proročanstava o "Prvom velikom" i "Drugom velikačkom" ratu, kao i o mnogim drugim događajima koji su posle njih došli.

KAD SMO SVI BILI TITO

Svi autori koji su između dva rata pisali o kremanskom proročanstvu, nedvosmisleno su tvrdili da posle Prvog svetskog rata, sudeći po najavama Tarabića, ***ratova više neće biti.*** Ipak, u knjizi Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka [25], čije se prvo izdanje pojavilo 1982. godine, ni rečju se ne pominje ova optimistička najava, nego se umesto nje u mit uvodi niz novih proročanstava kojima se najavljuje Drugi svetski rat. Svi podaci koji su navedeni u sledećem citatu, po prvi put su se pojavili tek u ovoj knjizi, celih 37 godina posle sloma fašizma i završetka Drugog svetskog rata:

Svu našu carevinu zaposjednuće tuđinska, dušmanska vojska, a cijela Jevropa biće pod vlašću krivog nekrsta.

Rusija jošte neće ratovati, ali čim dušmanska vojska krene na nju, ondakar će ona stupiti u boj. Ondaj će na njenome prijestolu vladati crveni car. Pojaviće se ljudi sa zvijezdom na čelu. I vladaće Užicem i ovijem krajevima ravno 73 dana, te će poslije, pred dušmanskom silom, otići preko Drine, Uvca i Lima. Kada se to budne zbilo pojaviće se velika glad i zlo pa će Srbi ratovati, klati se i ubijati jedni druge...

Dušmani će ovo gledati i smijati se srpskoj omrazi. Ondakar će se u narodu pojaviti jedan čoek plavijeh očiju na bijelom konju. On će, malo pomalo, sjediniti zavađenu braću. I na njegovome čelu sijaće zvijezda. On neće biti po volji dušmanskoj vojski, te će ga ona goniti dje god stigne, po šumama, rijekama i morima. No, taj će čoek skupiti veliku vojsku i šnjome na Biograd udariti. Protjeraće dušmanina iz zemlje, te će nam carevina biti veća nego ikada što je bila.

Rusija će se sjediniti sa carevima preko mora, te će š njima zajedno spaliti taj krivi nekrst i osloboditi svo roblje Jevrope.

Tako je Mitar Tarabić opisao drugi svetski rat. [25]

Sa ovim proročanstvom, autori Dragoljub Golubović i Dejan Malenković uveli su novu kategoriju: ***udvoričko proročanstvo***. Oni nizu želeli ništa da rizikuju, pa su ***Josipu Brozu*** dodelili najbolju moguću ulogu; mada se knjiga pojavila dve godine posle njegove smrti, tih godina je još uvek bila aktuelna parola ***"I posle Tita - Tito"***. Na neki način, autori ovog proročanstva kao da su poželeli da se umešaju i u pisanje istorije, jer su u njemu jednostrano potencirali samo ono što je išlo u prilog tadašnjem režimu, a sve "tamne strane" komunističke vlasti jednostavno su prećutali. Recimo, Mitrovo proročanstvo tako je formulisano da je odgovornost za to što su Srbi "ratovali, klali se i ubijali jedni druge" lako mogla da se pripiše samo tome što se "pojavila velika glad i zlo". Ovo proročanstvo kao da je inspirisano školskim udžbenicima istorije, aktuelnim u vreme pojavljivanja pomenute knjige.

Naravno da su proročanstva o Drugom svetskom ratu i pojavi Tita bezvredna za dokazivanje prekognističke moći Tarabića, jer ona ne samo da nisu postojala pre tog rata i dolaska Tita na vlast (pa ni do njegove smrti), nego su čak i u suprotnosti sa ranije dokumentovanim proročanstvima.

Gde nam je spas

Nije samo tandem Golubović-Malenković video svoju šansu u lansiranju udvoričkog proročanstva. Samo godinu dana pre nego što je njihova knjiga “Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka” ugledala svetlost dana, Savez boraca NOR-a objavio je knjigu “Zlatibor u ratu i revoluciji 1941-1945. godine”, u kojoj prilaže mnogo maštovitije i lepše osmišljeno proročanstvo:

Tako jednog dana, dok je (Miloš Tarabić) proti Zahariju pričao o velikim nedaćama koje će zadesiti narod ovoga kraja, tokom drugog opšteg rata, ovaj ga upita:
- Ima li tu spasa?
A, Miloš mu odgovori:
- Valja im preseći jabuku napola “poprečice”, pa će ondakar ugledati đe im je spasenje. [25]

Nije teško u ovoj priči prepoznati aluziju na petokraku, koju čine semenke popreko presečene jabuke. Bez obzira na neskrivene motive tvoraca ove priče, treba im priznati da su, bar u poređenju sa mnogim drugim autorima, pokazali zavidnu količinu mašte.

Priča o Josipu Brozu Titu i Komunističkoj partiji Jugoslavije ovim se ne završava. U knjizi Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka, Tarabićima je pripisano i proročko “viđenje” sukoba između Staljina i Tita, započetog 1948. godine:

Mitar je svašta kazivao, te je rekao da će čovjek plavijeh očiju, a sa zvijezdom na čelu prekinuti ljubav sa našom braćom Rusima. On neće njima biti zahvalan ni za to što sijedi na našem prestolju, na koji su ga oni ustoličili i popeli. Nastaće velikačka omraza između naske i Rusa. [25]

Ovo je u suprotnosti sa svim ranijim verzijama kremanskog proročanstva, u kojima se tvrdi da su Tarabići prorekli da “kad se Rusija od svoga zla izbavi, ondakar će biti najmoćnija sila na svetu i svaka će se o njeno prijateljstvo otimati” [10] [23]. Taj citat iz 1939. godine, koji prenosimo iz knjige dr Kazimirovića (mada ga pominju i raniji autori), odnosi se na proročanstvo za koje se danas ne bi moglo reći da se pokazalo kao uspešno. To su zapazili Golubović i Malenković pa su ga stoga diskretno “proterali” iz svoje knjige, ali su u zamenu ponudili viziju informbirovskog sukoba, koja se znatno bolje uklapa u istorijske činjenice.

Nekoliko godina posle Titove smrti, u Golubovićevoj i Malenkovićevoj knjizi [25] čitali smo i o predskazanju kojim je Mitar Tarabić najavio koliko će doživotni predsednik živeti i kako će umreti, s tim što ovde autori uvode jednu inovaciju: ***pažljivo doziranu razliku izmedu proročanstva i stvarnog događaja***. Po njima, Mitar je predskazao da će čovek na belom konju “pasti sa svoga konja bjelca i nogu izgubiti. Od toga gubitka noge će i umrijeti, a ne od starosti svoje”. Znamo da je Josip Broz pred smrt patio od oboljenja krvnih sudova, zbog koje mu je pred smrt noga amputirana. Ovako ugrađene formalne nesavršenosti stvaraju privid autentičnosti i čine da se onome ko svedoči o retrodatiranom proročanstvu više veruje.

Autori knjige Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka našli su se u nevolji kad su se uslovi izmenili i kad je naša “ljubav prema drugu Titu” prešla iz nesumnjive u spornu kategoriju. Zato je u novom izdanju dopisano čitavo poglavlje pod naslovom “Ko je čovek na bijelom konju”, u kome se govori o tome da neki neimenovani analitičari smatraju da ovde nije reč o Titu nego o nekom “čoveku budućnosti, a ne prošlosti. Jer, prema njihovim rečima, do stvarnog bratstva i jedinstva nikada nije ni

došlo” [25]. Prihvatimo li ovo, moraćemo nekako da se pomirimo i s tim da ćemo, svidelo se to nama ili ne, u budućnosti dobiti još jednog plavookog doživotnog predsednika sa zvezdom na čelu, koji će ”vladati Užicem ravno 73 dana”, potom će nas osloboditi od “krivog nekrsta” (koji će pre toga valjda nekako ponovo zavladati) pa će “prekinuti ljubav sa našom braćom Rusima” i na kraju će “od gubitka noge i umrijeti, a ne od starosti svoje”. Bilo bi to matematički precizno ponavljanje istorije, kao muzički refren na pokvarenoj gramofonskoj ploči.

Inače, proročanstvo o “čoveku na belom konju” koji će osloboditi narod, prisutno je kod nas još od 17. veka. Kad je austrijski vojskovođa **Pikolomini** 1689. godine stigao do Skoplja, ljudi su verovali da je on taj o kome proročanstvo govori i da će ih osloboditi od turskog ropstva. Svi su se digli na oružje, jer je Pikolomini vešto iskoristio to narodno verovanje [23].

Kad Drina potekne uz Taru

Evo još jednog proročanstva iz knjige Golubovića i Malenkovića, koje je doživelo veliki publicitet, a s obzirom na to da se odnosi na događaj iz bliske prošlosti, dobro će poslužiti za procenu autentičnosti kazivanja:

Kad Drina kod Bajine Bašče bude premošćena na dva mjesta i kada potekne uz Taru, a u istom danu se poklope Veliki petak i Đurđevdan - tih godina će nastupiti nekakav velikački belaj. [25]

Ova navodna vizija kremanskih proroka dobila je značajno mesto u knjizi. “Velikački belaj”, doduše, pojavio se tek tokom devedesetih godina, ali je trostruka koincidencija (dva mosta, reverzibilna elektrana i poklapanje dva crkvena praznika), koja je doživela svoje ispunjenje 1983. godine, bila impresivan pogodak. Priča je u knjizi dopunjena i opširnim iznošenjem sećanja autora na male kremanske “diskusione tribine” koje su se uoči Drugog svetskog rata vodile ispred seoske kafane upravo na temu ovog proročanstva, pa se navode čak izjave i imena diskutanata.

Oduševljenje čitaoaca ipak će splasnuti ako pokuša da pronađe ovo proročanstvo u prvom izdanju knjige, koje je izašlo iz štampe pre nego što je proročanstvo “ispunjeno”. U tom izdanju baš ništa od svega toga se ne pominje! Da li je proročanstvo i tada postojalo? Možemo li da verujemo da bi autori, tako sigurni u proročku moć Tarabića, propustili da pomenu ovo proročanstvo samo godinu dana pre njegovog ispunjenja - naravno, ako je ono i tada postojalo? Čak i ako pogledamo drugo izdanje, iz 1984. godine, videćemo da ovo proročanstvo nije postojalo ni celih godinu dana posle ispunjenja. Tek u trećem izdanju (1986) invencija autora dolazi do izražaja i od tada se priča o Drini koja teče uzbrdo, neizmenjena, provlači kroz sva kasnija izdanja.

Ne treba posebno podvlačiti da ovo proročanstvo ne navodi ni Dr Kazimirović, niti bilo ko drugi pre 1986. godine.

O kremanskoj crkvi

U Velikoj Srbiji iz 1916. godine, anonimni autor (kasnije identifikovan kao ***Ilija Đukanović***), govoreći o “blagim i srećnim danima” do kojih će doći posle rata, piše da “prorok nije ni svoje Kremane zaboravio, jer je govorio da će tek tada u Kremnama biti podignuta crkva” [9c].

Mada su “blagi i srećni dani” već bili tu (rat je davno završen), gradnja crkve još nije bila započeta. Ipak, dr Kazimirović je 1928. godine u Vremenu ponovio ovo Mitrovo proročanstvo:

- E kume! Nit' je bilo nit' će tu kadgođ crkve biti. Crkva će biti podignuta na drugom mestu, posle opšteg rata, kad Srbija bude carevina! [10]

U vreme pisanja tog teksta dr Kazimirović je terminom **Opšti rat** još uvek označavao Prvi svetski rat, mada će se na samom početku Drugog svetskog rata predomisliti. Svejedno, dr Kazimirović je tada morao da objasni zašto crkve, i pored nedvosmisleno iskazanog proročanstva, još uvek nema:

Kremna su i danas bez crkve. Ko zna: možda će se podići tek onda, kad Srbija odista bude carevina!... [10]

Kremanska crkva

Prošlo je još 11 godina. Drugi svetski rat je započeo i, kao što smo već videli, dr Kazimirović se predomislio. ***Prvi svetski*** više nije ***Opšti*** jer ga je sada prekrstio u ***Evropski***, a izraz ***Opšti rat*** iskoristio je da označi ***bune i revolucije*** (jer organizovanih ratova, kako je tvrdio, više neće biti). Tako je oba izdanja knjige “Tajanstvene pojave u našem narodu - kremansko proročanstvo” iz 1939. i 1941. godine proročka vizija o kremanskoj crkvi ispričana istim rečima, ali je njena najavljena gradnja uz pomoć terminološkog trika prebačena u period posle “buna i revolucija”. Ova intervencija govori o tome kako je Kazimirović gradio argumente za podršku autentičnosti kremanskog proročanstva:

Tada naiđem na Mitra, koji će mi reći: “E, kume! Nit' je bilo nit' će tu kadgođ crkve biti. Crkve će biti, al' će biti podignuta na drugom mestu, posle opšteg rata, kad Srbija bude carevina!”
Odista, crkve ni danas u Kremnima nema. [23]

Ali crkve je ipak bilo! Dr Kazimirović verovatno nije znao da je njena gradnja započeta 1938. godine i da su u martu 1941. već bili završeni svi radovi osim enterijera [25]. Kako bi ovo Mitrovo proročanstvo glasilo da je dr Kazimirović imao

podatak da je zgrada crkve podignuta pre **opšteg** (uslovno rečeno, Drugog svetskog) rata? Da li bi dozvolio da ono bude jedino netačno među desetinama tačnih?

Sada dolazi ono najzanimljivije. Kasniji autori (Golubović i Malenković), znajući kada je crkva sagrađena, jednim potezom pera ispravili su sve greške - ne samo Đukanovićevu i obe Kazimirovićeve, nego i Mitrovu. Po njima, Mitar je rekao:

Tek između dva velikačka rata, kada mir među ljudima budne trno ko žiža dogorjele svijeće, Kremanci će otpočeti sa zidanjem crkve te još malo da budnu gotovi pa će stati. Spriječiće ih rat. [25]

Kada je Mitar najavio gradnju crkve? Odmah posle Opšteg rata po prvom tumačenju (Prvog svetskog), ili tek kad Srbija "odista bude carevina", ili posle Opšteg rata po drugom tumačenju (u smislu neorganizovanih buna i revolucija), ili pred Drugi svetski rat, "kada mir među ljudima budne trno ko žiža dogorjele svijeće"?

Ova četiri svedočenja, mada se odnose na proročanstvo poteklo od iste osobe o gradnji jedne iste crkve, ne samo da se suštinski razlikuju, nego su savršeno prilagođena onome što su analitičari znali (ili su mislili da znaju) o činjenicama.

Koji zaključak da izvedemo, kada znamo da se od svih ovih "proročanstava" samo poslednje pokazalo kao ispravno - ono koje se pojavilo tek pošto je crkva bila sagrađena?

HOĆE LI NAS BITI ZA POD ŠLJIVU

Već smo pomenuli jedno naizgled formalno pitanje, koje može da nas dovede do zanimljivih nalaza: koji rat je u kremanskom proročanstvu označen nazivom **Opšti rat**? Znamo da su između dva rata analitičari navodili tvrdnju Tarabića da, posle Prvog, ratova više neće biti; prvo značenje termina Opšti rat moglo je, dakle, da bude samo Prvi svetski. U to možemo i da se uverimo: godine 1928, dr Kazimirović je naveo podatak koji bi mogao da posluži za proveru te tvrdnje:

Po ubistvu kralja Aleksandra Obrenovića, doći će druga loza da vlada, ali će posle toga nastati "opšti rat", u kome će se silna krv proliti. [10]

Ostaje, dakle, da je "opšti" bio Prvi svetski rat... Uzaludna je bila nada da je bar negde najavljen Drugi pre nego što se već uveliko razbuktao. Ipak,

11 godina posle navedenog teksta u Vremenu, Hitler je napao Čehoslovačku i time započeo užas koji će se zaustaviti tek posle nekoliko desetina miliona žrtava. Naravno da se tada još nije znalo da će taj požar zahvatiti ogroman deo sveta, ali kao što smo već videli, dr Radovan Kazimirović je iste te 1939. godine požurio da nove događaje uklopi u kremansko proročanstvo, čak i po cenu neslaganja sa samim sobom. Ne znajući da se svet nalazi na pragu najvećeg organizovanog oružanog sukoba, dr Kazimirović je Opšti (Prvi svetski) preimenovao u Evropski rat, da bi izrazu Opšti rat dodelio novo značenje: bune i revolucije!

Po svoj prilici, dr Kazimiroviću se učinilo da će politička napetost, koja je tada narasla u svetu, prerasti u novu radničku revoluciju, pa je odlučio da ispod takve prognoze potpiše Mitra Tarabića. Kao i obično, nije imao sreće, ali je bar lansirao novo značenje termina "Opšti rat". Godine su prošle, Drugi svetski rat je protutnjao svetom, Golubović i Malenković još jednom su izmenili kontekst tim rečima i prilagodili ih događajima. Tako su ovi autori u svojoj knjizi iz 1982. godine izraz Opšti rat u fusnoti razjasnili rečima "Tarabić tako naziva Drugi svetski rat" [25]. Ali čak i ova tvrdnja bila je kratkog veka - važila je samo u prva dva izdanja knjige, a u sledećem izdanju (1986) isti izraz propraćen je fusnotom u kojoj stoji da je Opšti rat ustvari Treći svetski rat [25]. Pošto su tako Prvi i Drugi svetski rat ostali bez naziva, u trećem izdanju knjige ponovo je proradila invencija autora pa su se pojavili brojni citati "autentičnih" spisa prote Zaharija u kojima su kremanski proroci navodno najavili nešto što će se u svim narednim izdanjima zvati (Prvi) veliki rat i Drugi velikački rat. Zašto je prvi dobio epitet veliki a drugi velikački, ostaće tajna.

Izraz Opšti rat, dakle, u svoje vreme uspešno je iskorišćen za označavanje Prvog i Drugog svetskog rata (svakog u svoje vreme), ali to ne znači da treba zanemariti i preostala dva neiskorišćena značenja: "Bune i revolucije" i "Treći svetski rat". Koji od njih će predstavljati "dobitnu kombinaciju" za kremanske proroke i šansu da analitičari tvrde da su to što se dogodilo (ma šta to bilo) najavili decenijama unapred?

Nijedan. Devedesetih godina zahvatilo nas je nešto što nisu bile ni bune ni revolucije, ni Treći svetski, a ponajmanje Opšti rat. Nešto što niko nije čak ni naslutio, a kamoli najavio ili "video": građanski rat i sukob sa najvećom vojnom alijansom na svetu. Bile su to avanture u kojima je srpski narod izgubio ne samo na hiljade života i velike teritorije, nego i propagandnu bitku, a to znači - svoje dostojanstvo.

Da li je moguće da su Tarabići, koji su, po tvrdnji analitičara, nepogrešivo videli sve važnije događaje iz bliske i daleke budućnosti, jednostavno propustili da pomenu tako markantna previranja koja su nas snašla na samom kraju milenijuma?

Svi će nas ceniti i voleti

Naprotiv, dugo se tvrdilo da su Tarabići "videli" da u našoj zemlji zadugo neće biti ratnih sukoba. Proročanstvo koje je sve do početka građanskog rata 1991. godine (kada je izašlo osmo izdanje knjige autora Golubovića i Malenkovića) nalazilo svoje mesto u poglavlju "O životu u našoj carevini", započinje ovako:

Vrijeme mira i izobilja trajaće dugo. Rodiće se mlogo koljena koja će živjeti i umrijeti u miru, a da za rat budu doznavali samo preko mudrijeh knjiga, riječi i raznijeh prikaza... Naša carevina će ojačati i đe se god budne čulo ime naše, svi će nas cijeniti i voljeti. [25]

S obzirom na to da autori zastupaju tezu da su sva kremanska proročanstva nepogrešiva, ovo je (zajedno sa celim poglavljem) bez objašnjenja iščezlo iz svih kasnijih izdanja knjige, valjda zato što se odjednom pokazalo da se baš ništa od njega nije ostvarilo. Vreme izobilja se nenadano brzo završilo, posle Drugog svetskog rata kod nas nijedno koleno (generacija) nije "živelo i umrlo u miru". Isto tako je postala deplasirana i tvrdnja da će "naša carevina ojačati" i da će nas "svi ceniti i voleti", jer nas je baš tih godina svet izolovao sankcijama, a nedugo posle toga bili smo izloženi bombardovanju.

Na ovo volšebno iščezavanje proročanstva iz knjige niko tada nije obratio pažnju niti se zapitao da li još uvek važi tvrdnja autora da postoje spisi u kojima je prota Zaharije to zapisao. Ali, čim se građanski rat u Bosni razbuktao, mnogi su požurili da pronađu proročanstvo kojim su kremanski proroci najavili ove sukobe. Entuzijazam čitalaca učinio je svoje i oni su ipak uverili sebe da su ga našli, ne samo u knjizi autorskog tandema Golubović - Malenković, nego i kod dr Radovana Kazimirovića:

Naša će vojska, kume, dugo u Višegradu zastati. Višegrad će dugo biti ni u našim ni u neprijateljskim rukama. Ali, kad jednom velike sile nadjačaju, kad neprijatelju pukne po glavi, ondakar će naša vojska lako preći i uzeti cijelu Bosnu i Hercegovinu... Tada će se naša Srbija mnogo proširiti. [23] [25]

Ovo proročanstvo nastalo je doterivanjem jednog dela teksta objavljenog u Velikoj Srbiji 1916. godine u kome je, kao što smo već videli, opisano ono što se već dogodilo prilikom prvog upada austrijske vojske preko Drine. Kasniji autori smeštali su ga u razne kontekste i periode, čak i u hipotetični Treći svetski rat. Jedna od poslednjih "selidbi" ovog proročanstva odigrala se tokom 90-tih godina, posle početnih uspeha koje je srpska vojska imala u građanskom ratu, jer je Višegrad automatski prihvaćen kao eufemizam za celu Bosnu i Hercegovinu. Kasniji preokret situacije na ratištu (a naročito veza između nadjačavanja velikih sila i napretka naše vojske) ipak nije podržao ovu tezu, pa je isto proročanstvo pretrpelo još jedan "premeštaj", iz sadašnjosti u neku hipotetičnu budućnost. Tada je ova proročka vizija začinjena konstatacijom da su njom "oni (Tarabići) tačno predvideli gde će pasti konačna odluka" [25].

Naravno da su i druge sukobljene strane "dopisivale" kremansko proročanstvo onako kako im je odgovaralo. Tek što je započeto bombardovanje srpskih gradova od strane vazdušnih snaga NATO pakta, u zagrebačkom Jutarnjem listu pojavio se citat [16] iz koga jasno sledi da su...

...dva nepismena srpska seljaka, Miloš i Mitar Tarabić, još sredinom 19. stoljeća previdjeli udare NATO-a na Jugoslaviju:

"Srbi će se naći na granici, ali neće znati stati. Cijeli svemir će ih moliti da se smire i čuju glas dobrote u svojim srcima, ali neće otvoriti ogledala svoje duše. Neće poslušati zakon životnog smisla. Mržnja će se pretvoriti u besmisao, izbit će rat. Sile koje će ratovati imat ce veliko znanje (...), borit će se i na zemlji i u zraku i na vodi. Iznad ove zemlje (Srbije) vodit će se rat u zraku." [16]

Ovo proročanstvo, pisano jezikom i stilom koji nikako nije mogao da potekne od nepismenog srpskog seljaka iz 19. veka, u Jutarnjem listu je propraćeno slikom naslovne strane knjige "Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka" [25], čime je podmetnuta sugestija da je pasus prenet iz te knjige. Čak je dodata i oznaka (...) za navodno izostavljen deo citata, kako bi se upotpunila iluzija autentičnosti. U dugoj listi "proročanstava koja su se do sada ispunjavala s nevjerojatnom točnošću", našao se, dakako, i "raspad druge Jugoslavije i osamostaljenje Slovenije, Hrvatske, BiH i Makedonije". Naveden je i podatak da su ova proročanstva "značajno cenzurirana" jer se u njima "navješćuje ponor srpstva i nikako se ne uklapa u srpsku junačku mitologiju" [16]. Za svaki slučaj, autor članka se potrudio da odbije čitaoca od pomisli da pročita knjigu "Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka", jer je "kraćena i nakićena pretencioznim tumačenjima". (sic!)

Zapaljeni ljudi padaju s neba

Tokom bombardovanja Srbije, dosta se govorilo i o dramatičnom proročanstvu u kome se navodi kako će "celo nebo nad Požegom goreti jednog dana kao zapaljeno i ozgo padaće u plamenu lađe i ljudi". Ovo proročanstvo dr Kazimirović nigde ne pominje, ali se kod Golubovića i Malenkovića ono skoro bez izmene provlači od prvog do poslednjeg izdanja knjige. Ipak, i ovde postoje razlike u načinu kazivanja. U prvom i u drugom izdanju, citira se dobar deo knjige "Oj Užice mali Carigrade" u kojoj ***Mladen St. Đuričić*** opisuje ratne događaje iz 1915. godine. Ovde je celo proročanstvo ispričano kroz reči junaka knjige ***Čedomira Zaharića*** (unuka prote Zaharija), koji u dramskoj radnji knjige iznosi priču ***Mihailu Zotoviću***, uz tvrdnju da ona nije zapisana nego mu je prota Zaharije usmeno preneo:

- Kojim dobrom, Čedo?

- Nema više dobra, gospodin-načelniče! U ovim mutnim danima kad se ovoliko piše o Tarabićima i mom dedi Zahariji, ostalo je još nešto nezapisano, ni ranije u aktima ministarstva untrašnjih dela, ni kod Pere Todorovića u Ogledalu, pa ni sad ovaj Kazimirović...

- Šta nam sad to vredi, Čedo?

- Čuvao sam jednu tajnu celog veka, a sad... ne bih hteo da sa mnom propadne. Ja sam, znate, rezervni kapetan, pa moram s vojskom... I dugo sam mislio kome da poverim dedovu tajnu? Čudna je... Pa sam smislio da je poverim vama, a vi - kako znate? Ponavljam: čudna je, a nije poznata! (...) A preneću vam njegovu tajnu tačno onako kako je meni kazao. Vraćao sam se, priča djed, s vidovnjakom Tarabićem sa vašara u Požezi. Na izmaku iz Požeškog polja on se stade osvrtati preko te prostrane ravnice i zagledati u nebo: "Ja mili Bože, kuma-Proto, čudesni čuda što će se desiti! Vidiš li koliko je ovo Požeško polje? Jednoga dana biće puno zapaljenih ljudi, koji će buktati kao luče i padati ozgo s neba!"

- E, kume Matija, sad i ja vidim da si zaista poludio! Šta to buncaš, more? Otkud živi ljudi na nebu pa da ozgo padaju zapaljeni?
- Nema ih sad kuma-Proto, ali će ih uskoro biti na nebu više nego 'tica. Leteće na lađama, s topovima...
- Budibogsnama, kuma-Mitre, prekrsti se! Probudi se, more!
- Ne spavam, kume, ni noću, nekmoli sad u putu... Vidi i dobro upamti; ako ne dočekaš ti kuma-Proto, dočekaće bar neko tvoj.
Pogledaj: celo nebo nad ovom našom Požegom goreće jednog dana kao zapaljeno i ozgo padaće u plamenu lađe i ljudi i biće puno polje izgorelih ka' ugljen!
- A ko će se to tući u nebu nad Požegom. I s kim?
- E, to je to, što je najčudnovatije, kume: Nisu Srbi! Kao da je Srba nestalo u Srbiji, pa neko drugi nad njom... Pobiće se kuma - Proto, strašno Rusi sa Talijanima. Vidim puno to polje izgorelih lađa spaljeni' krila, i živih ljudi u plamenu, još više izgorelih, pa se, kume, smanjili ko deca! [25]

Izgleda kao da su autori već u trećem izdanju knjige zaboravili šta su napisali u prva dva, pa su tvrdili da o tome "imamo sačuvan zapis prote Zaharija", posle čega sledi isto proročanstvo, ispričano istim rečima! Prota Zaharije, naravno, nije mogao da ima knjigu koja je napisana posle njegove smrti, a ni Mladen St. Đuričić nije mogao da zna šta je prota zapisao, tim pre što je tvrdio da to i nije zapisao.

Jedina novina u trećem izdanju jeste ta što je događaj vremenski prenet iz Prvog u neki budući rat, pa je priča našla mesto u poglavlju pod naslovom "Svet razdvojen na dva dela i Treći svetski rat". Zanimljivo je i to da se počev od tog izdanja kao izvor više ne pominje Đuričićeva knjiga; o tom izvoru ostao je da svedoči samo plemeniti književni jezik i stil kojim je događaj ispričan, upadljivo različit od konciznog reporterskog načina pripovedanja, primetnog kod svih ostalih proročanstava (Dragoljub Golubović je bio novinar).

Naravno da sada možemo samo da nagađamo koji je razlog za ovako grubu prepravku činjenica. Jedan od mogućih zaključaka jeste da su se Golubović i Malenković predomislili zato što je iskrsao problem u vezi sa autorskim pravima pisca knjige Oj Užice mali Carigrade, verovatno pravog autora ovog "proročanstva".

Kako od stabla šljive napraviti barjak

Postoji još jedna proročka vizija koja se pripisuje Tarabićima, a u poslednje vreme postala je veoma aktuelna. To je zloslutno predskazanje o tome kako će Srba ostati koliko "za pod jednu šljivu". Zanimljivo, ali mada se ovo proročanstvo danas često navodi, ono se zapravo ne pojavljuje ni u jednoj knjizi ili pisanom novinskom tekstu koji govori o kremanskom proročanstvu. Zapravo, ne pojavljuje se sve do skorih dana, ali ga ni sada niko ne navodi u izvornom obliku nego se svi samo pozivaju na njega, kao da se ono podrazumeva!

Otkud onda to proročanstvo i ko ga je i kada lansirao? Danas smo izloženi takvoj poplavi informacija da je teško načiniti detaljan pregled koji bi nam otkrio gde se ono prvi put pojavilo, ali pada u oči činjenica da ga štampa u Hrvatskoj veoma rado pominje; skoro da nema govora o kremanskom proročanstvu u nekom od medija, a da se ne pomene i ova zloslutna vizija o užasnom pomoru srpskog stanovništva.

Bez obzira na to da li je ovo proročanstvo uvezeno ili je rezultat naše mazohističke invencije, nema sumnje da su motivi za njegovo "puštanje u promet" političke prirode. Ovu navodnu proročku viziju ne pominju ni autori Golubović i Malenković, ali su oni

vešto smislili kako da u jednom od kasnijih izdanja svoje knjige nepoznatom autoru ovog “proročanstva” zadaju protivudarac. Jednostavno su šljivu preimenovali u barjak i tako jednim potezom pera od pesimističke legende napravili optimističku, pri čemu su je ponovo pripisali Milošu i Mitru Tarabiću:

Doći će dan kada će svi Srbi opet stati pod jedan barjak! *[25]*

ŠTA NAS ČEKA

U predgovoru knjige “Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka”, recenzent ***Dr Veselin Savić*** imao je grube reči pogrde za eventualne skeptike (“budalu nikada ne možeš sprečiti da misli šta hoće”), ali i reči pohvale za proslavljene kremanske proroke:

Kremansko proročanstvo je po mome mišljenju najbolje svetsko proročanstvo. Jer, ako ga uporedite sa Nostradamusom - Nostradamus je nejasan, neodređen, možeš ga shvatiti i ovako i onako. Ovde toga nema: Ovaj ili onaj ima da pogine - nema tu nikakve dileme! [25]

Naravno da se i autor ***Dragoljub Golubović***, u svom delu predgovora, složio sa mišljenjem recenzenta:

(Tarabići) nisu govorili neodređeno i nejasno, poput drugih proroka. Nisu ostavljali nikakve dileme kad će se šta dogoditi i kako. Njihove poruke nose vremensku određenost i gotovo hronometarsku tačnost. [25]

Da li je baš tako? Izgleda da jeste, bar što se tiče retrodatiranih proročanstava - naravno, ako zanemarimo činjenicu da to i nisu bile “njihove poruke”.

Svi opisi proročkih vizija, koje se odnose na ranije događaje, savršeno su precizni, sa puno detalja i svako od ovih “proročanstava” bez greške je ispunjeno, ali utisak kvari činjenica da niko nikada nije čuo niti čitao o tim proročanstvima pre nego što su se događaji odigrali. Zato je važnije da procenimo proročanstva koja govore o onome što je u trenutku njihovog dokumentovanja bilo budućnost.

Ma koliko prelistavali sva objavljena izdanja kremanskog proročanstva, videćemo da ima iznenađujuće malo opisa proročkih vizija koje su tada govorile o poslednjoj deceniji dvadesetog veka. To je čudno, jer bi eventualni prorok tu itekako imao šta da “vidi”, samo da je nekako mogao da zaviri u naše nemirno vreme. Čak i ako imamo dovoljno dobre volje da neka od navodnih Tarabićevih proročanstava uporedimo sa novijim zbivanjima, videćemo da su ona mahom dijametralno suprotna stvarnim događajima i vrlo oskudna u detaljima, a mnoga od njih autori su morali diskretno da brišu ili menjaju u skoro svakom sledećem izdanju knjige, jer su događaji pokazali da se praktično ništa od najavljenog nije ispunilo.

A kako stoji stvar sa proročanstvima koja se odnose na budućnost? S obzirom na to da doslovno nijedno od njih nije datirano (nije navedeno kada treba očekivati njegovo ispunjenje), teško je odlučiti da li da ih smestimo u neispunjena proročanstva iz našeg doba, ili u proročanstva koja se odnose na daleku budućnost. Dobar primer za ovo je proročanstvo (verovatno pripisano Tarabićima početkom ovoga veka) koje govori o tome šta će se dogoditi sa Carigradom:

Kad Turska bude sasvim išćerana iz Evrope, ondakar će Carigrad uzeti Rusija. Ona će biti najsilnija država na svetu. [23] [25]

Tako je 1939. godine dr Kazimirović svedočio o ovom proročanstvu, ali su ga 1982. Golubović i Malenković preuredili, smestivši ga najpre u period posle Drugog svetskog rata. To je važilo samo za 1. i 2. izdanje, a u 3. izdanju načinili su još jedan premeštaj, ovoga puta neposredno posle Trećeg svetskog rata. Nije to bila jedina

intervencija ovog autorskog tandema, jer je sa istom knjigom u zaborav poslato još jedno neostvareno proročanstvo, lansirano još

1916. godine (tokom Prvog svetskog rata), koje govori da će po uspostavljanju mira "Rusija postati najsilnija država na svetu". Ova najava imala je tada posebno značenje, jer je prognana srpska vojska polagala veliku nadu u pomoć Rusije, ali su autori knjige ispravno zaključili da je danas najbolje ne pominjati ga.

Što će biti, biće

Kao što smo za sva retrodatirana proročanstva videli da su savršeno "ispunjena", tako smo se za ono malo proročanstava koja govore o sadašnjem vremenu ili o neposrednoj prošlosti uverili da su potpuni promašaji. A šta je sa proročanstvima kojima se najavljuju događaji iz vremena koje je pred nama? Njih ćemo najbolje okarakterisati ako kažemo da je način kojim su pisana nedefinisan i neodređen, a da je sav trud autora usmeren na to da nas uveri da proročanstva ipak opisuju konkretne događaje. Malo šta je ostalo od tvrdnje analitičara da "njihove poruke nose vremensku određenost i gotovo hronometarsku tačnost" [25]. Očigledno je da su oni na neostvarenim proročanstvima naučili lekciju, pa im je ponestalo hrabrosti za smelije proricanje:

Među ljudima u jednome narodu tamo na sjeveru ko iz vode iznići će jedan mali čoek pa će ljude učiti ljubavi i druželjublju, ali i on će imati mlogo pritvorica i juda i biće čas gore, čas dolje. Niko od tijeh pritvorica neće htjeti da sazna šta je to prava ljudska milost, no ostaće njegove mudračke knjige, a i sve riječi kojima on budne zborio pa će ljudi vidjeti u kolikoj su zabludi bili. Vidjeće da su se ko žene svađali ni oko šta i ni za šta. [25]

Veština pisanja ovakvih nedefinisanih vizija svodi se na to da se čitalac uveri da mu je saopšteno precizno i nedvosmisleno proročanstvo, mada mu u stvari ništa nije rečeno. Evo još jednog primera navodne proročke "hronometarske tačnosti":

Kad miris iziđe iz poljskog cvijeća, kad milost iziđe iz čovjeka, kad rijeke izgube svoje zdravlje... ondakar će nastupiti najveći opšti rat... [25]

Ovo je lep primer vešto sročenog proročanstva koje nikako ne može da se ne ispuni. Ako nikada ne bude Trećeg svetskog ("najvećeg opšteg") rata, proročanstvo će zauvek ostati da svedoči o nekoj dalekoj budućnosti (pokušajte da dokažete suprotno), a ako ga ipak bude, uvek će moći da mu se pripiše pesnička vizija proroka da je rat započeo kad je "miris izašao iz poljskog cveća" i kad je "milost izašla iz čoveka". Kakav bi to rat bio ako bi ga vodili ljudi u kojima počiva milost?

Koje države će u tom ratu voditi borbu? Hoće li ratovati Rusi i Italijani, kao u proročanstvu nasleđenom od Mladena St. Đuričića? Ne, i ovde su se autori poslužili nedefinisanom vizijom:

Udariće najveći i najbješnji protivu najvećeg i najbješnjeg! *[25]*

Postavlja se čak i pitanje imamo li prava da ovakve izjave proglasimo za proročanstva. U njima je najavljeni tok događaja uglavnom neodređen, dvosmislen ili očekivan, a često je sve tako formulisano da bi najveće čudo bilo kad se tako sročeno proročanstvo ne bi ispunilo.

Prosečni čitalac, ipak, neće posmatrati najave budućih događaja na ovaj način. Kad čita, recimo, proročanstva koja govore o Trećem svetskom ratu, nagon za samoodržanjem učiniće svoje i on neće mnogo razmišljati o formalnoj valjanosti proročanstva, nego će se odmah zapitati kako bi mogao da se zaštiti od uništenja koje mu preti. Gde da se skloni? I na to ima odgovora - treba samo rešiti rebus, naravno ako rešenje uopšte postoji:

Oni koji budnu pobjegli i sklonili se u tri krstate gore tamo će naći svoj spas te će pošlje živjeti u ilju i izobilju, sreći i ljubavi, jerbo rata više nikad biti neće... [25]

Hajde da zaboravimo da nam je odnekud već poznata najava da “ratova više nikad biti neće", jer najavljeni život “u ilju i izobilju, sreći i ljubavi” zaista zvuči primamljivo - ali šta ako razvoj događaja ipak pokaže da je to proročanstvo bilo suviše optimističko? Za svaki slučaj, priloženo je i jedno znatno nepovoljnije, kako bi buduća pokoljenja mogla da odaberu ono koje se bolje uklapa u događaje, a da ono drugo zaborave, kao da nikada nije ni postojalo. Evo, dakle, kako zvuči kad se jezikom iz 19. veka progovori o jednoj od aktuelnih tema današnjice - ekologiji:

Oni rčinasti činiće razne zle marifetluke. Trovaće vazduh i vodu i puštati kijamete po morima sinjim, rijekama i zemlji, te će ljudi naglo umirati od nekakvijeh boleščina. Oni dobri i mudri vidjeće da sav taj njihov trud i argatluk ne vrijedi ni po lule duvana i da vodi propasti svijeta, te će umijesto numeracije potražiti svoju pamet, za zamišljajima. Kada se stanu više baviti zamišljajima, biće bliži Božijoj mudrosti, ali će sve dockan biti, jerbo će oni zli već svu zemlju upropastiti i nastaće pravi pomor. Ondakar će ljudi bježati iz varoši u sela i jopet tražiti planine i tri krstate gore da tamo, u njima, dišu i piju vodu. Oni koji budnu pobjegli spasiće sebe i porod svoj, ali ne svi i ne zadugo, jerbo će se pojaviti velikačka glad. Hrane će biti po varošima i selima, ali će svudje otrovata biti. Mlogi će da bi jeli i najeli se trpati sve u usta, te će od toga odmah pomrijeti. Onaj koji budne postio i ispostio, taj će ostati živ jerbo će ga sveti Duh čuvati i biće bliži Bogu. [25]

Na ovom mestu, Golubović i Malenković kao da su se prepustili novoj vodilji, koju su dotad potpuno zanemarili. Sve dosadašnje teme zamenjene su samo jednom: religija!

Spas je u veri...

Sva proročanstva iz ranijeg perioda afirmativno su govorila o napretku tehnike. Prorok je, po rečima analitičara, prorekao telefon dok je sa zanosom govorio kako će “kralj biti u Beogradu, a njegovi doglavnici u Negotinu, Nišu, Pirotu, Vranju, Prokuplju, Užicu, Loznici, pa će se tako razgovarati” [10] [23] [25], a isto tako i televizor, prozvan “sanduk sa sokoćalom”, uz pomoć koga će “čoek moći da vidi šta se tamo iza sedam gora i sedam mora čini” [25]. Kompjuter u vreme pisanja ovih knjiga još uvek nije našao svoje mesto u našim domovima, pa ga tako Tarabići nisu ni prorekli.

A onda se dogodio obrt. U drugoj polovini dvadesetog veka sve više se govori o ekologiji, splasnulo je prvobitno ushićenje izazvano napretkom tehnike, a pronalasci postaju zlo koje će otuđiti čoveka jer će “čoek više vjerovati svome sokoćalu, nego

svome prvom komšiji” i “sve će biti jedan grki privid ljudskijeh zabluda, jerbo će mlogi zaboraviti na Boga, pa će se klanjati svojoj ljudskoj pameti” [25].

Čovek će otići i na druge svetove, po kojima će se i “kolima voziti” (što se, uzgred, već dogodilo 1969. godine, celih 13 godina pre knjige u kojoj se to “proriče”), ali tamo neće naći ništa osim “život ‘nakav kakav jeste”:

Tamo sem mira Božijeg ništa vidjeti neće, ali će srcem i dušom osjetiti svu Božiju ljepotu i snagu. Ljudi će se kolima voziti i po mjesecu i po zvjezdama. Oni će tamo tražiti drugi život, ali tamo života vakog kakav je u nas biti neće. Biće ga, ali oni neće umjeti da razumiju da je to život nakav kakav jeste.

Onaj koji budne tamo išo, a ne budne, Bože prosti, vjerovo u Boga kako priliči čoeku od časti i poštenja, taj kada se budne vratijo će reći: “Ej, vi, ljudi, koji Boga sa sumnjom pominjete, pođite vamo dje sam ja bijo, pa ćete ondakar vidjeti šta je snaga i um Božiji!

Biće i onijeh ljudi koji neće htjeti da razumiju šta je to Božija moć i kolikačka je njena sila” [25]

U ovoj epopeji, neočekivano sročenoj u slavu Boga, biće dosta mesta i za silazak božanstva sa neba, kao i za narod koji će ga slediti, pa će priča dobiti svoj srećan kraj:

U ruskim dalekim gorama pojaviće se mladi čoek po imenu Mijajlo. Imaće svijetlo lice i sav lik će mu milostan biti. Ljudi će mu se čuditi kako korača nebom, a on će otići do prvog namastira i zazvoniti na sva namastirska zvona. Narodu koji se budne okupijo oko njega će kazati:

“Zaboravili ste ko sam i da nijesam umro, nego živ otišo u nebo.”

A ljudi koji ga budu gledali će reći:

“Nijesmo, nijesmo, ti si svijeti Arhanđel Mijajlo.”

Na te njiove riječi on će se blago nasmijati, govoreći im: “Razapeli ste Bogočovjeka i Sina Božijeg, a Bog vam je dao pa-

met da njome mislite i ljubite sve oko vas. Postali ste zvijeri i čovjekoubice! Nijesam došao da vas ćeram da se plašite i sa stravom vjerujete, već sam među vama da vas urazumim! Nema više bogatog ni siromaha, a vi se jopet mrzite, gložite i ubijate. Zaboravili ste na dušu svoju!”

Ondakar će za Mijajlom poći svi narodi i zemlja ce postati prava rajska bašča. Hrana će iznicati svudje, i u rijekama, morima i šumama. Oni, koji se ondaj rode živjeće srećno i dugovječno da će i zaboraviti kada su se rodili. [25]

Tako je, ako je verovati analitičarima, isti prorok koji je savetovao Srbima da potraže spas u simbolu petokrake, stvorenom semenkama “poprečice presečene jabuke”, ovoga puta savetovao ljudima da prate Mihajla koji korača nebom i koji će ih povesti u “rajsku bašču”.

Legenda o Mihajlu, koji će sići s neba i povesti narod, ipak nije otkriće autora ovog proročanstva jer pominjana je pre mnogo vekova u našim knjigama starostavnim. Jedan od mogućih korena ove legende je u Starom zavetu, gde se u 12. glavi Knjige proroka Danila kaže:

A u to će se vrijeme podignuti Mihailo veliki knez, koji brani tvoj narod; i biće žalosno vrijeme, kakoga nije bilo od kako je naroda do tada; i u to će se vrijeme izbaviti tvoj narod, svaki koji se nađe zapisan u knjizi.

... i u pseudo-veri

Godine krize donele su nam mnoge nedaće, a jedna od njih je i zabrinjavajući porast verovanja u natprirodne sile i nekritičko prihvatanje raznih pseudonaučnih tumačenja sveta i prirode. Ova promena nije mogla da ostavi ravnodušnim autore knjige Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka. Već u trećem izdanju (1986), rađa se priča koja načinje ovu temu:

"Vidiš, moj kume Zarija", kazivo je on, "čoek nema samo jedno svoje obličje, nego ima dva. Jedno mu ko odijelo sašiju ljudi kade se rodi, a drugo mu daje sam Bog kade mre da bi i poslje života ovoga jopet živijo. To drugo obličje ti, kume, ne vidiš, a ja ga neki put vidim, po prilici ko kade sam vidijo mrtvoga Miloša... Tako čoek jopet živne i kada umre. Ondakar Bog njemu dadne to drugo obličje vječno i lijepo. Kade se svaki ljudski stvor u to novo svoje obličje zaodene, on ode pravo u vječnost!
O tome mi je jošte govorijo, ali je sve to kazivo nekakvijem čudnim riječima, tako da ga ja nijesam mogo razumijeti. Te riječi i ta dva ljudska obličja nijesam mogo pojmiti, mada se on trudijo da mi to bolje i jasnije reče. Pominjo je nekakav Božiji prah u vazduhu, te mi je kazivo da je sve to blizu ljudskoj pameti, a da čoek zbog svoga uobraženja neće ni htjeti to da shvati i razumije. [25]

Za čuđenje je to što prota Zaharije, visoko školovani sveštenik, ovde tvrdi da ne može da razume Mitrovo pripovedanje o elementarnim religijskim temama - o čovečijem fizičkom i duhovnom telu, mada se u Bibliji o tome na više mesta piše (jedan od bezbroj primera nalazi se u Korinćanima poslanici prvoj, 15;44: "Ima tijelo tjelesno, i ima tijelo duhovno"). Autori Golubović i Malenković ovde su načinili još jedan neočekivan zaokret napustivši crkveno tumačenje, umesto koga su zašli duboko u pseudonauku i u savremeno sujeverje:

Nije li "Božiji prah" o kome govori Mitar možda ime za ono što danas nazivamo bioenergijom, a koju poseduje i zrači svako živo biće i koje se posle smrti oslobađa?
Na Kirilijanovim fotografijama na primer, vidimo auru ruke, noge čak i kada su one amputirane...
A koliko je daleko od njega bilo vreme pronalaska Kirilijanovog aparata i viđenja aure? [25]

Tako je u vezu sa kremanskim prorocima dovedeno i obično električno pražnjenje, koje su 1939. godine ***Semion Davidovič Kirilian*** i ***Valentina Kiriliana*** upotrebili da bi načinili atraktivne fotografije. Uzgred rečeno, sličan efekat je početkom 20. veka koristio i naš proslavljeni zemljak ***Nikola Tesla*** kada je na prezentacijama njegovo telo pod uticajem visokog napona svetlucalo u mraku i rojevi varnica izlazili iz prstiju. Ali on je, kao pravi naučnik, tome dao naučno objašnjenje, a ne pseudonaučno.
Tvrdnja da "na Kirilijanovim fotografijama... vidimo auru ruke, noge čak i kada su one amputirane" [25] danas je široko poznata i rado se pominje u ezoteričnim diskusijama, ali naučni nalazi nedvosmisleno navode na zaključak da se ona bazira na falsifikovanim rezultatima testa ili na nevešto vođenom eksperimentu. Tim fizičara i psihologa sa Univerziteta Dreksel (Drexel University) proveo je nekoliko godina

detaljno proučavajući Kirilijanov efekat i nikada nije dobijen rezultat koji bi na bilo koji način podržao ovu tvrdnju [24].

Autori knjige Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka nisu se zaustavili na Kirilijanovoj fotografiji. Povlađujući ukusu široke publike, svoja tumačenja obogatili su sa još nekoliko postulata savremenog sujeverja i pseudonauke, koji za svoju popularnost mogu da zahvale samo neodgovornim medijima i nekritički nastrojenom javnom mnenju:

Među ovim porukama Mitar nam još pominje i pojavu "mudraca s Istoka". Kaže: "Njijova će pamet preći sve međe", ali će opet biti skeptika, koji neće verovati njihovoj mudrosti.

Treba li očekivati da će nam sa Istoka doći odgonetka jedne Džune, kao i razrešenje enigme filipinske hirurgije, elektromagnetizma u čoveku, ili nečeg još neistraženog, a postojećeg? [25]

Osim toga što se tandem Golubović-Malenković uz pomoć kremanskog proročanstva često uplitao u istoriju i politiku, ovde su nam autori sugerisali i prihvatanje ezoterije i shvatanja sveta i prirode koja nam je ponudio pokret poznat pod nazivom ***Novo doba*** (u zapadnom svetu ***New Age***). Ova ponuda ne bi trebalo da nas iznenadi, jer je verovanje u proročanstva uglavnom praćeno verovanjem i u sve ostale discipline koje su obuhvaćene savremenim sujeverjem.

ORIGINAL FALSIFIKATA

Dr Kazimirović je u seriji napisa u “Vremenu” [10] između ostalog pomenuo i spise koje je prota Zaharije navodno predao proti Gavrilu Popoviću i koje je ovaj zazidao u temelje svoje kuće:

Gledao sam svojim očima, - rekao mi je pok. prota Zarija, - kad je prota Gavrilo taj rukopis u staklo metnuo i zapečatio, rekavši: kad se kuća stane rušiti, naći će se i ovo. Rekao mi je i to, da su pre dvadeset-trideset godina kopali i tražili taj rukopis, ali ga nisu mogli naći. [10] [23] [25]

Ovo se ne slaže sa svedočenjem Dragana Aleksića, jer je on u tekstu objavljenom 1928. godine u “Vremenu” [12c] izneo podatak da je u narodu nekada postojalo verovanje da isti spisi počivaju ispod kuće prote Radulovića. Tek kada je ta kuća srušena i kada ispod nje ništa nije nađeno, neko je izmenio tvrdnju proturivši glas da su papiri zapravo ispod kuće prote Gavrila. Prota Zaharije, začudo, nije rekao gde su to “pre dvadeset-trideset godina kopali i tražili rukopis”, ali ako je mislio na kuću prote Radulovića (jer je teško pretpostaviti da bi neko kopao ispod neke druge kuće, koja se ne ruši), onda bi to mogla da bude potvrda Aleksićevih tvrdnji.

Slučaj je hteo da 1947. godine bude srušena i kuća prote Gavrila, pošto je na tom mestu trebalo da bude podignut Dom vojske Jugoslavije [25]. Ponovo nisu pronađeni nikakvi zakopani spisi, a u knjizi Golubovića i Malenkovića tvrdi se da ih niko nije ni tražio i da je tako “vredna zaostavština prote Gavrila Popovića ostala zakopana i nedirnuta duboko pod zemljom da bi, ko zna kada i u kojoj generaciji, neko pokušao da razbije jedan sloj betona koji deli nauku od dnevnih potreba.” [25]

Tako autori Golubović i Malenković na jednom mestu u knjizi Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka tvrde da Zaharijevi rukopisi nikada nisu pronađeni, a na drugom objavljuju faksimile tih spisa uz tvrdnju da ih je prota Zaharije svojom rukom pisao! Umesto objašnjenja za taj paradoks, u uvodu knjige stoji sledeći pasus:

Sve što im je bilo “kazato” prenosili su svome kumu proti Zahariju Zahariću, čije je rukopise, skrivene i sačuvane na raznim stranama prikupio njegov praunuk Dejan Malenković, na osnovu kojih je uglavnom i napisana ova knjiga. Ekspertizom hartije, mastila i rukopisa, koja stoji na raspolaganju izdavaču, utvrđeno je tačno vreme zapisa kazivanja kremanskih proroka, koje se potpuno poklapa sa vremenom u kojem su oni živeli. [25]

Pošto je već rečeno da su “glavni” Zaharijevi rukopisi zakopani duboko ispod Doma vojske Jugoslavije, mogli bismo, uz malo dobre volje, da zaključimo da su u knjizi objavljeni faksimili nekih Zaharijevih “paralelnih” rukopisa, koja nekim čudom nije pomenuo dr Kazimiroviću tokom razgovora vođenih 1915. godine.

Koje su argumente autori naveli da bi podržali tu mogućnost? Najpre, Zaharijev praunuk tvrdi da su ti rukopisi “skriveni i sačuvani na raznim stranama”. Nije naveo nijednu od tih “raznih strana”, mada bi to trebalo očekivati od ozbiljnog istraživača, uz to i koautora knjige o kojoj govorimo. Ovde ne bi opstao omiljeni izgovor analitičara da se to “nije smelo” reći, jer 1982. godine, u vreme objavljivanja prvog izdanja te knjige, niko više nije morao da se plaši odmazde dinastije Obrenović.

Drugo, ko je izvršio “ekspertizu hartije, mastila i rukopisa” [25], iza koje se autorski par zaklanja kad nam sugeriše da ne treba sumnjati u autentičnost rukopisa? Reklo bi se da je to uradio sam izdavač, ali ako pažljivije pročitamo rečenicu, videćemo da je ona sročena tako da se i ne tvrdi da je on izvršio eksprtizu, već samo to da mu ona stoji na raspolaganju. Uostalom, koji to izdavač raspolaže skupom tehnikom i stručnjacima za datiranje i proveru autentičnosti starih rukopisa? Iza te ekspertize ipak bi morala da stoji neka ustanova i stručnjaci, ali zašto nije navedeno koji? U naučnom svetu, podatak da je ekspertiza izvršena nema nikakvu težinu ako iza njega nije napisano i ko je uradio taj posao. Osim toga, zašto nije objavljen detaljniji nalaz ekspertize, kako bismo umesto “vremena u kome su oni živeli” tačno znali u koje vreme su sporni zapisi nastali?

Pošto autori knjige danas nisu živi, pokušali smo da pronađemo izdavača i da ga zamolimo da razreši nedoumicu. Samo, kome od izdavača se obratiti kad ih ima skoro koliko i izdanja knjige? Prvo i drugo izdanje potpisao je “Zapis”, treće “Nova knjiga”, peto i šesto “Bata”, jedanaesto ima čak dva izdavača - “Grafomark” i “Zavetno slovo”, dvanaesto “Ergon”... nije lako odlučiti se koga od njih upitati da li mu “ekspertiza stoji na raspolaganju”, tim pre što mnogi od njih danas više i ne postoje.

Gde su rukopisi danas?

Originale svih tih spisa dobio je od autora knjige ”Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka” čovek koji je na njima pročitao da ceo svet čeka strašan Treći svetski rat i da postoji samo jedan kontinent koji će u njemu biti pošteđen - a to je Australija. Slučajno ili ne, on se ubrzo baš tamo odselio. Tako se sporni spisi danas nalaze na tom dalekom kontinentu, u privatnom vlasništvu. Ipak, ako su ti rukopisi zaista autentični onda oni imaju veliku istorijsku i naučnu vrednost, pa se postavlja pitanje da li su autori knjige mogli slobodno da raspolažu tim dokumentima, da ih poklanjaju kome hoće i da li je neko ko ih je na taj način dobio imao pravo da ih tek tako iznese iz zemlje.

Sada bi bilo moguće izvršiti analizu te hartije i utvrditi iz kog perioda potiče, i to sa takvom tačnošću da bi greška bila manja od deset godina, jer takve analize rutinski rade stručnjaci Narodne biblioteke u Beogradu. S druge strane, pitanje je od kakve bi praktične vrednosti bio rezultat te analize, jer bi njime mogla da se odredi samo starost hartije - a eventualnom falsifikatoru ne bi bio preveliki problem da pronađe prazan papir stariji od stotinu godina, pa da na njemu napiše šta mu je volja.

U pomenutoj knjizi autorskog tandema Golubović-Malenković, u oči pada još nekoliko zanimljivih detalja. Autori su od trećeg izdanja počeli da objavljuju faksimile rukopisa, praćene objašnjenjem da je to “autentični deo rukopisa prote Zaharija Zaharića... spasen posle paljevine Kremana i protine kuće, 1943. godine, od strane bugarskih okupatora i vojske” [25]. Da li su to te “razne strane” na kojima su rukopisi bili skrivani? Možda bi takav dokazni postupak bio uverljiviji da u kasnijim izdanjima stranice sa faksimilima nisu bile obogaćene novim spisima, u kojima prota Zaharije (ponovo u prvom licu) pripoveda kako mu je Mitar “govorijo kako će ljudi šetati mjesecom i drugim zvijezdama”, jer ovoga puta ne treba biti stručnjak da bi se videlo da je to pisano rukom drugog čoveka. Koji je od ova dva autora prota Zaharije, kad se tvrdi da su oba rukopisa njegova?

упитах га ја. Полако, до-
ђосмо до к [illegible], а његова
се прилика затрасти ко власт
сјена и тако га некако
нестаде. А како јопет га
приупитах. Митар ми
каза. — Па не умијем да
ти то објасним овијем

Zaharijev rukopis objavljen u 3. izdanju knjige

Биће и онијех људи ко-
ји неће хтјети да разумију што
је то. Божија моћ и колика је
њена сила. Њима ће ти буди
што буду походили мјесец и
звијезде причати о ономе што
буду. тамо доживјели та ће
им рећи о тијем беспућима
и о тијем пределима Божан-
скијем ђе нема никаквога
краја и никаквога почетка,

Zaharijev rukopis objavljen u 11. izdanju knjige

Pažljivom analizom moguće je u pasusima pomenute knjige otkriti mnogo indicija koje govore u prilog pretpostavci da su ti rukopisi falsifikovani početkom osamdesetih godina, kad je knjiga zapravo pisana, i da su nastali samo zato da bi podržali tvrdnju da je cela priča o kremanskom proročanstvu autentična.

NA LICU MESTA

Početkom januara 2000. godine posetio sam Kremna, u želji da na licu mesta upotpunim sliku o čuvenom proročanstvu. Kao saradnika pozvao sam ***Nenada Veljkovića,*** jer ovde je od koristi bio njegov talenat za komunikaciju sa ljudima. Ljubazni meštani bili su raspoloženi da naširoko pričaju o Tarabićima, ali smo stekli utisak da svako ima svoju verziju proročanstava. Razlike su bile više nego primetne. Ne bi se reklo da je reč o slučajnim neslaganjima, jer su nas sagovornici ponegde upućivali i na "autentične i originalne zapise", pri čemu su sve druge bez rasprave proglašavali za "sumnjive". Na jednom mestu dobili smo i instrukciju gde da potražimo 12 listova spisa koje je sam Mitar pisao, a na našu primedbu da je Mitar bio nepismen, sagovornik je ostao zbunjen i gledao nas s nevericom.

Pošto smo pronašli različite podatke na više strana, bilo nam je jasno da u stvari ništa nismo našli. Sve što smo dobili od razgovora s meštanima bilo je samo zgodna ilustracija načina na koji se u narodu stvaraju i, u stalnom prepričavanju, menjaju legende. Zato smo odlučili da informacije potražimo na mestu koje je malo dalje od čaršije, a bliže nekadašnjem centru zbivanja. Otišli smo do zaseoka Tarabići (koje je nekoliko kilometara udaljeno od centra Kremana) i upoznali se sa čovekom koji je najbliži živi rođak prorocima: Milošu je potomak u četvrtom kolenu, a Mitru u trećem. To je ***Jovo Tarabić***, rođen 1922. godine.

Bio je to pun pogodak. Ovaj ljubazni čovek, i pored duboke starosti, potpuno je sačuvao svežinu duha i britku pamet. Uz domaću rakiju i zlatiborski sir sedeli smo i satima razgovarali o proročanstvima njegovih pradedova. Bio je sunčan januarski dan, neuobičajeno topao za to doba godine, pa smo dosta vremena proveli i u dvorištu iz koga nam je pokazivao kuću u kojoj su živeli Miloš i Mitar, zatim zaseok iz koga ih je posećivao prota Zaharije, kao i kuću u kojoj je Mitar živeo posle ženidbe. Pošto se sve ove kuće nalaze na strmim obroncima u podnožju Tare, stiče se utisak da su nadohvat ruke, mada put do njih preko potoka u dnu obronka ne bi bio ni malo lak.

Tokom razgovora postojao je čudan, zapravo neverovatan utisak: naš domaćin, za razliku od svih drugih meštana sa kojima smo bili u kontaktu, u potpunosti je sačuvao kritički stav prema proročanstvima svojih predaka! Ne samo da je odoleo iskušenju da doteruje i da "dopisuje" proročanstva ili da mistifikuje i najmanji deo priče, nego je svaki detalj dopunjavao primedbom "to se tako govori, a ja ne znam da li je zaista bilo tako". Kao da smo slušali čuvene reči njegovog pradede Mitra: "Tako mi je kazato".

Upitan o drugim verzijama proročanstava svojih predaka o kojima su nam pričali meštani u Kremnama, Jovo je odgovorio da o tome ne može ništa da kaže jer na zna šta je od svega toga tačno. Kad je poveden razgovor o knjizi "Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka", bio je znatno govorljiviji jer su autori (Golubović i Malenković) pre početka rada na knjizi dolazili kod njega na razgovor. Naš sagovornik nije mogao da sakrije ogorčenje koje je osetio kada je video knjigu: "Na svaku moju reč dodali su njihovih deset".

Razgovor se nije vodio samo o Milošu i Mitru, jer je u familiji (uprkos tvrdnjama savremenih hroničara), bilo još ljudi sklonih proricanju. ***Živko Tarabić*** (brat Jovinog dede Obrena) imao je takvih sklonosti, ali on nikada nije izašao iz anonimnosti jer glasovi o njemu nisu prešli "kritičnu masu" posle koje legende u narodu počinju same da se šire i umnožavaju.

Jovo Tarabić

Pošto smo i sami napravili istu grešku pa smo o ljudima sudili na osnovu njihove popularnosti, u razgovoru smo insistirali na detaljima koji se tiču Miloša i Mitra. Tako nam je Jovo Tarabić opširno govorio o tome kako je Miloš kao dečak zaspao kraj krava na paši. Kad se probudio nije ugledao krave nego tri vile koje su mu obećale pomoć u predskazivanju budućnosti i da će mu doneti knjigu koja će za to biti potrebna (mada je ovde nejasno od kakve bi koristi bila knjiga nepismenom čoveku). Kad je to ispričao majci, savetovala mu je da o tome nikome ne govori.

Naravno, i ovu priču pratila je primedba da je reč samo o legendi koja se sa kolena na koleno prenosi u porodici. Zanimljivo je da ni jedno izdanje kremanskog proročanstva ne pominje ovu legendu - možda se autorima učinilo da bi ona umanjila verodostojnost ostalih proročanstava, jer danas u vile veruje malo ko iz ciljne grupe čitalaca za koje su pisane ove knjige.

Napomena: Ovo poglavlje preuzeto je iz knjige “Da li postoje stvari koje ne postoje”, od istog autora.

VEROVATI ILI NE?

Verujete li da je kremansko proročanstvo autentično?

Svako od nas često se nalazi pred dilemom da li da poveruje u informaciju koja mu se servira ili da sumnja. Kriterijumi su različiti; neko će bez razmišljanja verovati u sve što čuje, ali postoje i takvi ljudi koje je teško ubediti u bilo šta.

Sumnja je borba, ne samo protiv onih koji misle drugačije nego i protiv sebe, a za verovanje se treba samo opustiti i ono će doći samo. Zašto bismo onda sumnjali u bilo šta? Odgovor je jednostavan: da bismo se sačuvali od zabluda. Hoćemo li onda da sumnjamo u sve što čujemo? Naravno da nećemo, jer tako nikada nećemo usvojiti istine koje bi mogle da nas oplemene. Kako onda da odlučimo čemu verovati, a čemu ne?

Ne postoji jednostavan odgovor na ovo pitanje. Najbolji način bio bi da savladamo veštinu kritičkog razmišljanja, ali za to ne postoji univerzalni obrazac. Navešćemo, ipak, nekoliko pravila koja je dobro imati na umu svaki put kad se nađemo pred dilemom: verovati ili ne?

Nemoguće je dokazati da nešto ne postoji

Ako bi vam neki prijatelj tvrdio da je video čoveka koga je priroda obdarila krilima i koji može da leti, da li biste mu poverovali? Prva vaša reakcija verovatno bi bila da zatražite da vidite tog letača, ali vaš prijatelj ne može da vam ga pokaže jer on više nije tu - naravno, lepše mu je bilo da raširi krila i da odleti, nego da vas čeka. Tako ste se našli u pat-poziciji. Vi ćete reći da je njegova tvrdnja glupost, ali nikada nećete imati dokaz za to, jer je ***nemoguće dokazati da nešto ne postoji***. Čak i ako zavirite u svaki kutak na svetu i stupite u kontakt sa svim ljudima, pa nepobitno dokažete da niko od njih nema krila, vaš sagovornik će tvrditi da njegov letač negde ipak postoji. Uostalom, verovatno je on sada negde visoko iznad oblaka, pa zato i ne možete da ga pronađete.

Postoji nauka koja se zove logika i koja je ovakav argument u odbrani nedokazane tvrdnje (kad nije moguce dokazati da je nešto pogrešno, pa to usvojimo kao dokaz da je tačno) prozvala argumentum ad ignorantiam (argument neznanja). To je, zapravo, jedan od specijalnih slučajeva logičke zablude prozvane lažna dilema, u kojoj se pogrešno podrazumeva da se za svaku izrečenu tvrdnju uvek mora znati da li je tačna ili pogrešna.

Ako uporedimo dilemu o postojanju krilatog čoveka sa sporom oko autentičnosti kremanskog proročanstva, doći ćemo u sličnu situaciju. Neko vam priča o proročanstvima koja su se obistinila, a vi tražite dokaz da biste poverovali u tu priču i ne dobijate ga. On, dakle, nije dokazao da su ta proročanstva postojala pre događaja na koje se odnose, ali ni vi niste dokazali da nisu postojala. On je, bar naizgled, u prednosti jer...

Nepostojanje dokaza nije dokaz o nepostojanju

To što vaš prijatelj nije dokazao da sporni letač postoji, ne možemo da upotrebimo kao dokaz da on zaista ne postoji. Za nedostatak dokaza on ima sasvim dobar alibi: kako da vam ga pokaže kad je čovek-ptica odleteo?

Ma koliko naivno to zvučalo, mnogi ljudi su ipak spremni da ovakav izgovor za nedostatak argumenata prihvate kao sam argument. Zašto, recimo, nema autentičnih

zapisa ili novinskih tekstova o proročanstvu kojim su Tarabići na vreme najavili trogodišnji progon srpske vojske u Prvom svetskom ratu? ***Zato što*** o tome nije smelo da se piše, pa umesto materijalnih dokaza imamo samo anegdotska svedočenja. Eto, šteta što proročanstvo zbog cenzure nije moglo da se objavi u štampi, jer da se smelo, sad bismo imali neoboriv dokaz. Ako bismo to prihvatili, samim tim bismo se složili da je autentičnost proročanstva nesumnjiva.

A zašto Pera Todorović u svojim novinama nije na vreme objavio proročanstvo o atentatu na kralja Aleksandra i kraljicu Dragu? ***Zato što*** nije smeo, tim pre što je iz političkih razloga ranije bio osuđen na mnogo godina robije (jednom čak i na smrt, pa je kasnije pomilovan) [30]. Zašto ne postoje policijski spisi o saslušanju Mateje (ili Mitra) iz 1868. godine, kad je na pijaci vikao "Ubiše knjaza"? ***Zato što*** je te spise uzeo kralj Aleksandar i nije ih vratio ministarstvu. Zašto ne postoje proročanstva o građanskom ratu u Bosni i Hercegovini i o bombardovanju Srbije 90-tih godina? ***Zato što*** je njihova sadržina delikatna, pa je neko odlučio da ih drži podalje od naših očiju...

Svaki put kad zatražimo dokaz o autentičnosti proročanstva, dobićemo malje ili više uverljivo ***"zato što"***, koje nam objašnjava zašto ga nema. I tako za nekoliko desetina proročanstava mi nemamo nijedan čvrst dokaz o pravovremenom postojanju makar jednog od njih, sa izuzetkom dva-tri delimično ispunjena, što je moglo da se dogodi i slučajno, kao kada bi neko nasumično pogađao. Ovo nije slučaj samo sa kremanskim proročanstvom, kao ni sa proročanstvima uopšte; praktično sve rasprave o natprirodnim fenomenima imaju sličan ishod. Nepostojanje dokaza može da bude povod za našu sumnju, ali ne i dokaz da ta proročanstva (ili pojave o kojima se diskutuje) postoje ili ne postoje. Podrazumeva se da bi sve mogućnosti trebalo ostaviti otvorenim, bar dok se ne pojavi dokaz koji će razrešiti dilemu.

Ovde se ipak nešto ne slaže. Videli smo da je moguće dokazati postojanje, ali ne i nepostojanje nečega; jedna strana, dakle, ima bar teoretsku šansu da dokaže svoje tvrđenje, a druga je nikada neće imati. To je kao borba u kojoj jedan protivnik ima oružje, a drugome su ruke vezane. Ako bismo želeli da ispravimo ovu nedoslednost, morali bismo da uvedemo jedno važno pravilo koje glasi...

Dokazivanje je obaveza onoga ko iznosi tvrdnju

U pravosuđu postoji princip da se osumnjičeni smatra nevinim, sve dok se ne dokaže da je kriv. Obaveza je, dakle, tužioca da dokaže krivicu, jer ako on nema dokaze, onda branilac ne mora ni da se trudi; teret dokaznog postupka pada na onoga ko iznosi ***pozitivnu*** tvrdnju. Ovo važi i u raspravama bilo koje vrste, jer svaka tvrdnja je samo prazna reč, bar dok se ne iznese argument koji će je podržati.

Nepoštovanje ovog pravila nekada je dovodilo (pa i danas dovodi) do masovnog verovanja u reinkarnaciju, duhove, zagrobni život u raju ili paklu, u veštice, vukodlake i razna druga mitska bića, a u poslednje vreme istu grešku u našem zaključivanju koriste ljudi koji za sebe tvrde da poseduju natprirodne moći. Tako nas je savremeno sujeverje dovelo do toga da imamo celu armiju belih magova, proroka, iscelitelja i raznih drugih čudotvoraca. Niko od njih nikada nije dokazao da zaista može da učini to što tvrdi, ali pošto ni mi nismo dokazali da nije tako, veliki broj ljudi danas im veruje i na tome se zasniva prava industrija koja skupo prodaje prazne i bezvredne tvrdnje.

U različitim periodima stvaranja kremanskog mita, analitičari su se na razne načine trudili da prikriju činjenicu da nemaju ni najmanji dokaz da su proročanstva zaista postojala, a pri tom su zanemarivali to što su ona menjana, dopisivana i brisana. ***Pera Todorović*** i ***Čeda Mijatović*** su na početku 20. veka imali nekritički nastrojenu

publiku, pa su najmanje napora uložili da auditorijum uvere u to da su proročke vizije o kojima su pisali autentične; bilo je dovoljno nekoliko anegdota i tračeva iz političkog života. ***Dr. Kazimirović*** je kao argument koristio svoje omiljene uzrečice “Ne da se poreći da...” i “Fakat je da...”, ne potkrepljujući ničim taj “fakat”, ali je za svaki slučaj vodio računa o tome da bude jasno vidljiv njegov autoritet, kao i autoritet prote Zaharija, uz čije ime je dodavao epitet “časna starina”. Autorski tandem ***Golubović - Malenković*** odvraćao je pažnju čitaocu time što je iznosio sijaset dokaza da su se događaji odigrali upravo kako stoji u proročanstvu i nikako drugačije. Tako je pored obilja argumenata ostalo neizgovoreno pitanje da li je to proročanstvo postojalo u pravo vreme - a to je pre događaja.

Zagovornici verovanja u paranormalne i natprirodne sposobnosti (u koje se ubraja i prekognicija, sposobnost “viđenja” budućnosti), služe se raznim trikovima kojima sakrivaju nedostatak dokaza za sve u šta nas uveravaju. Oni najčešće potkrepljuju svoje tvrdnje prepričavanjem anegdotskih priča, pa očekuju da im se veruje na reč. Da li je to dovoljan dokaz? U nekim prilikama možda bi mogao da bude, ali postoje i slučajevi kada treba znati da...

Posebne tvrdnje zahtevaju posebne dokaze

Ako bi neko ispričao svojim kolegama da je na putu od kuće do posla sreo starog školskog druga, verovatno je da bi mu svi poverovali. Takva izjava ni po čemu nije neuobičajena, pa joj nije potreban ni poseban dokaz; njegovo svedočenje biće sasvim dovoljno. Ali, ako bi ispričao da su prethodne noći vanzemaljci sleteli u njegovo dvorište i odveli ga na drugu stranu Meseca gde su mu isprali mozak i vršili neka medicinska istraživanja, malo ko bi mu poverovao bez valjanih dokaza.

U svakoj dobro uravnoteženoj raspravi, ***težina dokaza mora da bude u skladu sa težinom tvrdnje***. Mada precizne norme ne postoje, ipak nije teško proceniti koliko “težak” dokaz mora da se podnese za svaku pojedinačnu tvrdnju. Ako, recimo, govorimo o prorocima, ne treba smetnuti s uma da ***nikada niko u istoriji nije dokazao da je u stanju da ispravno prorekne budućnost***. Kad bi se pojavila takva osoba, to bi u nauci stvorilo veliki preokret pa bi mnoge njene grane morale da se ruše i da se grade od početka.

Zato je krajnje neobična tvrdnja da su u Kremnama postojali proroci koji su to mogli, pa bi stoga ona morala da bude potkrepljena savršeno uverljivim dokazima. Znajući to, svi analitičari koji pišu o prorocima najpre iznose niz vešto sročenih anegdota iz kojih se vidi da je u istoriji bilo posebno obdarenih ljudi koji su mogli da “vide” budućnost. Iz toga sledi da nema potrebe da se priča o “njihovom” proroku posebno dokazuje.

Pravilo da posebne tvrdnje zahtevaju posebne dokaze, ima i jedan specijalan slučaj, koji bi mogao da nas dovede u dilemu. Šta ako je tvrdnja podržana svedočenjem nekoga ko predstavlja takav autoritet da mu se naprosto mora verovati?

Autoritet svedoka nije neprikosnoven

U organizacijama koje su čvrsto zasnovane na hijerarhiji, uglavnom postoje autoriteti o čijem stavu se ne raspravlja, jer se taj stav a priori smatra ispravnim. Svi članovi koji se na hijerarhijskoj lestvici nalaze ispod nosioca autoriteta, dužni su da bez kritičke analize prihvate ono što im je ponuđeno. U svakoj religiji, naprimer, od vernika se očekuje da veruju u čuda koja se u okviru te religije propovedaju. Njima

nije ostavljena sloboda da sami odluče hoće li verovati ili neće, bez obzira na to da li su ta čuda u skladu sa pravilima logike i zakonima prirode.

Kritičko razmišljanje podrazumeva druge kriterijume po kojima se usvajaju činjenice i donose odluke. Umesto da se pribegava ***metafizičkom*** (izvanfizičkom, natčulnom) ili, tačnije rečeno, ***metaempirijskom*** (vaniskustvenom) prikupljanju argumenata, usvajaju se samo činjenice koje su prikupljene ***empirijskim*** (iskustvenim) putem. Osim argumentacije, presudna je i logika - dakle, kao što se radi i u postupku naučnog zaključivanja. Kada se donosi sud o autentičnosti nečijeg svedočenja, treba imati u vidu da svi ljudi, bez obzira na socijalni, obrazovni i materijalni status, mogu da lažu, da pogrešno zapažaju ili da donose neispravne zaključke. Ovo važi za sve svedoke, bez obzira na njihov autoritet i položaj na društvenoj lestvici.

Pa čak i kad je neko iskreno ubeđen da govori istinu, to ne predstavlja garanciju da je njegova tvrdnja ispravna. Opažanje je proces koji čovek vrši selektivno i na njega utiču subjektivna predubeđenja, verovanja, emocionalno i fiziološko stanje i još mnogo toga. Osim toga, proces memorisanja ni po čemu nije sličan postupku snimanja video-kamerom ili magnetofonom; naprotiv, pamćenje je kreativan proces, a to može da ga učini nesigurnim. Memorisani sadržaj u ljudskom mozgu podložan je izobličenjima, zaboravljanju detalja, zameni ili preuveličavanju. Ovaj nesvesni proces zove se ***bojenje memorije***.

Efekat bojenja memorije posebno je izražen kada se čoveku sugeriše da je prisustvovao nečemu što se u stvarnosti nije dogodilo. Vremenom takva sugestija može u potpunosti da izmeni sadržinu sećanja, pri čemu će utisak autentičnosti i istinitosti ostati podjednako snažan. Ovo važi ne samo za proces pamćenja nego i za proces zaključivanja, naročito kada nam neko sugeriše zaključke. Ako se u medijima stalno ponavlja tvrdnja da postoje proroci koji “vide” budućnost, ta sugestija će se vremenom pretvoriti u čvrsto uverenje koje ničim ne može da se izmeni. Prosečan čovek će bez puno razmišljanja verovati u to što mu se servira, pa će zanemariti čak i prostu činjenicu da se nikada nije lično uverio da li je tačno to u šta tako čvrsto veruje.

Okamova oštrica

William of Occam je britanski filozof koji je živeo krajem 13. i početkom 14. veka. Prepoznatljiv je po jasnoći, očiglednosti i konciznosti misli i izražavanja, pa je jedan od kompjuterskih programskih jezika, koji podržava višeprocesorski rad (primenjen u superkompjuterima) prozvan po njemu. Ovde ga pominjemo zbog njegovog popularnog filozofskog stava, nazvanog ***Okamova oštrica***, koji se često navodi u raspravama između skeptika i ljudi koji brane verovanje u paranormalne pojave.

Taj stav je izražen jednom rečenicom: ***Entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem***, što možemo da prevedemo kao ***Entitete ne treba nepotrebno umnožavati*** (entitet = bit, biće, subjekat). Ovo se često definiše kao pravilo o ekonomiji u filozofiji, a može da se objasni i na razumljiviji način: na osnovu raspoloživih podataka, uvek treba izvesti najjednostavniji mogući zaključak. Dakle, ako imamo dva ili više objašnjenja za neku pojavu, treba načiniti oštar “rez” između najjednostavnijeg i svih ostalih i odbaciti one koji nepotrebno komplikuju stvar. Mada ovo nije pravilo koje će baš uvek dovesti do stoprocentno sigurnog zaključka, ipak može da pomogne u usvajanju stavova tako da mogućnost zablude bude minimalna.

Kad se noću začuje lupa na tavanu, neki će možda prvo pomisliti na duhove, ali ipak je razumnije pripisati buku mački koja juri miša. Ili, kad na površini peskovite plaže pronađemo nerazumljive crteže, ne treba pomisliti na vanzemaljce nego na

dokonog šetača koji je štapom šarao po pesku. Prostija objašnjenja su verovatnija i u tome je cela mudrost.

Mada sve to deluje kao jednostavan i logičan način rezonovanja, pravilo Okamove oštrice često se krši u postupku rasuđivanja (Farovi automobila na brdu? Gluposti, to je svemirski brod!). Svako bi mogao da navede po neki slučaj u kome se krši ovo pravilo.

Kremansko proročanstvo je dobar primer stvaranja zablude nastale usled nepoštovanja pravila Okamove oštrice. Mi smo se našli pred tvrdnjom nekih autora da su Miloš i Mitar Tarabić unapred prorekli mnoge važne događaje i da su se sva njihova proročanstva ispunila. Za to nisu ponudili nikakve dokaze, a (ako isključimo falsifikate) nema ni referenci koje bi nas uputile na autentične, stručno verifikovane spise ili dokumenta. Moramo li da im verujemo na reč ili imamo pravo da za taj fenomen ponudimo neka verovatnija, mada prizemnija i manje atraktivna objašnjenja? Recimo, da su političari u predizbornoj agitaciji samo koristili verovanje naroda u proroke, ili da su novinari želeli da prečicom stignu do publiciteta i tako unaprede svoju karijeru. Prostije rečeno, da li nam neko servira neistinu?

Izgleda da je ***Tomas Pejn*** (Thomas Paine) na dobar način upotrebio Okamovu oštricu kad je rekao: Da li je lakše poverovati da je cela priroda skrenula s puta ili da jedan čovek laže?

Tvrdnja mora da bude oboriva

Kao što je govorio filozof i teoretičar nauke ***Dejvid Hjum*** (David Hume, 1711-1776), ***tvrdnja ima smisla samo ako je moguće zamisliti dokaz koji bi je oborio***. Ma koliko paradoksalno zvučalo, ovo pravilo je veoma važno u postupku kritičkog rasuđivanja.

Ako je tvrdnja takva da nikakav (čak ni zamišljeni) dokaz ne bi mogao da je obori, onda je besmisleno i izvoditi dokaze jer je rezultat unapred poznat; tvrdnja je, dakle, imuna na sve kontraargumente. To ne mora da znači da je ona **tačna**, naprotiv - verovatnije je da je ona ***besmislena***. Razlog za ovakav zaključak je taj što je logički nemoguće da je tvrdnja ispravna bez obzira na sve moguće dokaze, drugim rečima - ***tvrdnja je ispravna samo ako je prošla test dokaza***. Ako je plasirana tako da je taj test neizvodljiv, onda je tvrdnja bezvredna.

Pastor ***Džon Hinkl*** (John Hinkle) je, recimo, najavio smak sveta za 9. Jun 1994. godine, rekavši da mu se “Bog javio i rekao da će (toga dana) očistiti svo zlo sveta” [28]. Pošto se toga dana baš ništa neobično nije dogodilo, Hinkl je izjavio da nije pogrešio nego da se najavljena stvar već uveliko događa, samo u nevidljivoj ravni. Nemoguće je izvesti dokaz kojim bi ova tvrdnja bila oborena, ali je to ipak ne čini dokazanom i verodostojnom, nego upravo besmislenom.

Primenjeno na fenomen proricanja budućnosti, pravilo oborivosti tvrdnje može da nam ukaže i na to da bi proročanstvo moralo da bude tako formulisano da u trenutku izricanja postoji mogućnost da se ono ***ispuni***, ali isto tako i da se ***ne ispuni***. Baš kao što je dr Kazimirović još 1928. godine pisao u Vremenu, da je proročanstvo “događaj koji se može ***dogoditi ili ne dogoditi***, a ne vide se sada znaci ni za njegov početak ni svršetak” [10]. Ako neko najavi događaj koji će se sigurno dogoditi, on nije izgovorio proročanstvo nego ***neoborivu tvrdnju***, pa tako nije ni nastupio kao prorok. Čak i kada je neispunjenje malo verovatno (mada teoretski moguće), takvu tvrdnju ne možemo da proglasimo za proročanstvo.

Evo primera. U prazničnom broju lista “Politika”, 31. decembra 2000. godine (poslednjem u drugom milenijumu), beogradska proročica ***Dubravka Melka - Vava***

dala je nekoliko svojih proročanstava koja najavljuju događaje za početak trećeg milenijuma, uglavnom za 21. vek. Svako od navedenih "proročanstava" zapravo predstavlja neoborivu tvrdnju:

- Sprečiće se na vreme nešto što preti na jednoj granici. [18]

Čak i da se tokom celog veka ništa ne dogodi ni na jednoj granici u svetu, što je praktično nemoguće, uvek može da se tvrdi da se nije dogodilo jer je na vreme sprečeno, kao što proročica i tvrdi.

- U Americi će biti nekih kataklizmi, ali bez enormnog broja žrtava. [18]

Šta treba da se dogodi, pa da se ovo proročanstvo ne ostvari? Da ceo kontinent od Aljaske do Patagonije u sledećih 100 godina ne pogodi nijedna poplava, tajfun, zemljotres? I šta ćemo smatrati "enormnim brojem žrtava"?

- Letelice će kvalitetno osvajati kosmos. [18]

Ovo Vavino proročanstvo (jedino koje se ne odnosi na 21. nego na 22. vek), ostaće neostvareno samo ako u celom tom veku letelice ne budu lansirane u kosmos, ili ako ga budu ***nekvalitetno*** osvajale. Koliko pesimizma nam je potrebno da bismo zamislili takav slučaj?

Još jedno zanimljivo neoborivo proročanstvo izgovorio je samozvani beli mag Lav Geršman, kada je na početku bombardovanja Srbije rekao da će se 11. aprila znati da li će rat prestati ili će se nastaviti. I zaista, baš tog dana se znalo - rat se nastavio. A i da se nije nastavio, Geršman bi opet bio u pravu.

Pravilo oborivosti krši se u svim proročanstvima, pa i u kremanskom. Možemo li, recimo, da proglasimo za proročanstvo navodnu tvrdnju Mitra Tarabića da će "sve ratove činiti velikačka carstva od svoje čiste zlobe i pakosti, a oni što budnu ratovali ubijaće jedni druge zbog svoje manite pameti" [25]? Postoji li rat koji su "carstva" pokrenula iz plemenitih pobuda i u kome su se vojnici ubijali zato što je to razuman čin?

Postoje dva načina iznošenja neoborivih tvrdnji. Prvi je takozvana ***nedeklarisana tvrdnja***: stav koji je tako uopšten ili nedefinisan da nema nikakav vredan sadržaj, baš kao što kaže refren pesme ***que sera, sera*** (što će biti, biće). Recimo, proročanstvo navedeno u knjizi Golubovića i Malenkovića, da će "raditi ljudi svakojakih gluposti, pa će mišljeti da sve znaju i umiju, a znati ništa neće" [25]. Koji sticaj okolnosti i kakva promena u ljudskoj prirodi bi mogli da obore ovako sročenu proročku viziju? Na svetu je oduvek bilo i biće raznih ljudi - kako pametnih tako i onih drugih, ali to možemo da proglasimo samo za konstataciju, a ne za proročanstvo.

Drugi način za stvaranje veštačke neoborivosti je ***višestruki rezultat***, kao kad se kockar posluži verbalnim trikom i kaže "pismo - ti gubiš, glava - ja dobijam". Standardni način za postizanje toga je ***dvoznačna*** ili ***višeznačna tvrdnja***, kao u naknadno dopisanom proročanstvu u kome Mitar navodno kaže "Ništa neće biti ni moje ni tvoje nego svačije i ničije, i to vreme će u nekim knjaževinama i carevinama trajati duže, a negde kraće" [25]. Podjednako je nedefinisano i proricanje pojave "neke boleščine", za koju ljudi "nikako neće moći da nađu pravi lijek, a on će Božijom pomoću biti svuđe oko njih i u njima samima" [25], ili kada Mitar kaže proti Zahariju "Taj ko bude činio to razgraničenje i biće i neće biti tvoj rod" [25]. Još jedan način plasiranja višestrukog rezultata je ***naknadna neoborivost***, kad se posle

neispunjenog proročanstva pruži serija objašnjenja i izvinjenja zašto događaji nisu tekli onako kako su prorečeni. Autori Golubović i Malenković nisu se opterećivali ovakvim naknadnim “popravkama” jer je svako neispunjeno proročanstvo kod njih jednostavno brisano iz novih izdanja knjige, dok se dr Kazimirović trudio da svakom promašaju pronađe diskretnu formu koja će ga na neki zgodan način rehabilitovati. Već smo govorili o proročanstvu, objavljenom tek u godini početka Drugog svetskog rata, u kome autor iznosi opravdanje za neispunjeno proročanstvo da više neće biti ratova:

Mitar Tarabić je govorio da se posle evropskog rata neće više ratovati, imajući u vidu poznate organizovane ratove jednih država protiv drugih; ali je rekao da će nastati: bune i revolucije i da će tada izginuti više ljudi nego u velikom svetskom ratu. To će biti “opšti rat!” [23].

Prva trdnja (da je prorečeno da više neće biti ratova) možda je i tačna (tako su bar novine pisale od 1915. do 1929. godine), mada je malo “doterana”, a druga, da je Mitar rekao da će nastati “bune i revolucije” (pri čemu je čak pokušao da proceni i broj žrtava), čist je falsifikat. Dr Kazimirović to nije učinio slučajno, već je na taj način iz osnova izmenio značenje prve tvrdnje. Na stranu to što je i pored te grube intervencije pogrešio - pokazalo se da Drugi svetski rat ipak **jeste** bio organizovani rat jednih država protiv drugih.

U nedostatku argumenata, dobre su i uvrede

Mediji nas često zasipaju svedočenjima i dokazima kojima nas uveravaju u to da je kremansko proročanstvo pravovremeno postojalo, da su Tarabići zaista imali proročke moći i da su opisi njihovih vizija autentični. Tako se s jedne strane smatra ispravnim to što analitičari očekuju da verujemo u njihove tvrdnje iznete bez valjanih dokaza, bazirane na ličnim verovanjima ili interesima, a s druge strane smatra se nepristojnim ako mi zatražimo ispravne argumente da bismo poverovali, pa čak i ako samo postavimo neko potpitanje. ***Dr Veselin Savić*** , recenzent knjige “Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka”, u njenom predgovoru na čudan način procenjuje inteligenciju čitaoca koji bi eventualno pokazao prisustvo kritičkog duha i usudio se da postavi pitanje autentičnosti kremanskog proročanstva:

Samo glup čovek može na to tako da gleda. Sa glupima ne treba diskutovati.
A kad ovo pročitaju - sve zavisi kakva je budala - mogu misliti da je glupost, da je ludost, da je neverica, da je izmišljotina, da je opsena, da je verski fanatizam, da je halucinacija.
Budalu nikada ne možeš sprečiti da misli šta hoće. Glupak je neuništiv. [25]

Možda pod takvim pritiskom nije lako prihvatiti da je celo kremansko proročanstvo samo jedna velika stogodišnja farsa. Ipak, svi argumenti govore da je baš tako.

REZIME

Jedini pisani trag koji danas svedoči o tome da je mit o kremanskim prorocima postojao još za života nekog od njegovih aktera, pojavio se 1894. godine u knjizi "Život Srba seljaka". Na 77. strani, autor ***M. Đ. Milićević*** posvećuje samo jedan pasus Tarabićima:

Tako gore u Rujnu, u selu Kremnom, pod Šarganom, bio je nekakav prorok, Lazo Tarabić po imenu. On je, naročito od 1857. do
1868, izašao u svojoj okolini na veliki glas svojim proricanjem. On je prorokovao ono što se događalo u njegovoj bliskoj okolini, a nekad se mašio političkih događaja cele Srbije. Bilo je vrlo mnogo ozbiljnih ljudi, koji su Lazinim rečima verovali kao kakvoj celoj istini! Takvi ljudi nisu se ustezali Lazina prorokovanja pričati i najozbiljnijim državnicima u Beogradu! [21]

Možda je autor ovde mislio na ***Mitra*** Tarabića, ali je nejasno zašto ga je prozvao **Lazo**. Dr Kazimirović je izneo pretpostavku da je to slučajna greška [23], ali je nešto dalje u istoj knjizi napisao i da se Milošev rođeni brat zvao Lazo, uz primedbu da on nije imao proročkih sklonosti. Da li je kremanski mit započet tako što je glavni junak najpre bio Milošev brat, pa je kasnije iz nekih razloga prepravljen?

Čak i ako je tačno da je Milićević načinio grešku, u tome svakako nije bio jedini: videli smo da su Mitra Tarabića drugi autori, pre nego što su konačno pogodili njegovo pravo ime, zvali još i ***Mateja***. Ovo samo podržava tezu da je mit o kremanskom proročanstvu stvoren i razvijao se daleko od samih Kremana, kao i da je analitičarima bilo svejedno ko je bio prorok i kako se on zaista zvao.

Da bi zbrka bila još veća, dr Kazimirović je u svojoj knjizi tvrdio da u ovom citatu nije reč o Lazi, već o "glavnom kremanskom proroku Milošu" [23]. Ipak, verovatnije je da je Milićević ovde mislio na Mitra, jer je naveo da je prorok "naročito od 1857. do 1868. izašao na veliki glas svojim proricanjem", dakle tek posle Miloševe smrti.

A šta ako pretpostavimo da je Milićević zaista mislio na Miloševog brata Lazu? Hajde da pokušamo. U citiranom tekstu, objavljenom tokom Mitrovog života, vidljiva je veza između Tarabićevih proročanstava i politike. Ovo ne bi trebalo da nas začudi, naročito ako znamo od koga je Milićević pribavio informacije za citirani pasus. Naime, u Srpskom književnom glasniku iz 1931. godine objavljen je tekst pod naslovom "Iz uspomena M. Đ. Milićevića", u kome on iznosi podatak da mu je njegov "drug iz detinjstva" ***prota Zaharije*** naširoko pripovedao o kremanskom proroku [23]. Možda se upravo u ovom podatku nalazi ključ za otkrivanje prvih korenova kremanskog mita: prota Zaharije je u početku glavnu ulogu dodelio Lazi, a onda, iz samo njemu znanih razloga, procenio je da su Miloš i Mitar pogodniji akteri. Ova pretpostavka je sasvim verovatna jer se uklapa u sve detalje mozaika, počev od Milićevićevog svedočenja po kome je u igru najpre uveden (pa potom zaboravljen) Milošev brat Lazo, sve do nalaza koji govore u prilog tome da je idejni tvorac (ili bar realizator) celog mita bio prota Zaharije.

Pošto Milićević u svojoj knjizi navodi da se svedoci "nisu ustezali Lazina prorokovanja pričati i najozbiljnijim državnicima u Beogradu", nije neobično da su te priče stigle i do kralja Milana Obrenovića. Kada je 1888. godine saopštio svojim savetnicima odluku da se razvede od kraljice Natalije (ili, po naknadnoj ispravci Čede Mijatovića, da se odrekne prestola), oni su se usprotivili, ali je kralj izgradio alibi za svoju samovolju poslužívši se verovanjem naroda u sudbinu i u proročanstva. Tako je

nehotice iz anonimnosti izvukao kremanske proroke, koji se, po svemu sudeći, u početku ni po čemu nisu izdvajali od ostalih lokalnih proroka, kakvih ima u skoro svakom srpskom selu. Sticajem okolnosti, Miloš i Mitar Tarabić su, tek posle svoje smrti, na velika vrata ušli u politiku.

Prvi zamah priči: Pera Todorović i Čeda Mijatović

Reklo bi se da je u tome važnu ulogu odigrao ***Čeda Mijatović***, jer Male novine iz 1902. godine navode da "mesto g. S. Grujića na vladu bejaše došao g. Nikola Hristić s g. Čedom Mijatovićem i ostalim ministrima iz toga kabineta, za koje se javno govorilo da mu je glavna zadaća da razvenča kralja i kraljicu" [1c]. Čeda Mijatović bio je poslanik Kraljevine Srbije na dvoru u Londonu kad je odlučio da "otvori srce" i da čitaocima ispriča priču u kojoj je i sam odigrao važnu ulogu. Tada je po prvi put izašao u javnost sa informacijama o tome kako je kralj Milan Obrenović upotrebio kremansko proročanstvo ne bi li kod najbližih saradnika opravdao svoje životne avanture - razvod i (ili) abdikaciju. Čeda Mijatović se poslužio istim proročanstvom kako bi uzgred opravdao i sebe za to što je kralju pomogao u sprovođenju samovolje, nauštrb interesa zemlje kojoj je služio.

Ova sprega interesa između Čede Mijatovića i kralja Milana Obrenovića još je jasnija kad znamo da su njih dvojica nedugo pre toga bili akteri jednog od najvećih finansijskih skandala u Srbiji, kada se javno pričalo o tome kako su primili mito da bi "progurali" ugovor o finansiranju uvođenja železnice u Srbiju, sklopljen sa francuskom bankom Generalna unija koja je bankrotirala neposredno pred realizaciju posla. [14]

Ako se oslonimo samo na pisane tragove iz toga vremena, u prvom trenutku celu kremansku legendu činila su samo retrodatirana proročanstva. Sve je započeto navodnom proročkom najavom kraljevog razvoda i abdikacije, ali je vrlo brzo, zaslugom Čede Mijatovića, kremanski mit dopunjen nizom proročanstava. Kao pravi političar, on nije želeo ništa da rizikuje, pa je svoje pripovedanje ograničio samo na "proricanje" događaja iz prošlosti.

Poznati publicista ***Pera Todorović*** takođe je imao koristi od ove igre, jer je za svoje novine dobio lepu priču koju je uspeo da razvuče na celih 300 nastavaka. Pride je došao i do materijala koji mu je u tom burnom vremenu pomogao da uspešno balansira između dve dinastije. On će obogatiti mit sa još dva proročanstva: jednim se proriče nasilna smrt kraljevskog para, a drugim najavljuje pronalazak telefona. I ova proročanstva izgubila su trku sa događajima o kojima govore, jer je prvo stiglo sa zakašnjenjem od jednog dana, a drugo čak celih 27 godina.

Pera Todorović, mada je živeo u pretprošlom i u prošlom veku, na neki način bio je prototip savremenog novinara, i to ne baš u pozitivnom smislu reči. Veoma inteligentan čovek, prodornog duha, pre više od 100 godina "izmislio" je žutu štampu, a o političkim događajima pisao je na način koji često nije bio objektivan i nepristrasan. U nekim novinarskim krugovima bio je do te mere na lošem glasu, da su njegovo ime i prezime, suprotno gramatičkim pravilima, u svim novinskim člancima namerno započinjali malim slovom.

Ono što se u narednim godinama, sve do Prvog svetskog rata, pisalo o kremanskom proročanstvu u štampi, bilo je samo prepisivanje i bleda senka onoga što su pokrenuli Pera Todorović i Čeda Mijatović. Neki strani listovi preneli su priču o kremanskom mitu bez intervencija, onako kako su i srpske novine pisale, ali su neki (kao što je štutgartski "Neues tagblatt"), zlonamerno izmenili proročanstva tako da najavljuju da će Srbija potpuno propasti [23]. Bez obzira na podtekst poruke, svim

ovim napisima kasniji analitičari poslužili su se kao dokazom da je kremansko proročanstvo vredno pažnje, kad već i strana štampa o njemu piše.

Drugi zamah: prota Zaharić i dr Kazimirović

Tek 1915. godine, u javnosti se pojavljuje ličnost na koju će se pozivati svi kasniji stvaraoci kremanskog mita. To je kum Miloša i Mitra Tarabića, Kazimirovićeva "časna starina" prota ***Zaharije Zaharić***. Dragan Aleksić je 1929. godine u Vremenu tvrdio da je idejni vođa stvaranja mita zapravo prota ***Milan Đurić***, poznati narodni tribun i prvak radikalne stranke, a "prota Zarija bio je jedan posrednik kome se moglo čak i narediti" [12c]. Oba sveštenika dobro su odigrala svoju ulogu u režiranoj političkoj peripetiji. Oni su, zahvaljujući zvanju i ugledu koji su imali, bili osobe od autoriteta i njima se verovalo. Pa ipak, njihova umešanost u politiku bila je neuobičajeno velika za sveštenike; to je činjenica koju ni sami nisu krili.

Isti mit podržan je i autoritetom dr ***Radovana Kazimirovića***, koji je bio doktor prava Tibingenskog univerziteta i kandidat bogoslovlja Kijevske duhovne akademije (iste u kojoj se školovao i prota Zaharije). Posle razgovora sa protom Zaharijem, vođenog početkom aprila 1915. godine, dr Kazimirović je objavio čak 35 proročanstava iza kojih stoje Miloš i Mitar. Sva proročanstva "najavila" su događaje iz prošlosti (sa izuzetkom nekoliko najava budućih događaja, uglavnom neostvarenih) i, naravno, ispričana su tako kao da su se sva u potpunosti ispunila.

Mada za to nema pisanih dokaza, može se sa velikom verovatnoćom pretpostaviti da su krajem 19. i početkom 20. veka, pred smenu dinastija u Srbiji, u narodu kružile glasine o proročanstvu kojim se najavljuje brzi kraj vladavine Obrenovića i dolazak Karađorđevića na vlast. To je bila uloga kremanskog proročanstva u tada aktuelnoj političkoj igri, koja će se ponoviti i u našim danima, ceo vek kasnije.

Kazimirović je odmah dobio i sledbenika, koji je uglavnom ponavljao ono što je on već napisao i, sudeći po reakciji u štampi [10], samo ga nervirao prepričavanjem. Bio je to državni savetnik ***Ilija Đukanović***. Pojavilo se i nekoliko oponenata (već smo citirali ***Dušana Popovića*** [8c] i ***Dragana Aleksića*** [12c]), koji su parodičnim i skeptički intoniranim tekstovima pokušali da demaskiraju legendu. Kazimirović je u svojim tekstovima uspevao čak i da krene oštricu ovih napada u svoju korist, vadeći delove njihovih izjava iz konteksta i prilagođavajući ih svojim ciljevima. U komentaru [23] na Popovićev tekst [8c], Kazimirović je izbegao da odgovori na pitanje koje se odnosi na očiglednu kontradikciju između afirmativnog predstavljanja proroka iz naroda i hrišćanskog gledanja na "narodsko proricanje". Umesto toga, on je preneo samo citate u kojima Popović kaže da "po hrišćanskom učenju ne može svaka baraba biti prorok" i da je "teško dobiti od Boga koncesiju za proricanje". U odgovoru na tekst Dragana Aleksića, Kazimirović nije propustio da se u jednoj rečenici pohvali kako su se njegovi "napisi o kremanskom proročanstvu Čedi Mijatoviću veoma dopali" i da je "pokušao g. Dragan Aleksić, publicista, da dokaže da je kremansko proročanstvo 'tendenciozno i izmišljeno' od prote Zarije i radikalskog tribuna prote Milana Đurića!" [23]. Pri tom je zaobišao sva nezgodna pitanja iz istog teksta, počev od toga ko je i zašto menjao tvrdnju o mestu na kome su zakopani Zaharijevi spisi (najpre ispod kuće prote Radulovića, pa kad tamo ništa nije nađeno, onda ispod kuće prote Gavrila), pa do tvrdnje ministra Đorđa Genčića da u Ministarstvu unutrašnjih dela nikada nisu postojali zapisnici sa salušanja kremanskih proroka [12c].

Jedan od zanimljivih detalja, o kome je na osnovu svedočenja prote Zaharija prvi pisao dr Kazimirović, jeste da je Miloš Tarabić, trideset godina posle smrti, počeo da se vraća noću u "ovaj svet" i da posećuje sinovca Mitra. Čak i ako ostavimo po strani

da li je tako nešto moguće, ne možemo da previdimo drugo pitanje - zar prota Zaharije nije znao šta su njemu, kao svešteniku, crkveni kanoni nalagali da učini na glasine o pojavi davno umrle osobe u selu, pa makar ta osoba bila i njegov kum? Sredinom 19. veka mnogo ljudi verovalo je u vampire, pa bi u nekim krajevima bile organizovane i litije sa ikonama, kandilima, čitanjem molitvi, obilaženjem oko groba, pa možda i sa glogovim kocem. Od stava tadašnje crkve zavisilo je šta je prota Zaharije trebalo da uradi, ali svakako nije mogao da ostane pasivan. Zašto nikoga nije obavestio kad je već svedočio o pričama da se u selu pojavio čovek “iz mrtvih”? Očigledno je da je njemu taj “vampir” bio potreban za ostvarenje nekog drugog cilja, ali taj paradoks nije spomenuo ni Kazimirović, mada je i on, sudeći po svome zvanju (kandidat bogoslovlja Duhovne akademije) nešto morao da kaže.

Umesto toga, Kazimirović je uložio mnogo truda da uobliči i dotera mit o kremanskom proročanstvu, tako što je priču publikovao u tri navrata - 1915, 1928. i 1939. godine. Mada je napisao “Zalažući svoju čast i renome bespristrasnog ispitivača, pokušaću da sva proročanstva iznesem potpuno verno” [10] [23], prostim poređenjem možemo da vidimo da je neke detalje namerno menjao, a proročanstva vremenom dopunjavao kako bi ih naknadno prilagodio stvarnim događajima.

Zašto je to radio? Posle čitanja celog Kazimirovićevog dela, stiče se utisak da ga u tome nije vodila svesna želja da nekoga obmane, nego da je takvo predstavljanje kremanskog proročanstva jednostavno odgovaralo njegovom shvatanju sveta i da neće napraviti grub prestup ako poneki detalj malo “dotera” ne bi li bolje oslikao svoju viziju. U knjizi “Tajanstvene pojave u našem narodu - kremansko proročanstvo” [23], broj navodnih proročkih vizija pripisanih Tarabićima povećan je na 44, mada je deo o kremanskom proročanstvu zauzeo tek jedan mali deo knjige, samo 36 od preko 500 stranica. U knjizi dominira neskriveno verovanje samog autora u natprirodno, a pažnju posebno privlači afirmativno, skoro idolopokloničko predstavljanje ***“nauke metapsihike”***, kako je pisac prozvao parapsihologiju. Za njega, naime, zadatak ove “nauke” nije da utvrdi da li natprirodne sile postoje, nego im on odmah dodeljuje status neospornih činjenica:

Današnja metapsihika priznaje proricanje kao nesumnjiv fakt. Ona tu pojavu uvršćuje u pojavu vidovitosti i upoređuje sa pojavama pogađanja misli na daljinu (telepatija), koje su takođe fakta... Predosećanja, pretskazanja i proricanja, doduše, nisu u protivrečnosti sa naukom, ali se naša savest teško miri sa idejom unapred određene budućnosti (sudbina). Ipak to ne treba da nas buni. Naše je da znamo ne ono što pretpostavljamo, već ono što je stvarno. [23]

Parapsihologija, uzgred, jeste nauka, jer se u njenim istraživanjima koristi ***naučni metod***. Još tačnije je reći da ona jeste bila nauka 1882. godine, kad je Udruženje za psihološka istraživanja iz Londona počelo prve naučne eksperimente u pokušajima da se pronađu objašnjenja za natprirodne pojave. Pa i pored toga što postoji duže od sto godina, parapsihologija još uvek nije odmakla dalje od početka: nije pouzdano utvrdila čak ni da li te pojave uopšte postoje ili su one samo spisak naših želja. U izdanju enciklopedije ***Larousse*** iz 1968. godine stoji:

Parapsihologija je disciplina koja izučava paranormalne pojave, kao što su vančulno opažanje (vidovitost, telepatija) i predosećanje. Mnogobrojni prevaranti su se ubacili i diskreditovali ovu oblast kojoj su naučnici okrenuli leđa ostavljajući tako slobodno polje za šarlatane.

Ako dajemo sud o knjizi dr Kazimirovića, treba reći da, kada se zanemari neskrivena namera da svoje verovanje u postojanje natprirodnih sila prenese čitaocu, u ovom vrednom delu nailazimo na mnoga dragocena i autentična svedočanstva koja govore o vekovnom verovanju našeg naroda u "onostrano". Autor je u predgovoru knjige s pravom rekao:

Ja sam se starao da proučim one duševne pojave u našem narodu, koje su dosada slabo ispitivane. Tako sam došao do čaranja (mađije), gatanja, vračanja i proricanja našeg naroda. Tu se ogleda tajanstvena, vizionarska, proročanska i religiozna duša njegova. (...)
Slične knjige u našoj književnosti nema...
Ukoliko sam u tome uspeo, nije moje da cenim: uspeti, doduše, bila bi velika slava, ali i pokušati nije mala čast! [23]

Treći zamah: tandem Golubović - Malenković

U naše vreme, u korist kremanskog mita svoj autoritet je založio i poznati beogradski novinar Dragoljub Golubović - Pižon. U saradnji sa Dejanom Malenkovićem, praunukom prote Zaharija, godine 1982. objavio je knjigu "Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka", koja je do kraja veka imala čak 12 izdanja. U ovoj knjizi broj proročanstava toliko je narastao da više nema svrhe ni brojati ih, a kamoli navoditi ponaosob. Već smo govorili o tome kako je skoro svako novo izdanje donosilo nova proročanstva (uglavnom o događajima koji su se zbili u međuvremenu), a neka, koja su se pokazala kao promašaji, diskretno su uklanjana, bez ikakvog objašnjenja. U prvom izdanju knjige proročanstva se nabrajaju u 35 poglavlja, a u poslednjem u 58 poglavlja, mada je nekoliko poglavlja (sa neostvarenim proročanstvima) bilo izbačeno bez ikakvog obrazloženja.
Jedan od zanimljivih detalja u ovoj knjizi na neki način predstavlja nastavak Miloševih čudnih poseta sinovcu Mitru, započetih celih 30 godina posle stričeve smrti. No, sada nas autori uveravaju da time proročki kontakti između živih i umrlih nisu završeni. U romansiranoj priči, smešanoj od elemenata ratne drame, čudesnog spasenja života mističnom silom, bioenergetskog lečenja, prizivanja duhova i mnogo čega još, doznajemo da se Mitar u snu javljao Zaharijevoj najmlađoj ćerki ***Dragi Karić*** i unuku ***Ljubiši Popoviću***. Tom prilikom, poveravao im je tajne događanja koje u budućnosti čekaju njihove rođake i prijatelje. Ne treba ni reći da su se svi "prorečeni" događaji već zbili pre objavljivanja knjige, i to upravo onako kako je Mitar potomcima svoga kuma kroz san prorekao.
Da bi celu priču o kremanskom proročanstvu potkrepili opipljivim dokazima, ovi autori su svoju knjigu obogatili kopijama falsifikovanih spisa prote Zaharija Zaharića, ne bi li svedočenje dobilo što ozbiljniji ton.
Svaki od nabrojanih analitičara prenosio je proročanstva i "dokaze" o njihovoj autentičnosti od svog prethodnika, obogaćujući ih svojim idejama i nalazima. Tako je ovaj, kao i svaki drugi mit, rastao i neosetno se pretvarao u raskošnu priču.

Četvrti zamah: nova politička zbivanja

Čak ni danas, kremanski mit ne posustaje. U burnim godinama s kraja drugog milenijuma, popularnost kremanskog proročanstva naglo je porasla. Dok su tokom tragičnog proleća 1999. godine avioni NATO alijanse prosipali bombe po Srbiji, narod

je grozničavo tražio poglavlje u kome su Tarabići prorekli taj užas, a posebno podatak koliko dugo će trajati. Naravno da ta proročanstva niko nije mogao da pronađe jer nisu ni postojala, ali se ne treba iznenaditi ako se u skoroj budućnosti ona ipak odnekud pojave. Moglo bi to da bude nečije usmeno svedočenje (kome, dakako, treba verovati na reč jer dokaza nikada nema), ili sumnjivi dokument koji je srećnom zgodom pronađen, ali tek posle svih događaja koji se u njemu proriču. To je bio slučaj sa proricanjem svih dosadašnjih ratova, pa nema razloga da ovaj poslednji bude izuzetak.

Bombardovanje je završeno i zakazani su predsednički izbori za 24. septembar 2000. godine. Bili su to važni izbori za srpski narod, jer će se na njima prelomiti sudbonosna odluka između dugogodišnje vlasti socijalista i udružene demokratske opozicije, koja je kao svog kandidata istakla dr Vojislava Koštunicu. U predizbornoj agitaciji nijedna strana nije birala sredstva; vlast je svim silama gušila medije i neistomišljenike tretirala kao izdajnike, a opozicija se poslužila verovanjem naroda u proročanstva. Uostalom, kremansko proročanstvo je ionako već pretvoreno u džoker-kartu na koju je svako mogao da dopiše šta hoće. U izbornom štabu udružene opozicije, rođeno je još jedno proročanstvo pripisano Tarabićima, a poštanski sandučići glasača bili su preplavljeni lecima u kojima se navodi da će "Srbija trista čuda pretrpeti, ali će zatim doći čovek iz naroda koji u svom prezimenu nosi ime sela odakle je”. Za one koji nisu shvatili, za svaki slučaj je na poleđini letka napisano ***“Koštunica je iz Koštunića”***. Proročanstvo ipak manje impresivno zvuči kad znamo da je Koštuničino prezime zapravo bilo Damljanović, pre nego što je umesto njega preuzeo nadimak svoga dede. A to bismo već teško mogli da proglasimo za srećnu koincidenciju i za “znamenje sudbine”, da neko iz Koštunića dobije nadimak Koštunica.

“Биће у народу ужасна несташица новца.
Људи ће се убијати за жуто дугме.
Србија ће триста чуда претрпети, али ће затим доћи

ЧОВЕК ИЗ НАРОДА КОЈИ У СВОМ ПРЕЗИМЕНУ НОСИ ИМЕ СЕЛА ОДАКЛЕ ЈЕ.

Он ће умирити народ, а после свих чуда и похара ће настати славно време. Благо ономе ко то дочека.”

ДОЧЕКАСМО. БОГУ ХВАЛА!

Predizborni letak DOS-a

Bilo kako bilo, narod je na izborima rekao svoje i posle nekoliko dana igre nerava na masovnim demonstracijama, volja većine je ipak pobedila. Tako se stari sistem vlasti

raspao kao kula od karata, a Vojislav Koštunica postao novi predsednik. Ene! Pogodi Tarabić!

Posle nešto više od godinu dana, u nedeljniku Blic News pojavio se intervju sa poznatim beogradskim dramskim piscem ***Dušanom Kovačevićem***, u kome je ovo “proročanstvo” dobilo epilog kakav zaslužuje:

Dok je “Kontejner” putovao po Srbiji u predizbornoj kampanji, Branislav Lečić i ja smo seli i napisali ceo jedan deo Kremanskog proročanstva. Rekli smo da na 46. strani Prvog izdanja, koje je uništeno i nigde ne postoji nijedan primerak, piše kako će se pojaviti takav i takav čovek, i onda sam dao opis Koštunice kao foto-robot. Hteo sam i da napišem da voli životinje, a naročito mačke, ali se Lečić sa tim nije složio. To sad izgleda kao šala, ali mi smo to radili iz ubeđenja jer je predstava igrana na trgovima Srbije pred 20-30.000 ljudi.

Naš narod voli mit. Bilo šta da ste mu rekli drugo, ne bi prihvatio na taj način. Ljudi vole da im se pričaju priče proroka i vidovnjaka zapisane u nekim starim knjigama. Reč je o duboko ukorenjenom paganskom tumačenju sudbine, o dešifrovanju totema, petlovih peruški, krivih stabala, vode koja teče uzvodno. [20]

Mnogi koji se danas predstavljaju kao beli magovi ili vidovnjaci, pominju Miloša i Mitra Tarabića kao proroke u koje nije pristojno sumnjati. Teško je u bilo kom društvu pomenuti kremansko proročanstvo u kritičkom tonu, a ne biti žučno kritikovan ili bar prećutno okarakterisan kao cinik i skeptik. Ovome svakako najviše doprinose mediji, kojima pogoduje svaki senzacionalizam i koji verovanje u natprirodno poistovećuje s duhovnošću.

Poraz racionalne svesti i kritičkog duha još je veći kada čujemo kako danas mnogi akademski građani, pa čak i priznati stručnjaci iz oblasti društvenih nauka daju svoj nekritički sud i analiziraju kremansko proročanstvo sa pozicije ličnog verovanja u njegovu autentičnost. Primera je mnogo, skoro da je nemoguće pronaći autora koji bi o proročkim vizijama Miloša i Mitra Tarabića dao kritički sud.

Godišnjak Udruženja za društvenu istoriju u svesci 1 iz 2000. godine donosi tekst ***Dragane Antonijević***, etnologa Balkanološkog instituta SANU, pod naslovom “Okultna istorija: predskazanja i verovanja o srpskim vladarima i znamenitim događajima u 19. veku”. Već od prve rečenice ovog naučnog rada vidljiv je stav autora:

Skoro svi najznačajniji događaji u istoriji Srbije 19. veka, te neki najvažniji momenti iz života tadašnjih srpskih vladara bili su – predskazani!

Predskazanja, jasnoviđenja, proricanja, gatanja i druge mantike idu „u domen okultne, ezoterične i parapsihološke spoznaje o budućnosti, prošlosti ili na daljinu, i u najširem smislu, predstavljaju objavu božanske moći i opredmećenje božanskog znanja”...

Sa stanovišta pozitivističke nauke, ti fenomeni do dana današnjeg nisu objašnjeni iako se mnogima od njih ne može poreći istinitost... [17]

Ne treba biti prorok da bi se posle ovakvog uvoda predvideo tok kojim će autor braniti svoju tezu. Stav je potkrepljen brojnim citatima iz okultne i ezoterične literature, kao i nizom proročanstava koja su, treba li to reći, savršeno ispunjena. U ovom naučnom radu, među prorocima centralno mesto zauzimaju Tarabići, a stil pripovedanja ni po čemu se ne razlikuje od novinskih tekstova na ovu temu, tim pre

što nije izražena ni najmanja sumnja u verodostojnost informacija. Čak je, u nedostatku boljih argumenata, upotrebljen isti izraz koji je još 1928. godine koristio Kazimirović: “Ne da se poreći!”

Evo još jednog primera. Na predavanjima o parapsihologiji, održanim u Beogradu tokom aprila 2001. godine, akademik ***dr Nikola Milošević*** branio je pred punom salom popularni stav da je prekognicija moguća i da na svetu postoje proroci koji su u stanju da “vide” budućnost. Drugo po redu predavanje, koje je nosilo naziv Parapsihologija i sloboda volje, bilo je ilustrovano pričom “Ubiše knjaza”. Predavač je to izneo kao anegdotu, propratívši je čitav vek starom (i nikada potvrđenom) tvrdnjom da postoje policijski spisi sa saslušanja proroka.

Ničim nije podržana verodostojnost ovih podataka, ali se (ponovo bez argumenata) predavač opredelio za varijantu da prorok na užičkoj pijaci nije bio Mitar nego Mateja, što se ne slaže ni sa tvrdnjom Golubovića i Malenkovića (po kojoj je Mateja u stvari Mitar) [25], ni sa Ilijom Đukanovićem (koji je tvrdio da je to bio Miloš Tarabić) [9c], a ni sa Kazimirovićevom prvom tvrdnjom (Nije Mateja nego Mitar Tarabić) [10]. Verovatno je ovaj podatak preuzet od Pere Todorovića i Čede Mijatovića ili iz knjige dr Kazimirovića [23], mada je u suprotnosti sa ranije iznetom tvrdnjom istog pisca. Naravno da sada nije važno kom “proroku” treba pripisati jedan izmišljeni događaj, za koji ne postoji ni jedan valjan argument - važno je da je anegdota poslužila predavaču kao krunski dokaz teze da u proročanstvima “nečega ipak ima”. Na pitanje da li se sporni događaj zaista odigrao, nije toliko važno ni zvanično pobijanje Uprave državne arhive ni svedočenje tadašnjeg ministra unutrašnjih dela, pa ni to da na navodnom policijskom zapisniku ne postoji prezime saslušane sumnjive osobe, koliko zdrav rezon koji nam kazuje da je mogućnost postojanja prekognicije u suprotnosti sa savremenim shvatanjem sveta i da niko u istoriji nije dokazao da je u stanju da predvidi budućnost.

Svako od nas se u postupku rasuđivanja služi modelima po kojima procenjuje šta je moguće, a u šta ne treba verovati bez čvrstih dokaza. Kod dece je moć imaginacije jača od razuma, pa je normalno to što ona veruju u veštice i razna čudesa, ali isto tako je normalno da se odrastanjem i sazrevanjem postepeno odbacuju iracionalni modeli i prihvata kritički način rasuđivanja. Zašto je kod nekih ova transformacija izostala ili je zaustavljena na pola puta, pitanje je na koje nema odgovora.

Kremansko proročanstvo i danas živi svoj život. Ako vam se u nekom razgovoru, na bilo koju temu, učini da je neki od vaših argumenata preslab i da nemate dokaze za to što tvrdite, započnite rečenicu sa “Kao što su Tarabići prorekli...” i videćete da će ona, kao nekim čudom, dobiti potrebnu specifičnu težinu. Možda će neko dalje preneti vašu malu laž, možda će je i drugi prihvatiti, i tako će kremanski mit biti obogaćen za još jedno proročanstvo.

Autentično, naravno, kao što su i sva druga.

PRILOZI

Kada govorimo o autentičnosti proročanstava i o sigurnosti izvora iz kojih ona potiču, najmanje su pouzdane priče koje se prenose od usta do usta. Posebna je nevolja ako jednu od karika u tom informacionom lancu čine savremeni mediji, jer senzacionalizam koji se iza njih krije najlakše može da ugrozi tačnost informacije. Pisana reč je svakako sigurnija, mada treba biti oprezan kada je čine spisi nepoznatog porekla. Naročito ako su nedatirani, bez pouzdanih svedoka i ako ih je neko izneo na svetlost dana tek posle događaja koji se njima proriču. Najpouzdaniji izvor čine pravovremeno objavljeni tekstovi koji potiču iz arhiva u kojima se čuvaju stara izdanja novina i knjiga. Oni imaju snagu materijalnih dokaza, jer ako u nekom takvom izdanju novina pronađemo najavu budućeg događaja, onda nema sumnje da pred sobom imamo autentično proročanstvo.

U arivama ***Narodne biblioteke u Beogradu***, biblioteke ***Srpske akademije nauka i umetnosti***, kao i biblioteke ***Matice srpske u Novom Sadu*** postoji nebrojeno mnogo ovakvih nemih svedoka koji govore o davno prohujalom vremenu. Veliko je zadovoljstvo prelistavati novine stare po sto i više godina i osetiti duh doba iz koga one potiču. Poneka mrlja od kafe ili beleška na marginama, napisana mastiljavom olovkom koju je vodila nevešta ruka, samo pojačavaju utisak autentičnosti i pomažu da se, kao vremeplovom, vratimo u doba naših pradedova.

Ovo poglavlje čine kraći novinski tekstovi u kojima se govori o kremanskom proročanstvu. Obuhvaćeni su svi stariji članci koji su dostupni u navedenim arhivama, sa samo dva izuzetka. Zbog opširnosti značajno je skraćen feljton od 300 nastavaka objavljen u “Malim novinama” tokom 1902. i 1903. godine. Obuhvaćeni su samo zanimljiviji delovi (prilozi od 1 do 6), a preskočen je veći deo feljtona, jer u njemu nema ničega osim beznačajnih političkih tračeva sa sredine devetnaestog veka. Izostavljena je i serija napisa dr Radovana Kazimirovića koja je u periodu od 4. do 26. decembra 1928. godine objavljivana u listu “Vreme”. Isti autor je ovu opširnu seriju uz manje dopune objavio i 1939. godine u svojoj knjizi “Tajanstvene pojave u našem narodu - kremansko proročanstvo”. Zahvaljujući beogradskom izdavaču “Sezam”, koji je 1991. godine izdao reprint te knjige, danas je to zanimljivo delo dostupno širokoj publici.

Načelne tvrdnje i lične poglede na svet, koje autori iznose u člancima obuhvaćenim u ovom poglavlju, treba prihvatiti kritički. S druge strane, sama proročanstva koja se u njima navode dragoceni su dokumenti za analizu njihove autentičnosti i proročke uspešnosti, tim pre što svako od njih nosi i tačan datum objavljivanja.

Pored toga što ovi tekstovi imaju dokumentarnu vrednost, možemo da ih prihvatimo i kao svedoke koji pripovedaju o davno proteklom dobu. Bilo kakva intervencija na njima uništila bi dragocenu patinu koju na sebi nose, pa su zato prepisani u svom izvornom obliku. To podrazumeva da su prenete sve gramatičke i stilske nesavršenosti, čak i štamparske greške koje su se potkrale izdavaču.

Posebnu grupaciju čine polemike u kojima su se razni analitičari raspravljali i međusobno suprotstavljali stavove. Neka ta prepiska posluži kao dokaz da je još u prvoj polovini prošlog veka bilo skeptika koji su sumnjali u autentičnost kremanskog proročanstva, možda čak više nego danas, i da su oni itekako imali šta da kažu.

Zašto su svi kasniji analitičari ignorisali argumente tih ljudi a isticali samo autore koji su o proročanstvima govorili afirmativno, posebno je pitanje koje nameće zanimljive zaključke.

“Male Novine” broj 117, 30. april 1902.   prilog 1 [1c]

Jedno proročanstvo

Bilo je to u leto 1888. god, a u doba kada je kobna domaća zavada između kraljevskih supruga bila u najvećem jeku. Tužba za razvod braka već je bila podignuta, a mesto g. S. Grujića na vladu bejaše došao g. Nikola Hristić s g. Čedom Mijatovićem i ostalim ministrima iz toga kabineta, za koje se javno govorilo da mu je glavna zadaća da razvenča kralja i kraljicu.

Jedne večeri u velikoj dvorani u ministarstvu spoljnih poslova bejahu iskupljena sva gospoda g. ministri, samo se još očekivalo na g. Č. Mijatovića, pa da se otpočne ministarska sednica. Čekali su vrlo dugo, ali g. Mijatović ne dođe. A međutim bez njega se nije mogla držati sednica, jer je baš on imao da donese od Nj. Vel. Kralja Milana važna saopštenja, zbog kojih je upravo i trebalo držati ovu ministarsku sednicu. Bilo je već prošlo 9 časova uveče, kada se g. Mijatović jedva jednom vrati. No kako je bilo već dosta pozno, to se dogovore da sednicu ostave za sutra ujutru, a sada da im g. Mijatović podnese izveštaj o svome dugom razgovoru s Nj. Vel. Kraljem.

G. Mijatović uze izlagati i kazivati redom šta je sve od kralja čuo, pa na jedared zastade i okrete se g. ministru predsedniku.

- Ama, molim vas, šta to znači, što mi je Njeg. Vel. Kralj kad sam ga odvraćao od parničenja i razvoda braka u 2-3 maha uzviknuo: -”To se mora svršiti!... Tako je suđeno!... Tako je još pre 20 godina prorečeno!... To je sudbina!...” Jes, tako mi je u 2-3 maha uzviknuo kralj Milan, a kad ga najzad upitah, šta to treba da znači da je to prorečeno još pre 20 godina, i ko je to prorekao - kralj mi onda reče: Pitajte vašega g. ministra predsednika, on će vam to objasniti. Zbilja, znate li vi što o tome, gosp. predsedniče?

Na ovo pitanje g. N. Hristić prvo odmahnu glavom kao da je hteo reći da on ništa o tome ne zna, ali posle malo poćuta, protrlja prstima čelo i reče polako:

- Jes, jes! Ima nešto. O tome vođena je tada čitava istraga protiv te stvari. Na ove reči starčeve svi skočiše da im g. Hristić ispriča, šta je tu bilo u stvari i kako se sve to desilo.

G. Hristić se pozadugo nećkao, izgovarajući se da je to bilo davno; da je mnogo pozaboravljao i da neće umeti da ispriča sve kako je u istini bilo.

Ali na g. Hristića navališe neodstupno svi njegovi drugovi i on najzad morade popustiti. No mesto da im priča stvar sam, on naredi da mu iz Arhive min. unutrašnjih poslova donesu fascikulu od 1868. godine.

Tu u toj fascikuli našli su čitav niz dokumenata u kojima je zabeleženo mnogo važnih i interesnih stvari o jednom čudnom proročanstvu, koje je prorekla strašnu topčidersku katastrofu i mnoge druge sudbonosne događaje koji su se docnije razvijali u Srbiji.

To čudno proročanstvo prostire se na čitav jedan vek i obuhvata ne samo prošlost i sadašnjost, već ide daleko i u budućnost.

Sve to pak dalo je povoda jednom našem državniku i književniku, te je o tome napisao krasan istorijski roman, koji ćemo kroz koji dan početi da donosimo u našem podlistku!...

Svraćajući na to unapred pažnju naših štov. čitalaca, mi ih molimo, da brižljivo pribiraju i čuvaju sve brojeve našeg lista, u kojima bude izlazilo “Jedno Proročanstvo”, pošto stvar neće biti zasebno odštampavana.

“Male Novine” broj 126, 9. maj 1902.   prilog 2 [2c]

Jedno proročanstvo (1)

Dragi gospodine Todoroviću, - Kad ste već u br. 117-om “Malih Novina” pomenuli moje ime u vezi s pričanjem o jednom čudnom proročanstvu, i kad pričanje o tome proročanstvu nije sasvim tačno - a zaslužuje da se zna tačno, jer je u neku ruku istorijski fakat - onda ćete mi, bez svake sumnje, dozvoliti da vam tu stvar tačno ispričam.

Nije to bilo onom prilikom kad nam je kralj Milan saopštio svoju odluku da traži razvod braka s kraljicom Natalijom, kako vi velite u 117. br. “M. Novina”, nego 19-og Februara 1889, kad nas je kralj pozvao da nam saopšti da se rešio da kroz tri dana abdicira.

Niko od ondašnjih članova kabineta nije ni slutio da nam predstoji abdikacija kraljeva! Ja najmanje, jer sam ja verovao da je kralj Milan pristao na moj predlog koji sam mu u Septembru 1888. u Glajhenbergu učinio, na ime: da abdikaciju svoju odloži do punoletstva svoga sina, a da za četiri godine, koje ostaju do toga punoletstva, izvrši jedan program političkih i socijalnih reforama, koji sam mu ja nacrtao, i u kome je davanje iz sopstvene inicijative slobodoumnog ustava bilo samo prva tačka. Kralju je taj program jako bio po volji, i pošto je odmah po povratku u Beograd preduzeo izvršenje prve tačke njegove, ja sam verovao - a on me je u toj veri podržavao - da će on i druge tačke redom izvršiti. Verujući to ja sam, samo na nekoliko dana pred abdikaciju, engleskome poslaniku kazao da nije istina ono što mu je grof Brej poverljivo kazao: da će kralj Milan na dan 22-og Februara da abdicira!

Naravno, da smo bili prenerаženi kad nam je pomenutog dana u veče kralj pozvavši ceo kabinet k sebi u dvor, kazao da je se rešio da 22-ga abdicira. Svi smo se trudili da mu fatalnost te odluke živo predstavimo, i da ga od nje odvratimo. Proveli smo u takvim naporima skoro dva sata. Pred kraj te nesrećne naše audijencije kralj Milan, razdražen i s dosta gorčine, reče: “Ja se, Gospodo, vama drugima ne čudim, vi svi verujete da vam je dužnost da me od moga nameravanog koraka odvraćate, i da su vaši argumenti takvi da me mogu ubediti. Ali se čudim ovome Čedi Mijatoviću, koji zna vrlo dobro da to mora tako da bude, i da to nikakva rezonovanja i argumentovanja čovečanska ne mogu da spreče!”

Kad smo iz dvora izlazili, predsednik kabineta g. Nikola Hristić pozove nas da idemo svi onako skupa k njemu u njegovu kancelariju u Ministarstvu Unutrašnjih Dela. Tamo me je odmah pitao: šta znači ono što kralj reče da ja vrlo dobro znam da to mora tako da bude?! Ja sam onda njemu i svojim drugovima u kabinetu ispričao ovo što ću sad vama i vašim čitaocima da ispričam:

(Nastaviće se)

“Male Novine” broj 127, 10. maj 1902.   prilog 3 [2c]

Jedno proročanstvo (2)
(nastavak)

Kad je god. 1875. čiča Danilov kabinet raspustio narodnu skupštinu, odmah po pročitanom ukazu o tome iz gomile iznenađenih i uzbuđenih poslanika pristupi k meni jedan užički poslanik, kojega ime ovde ne pominjem za sada samo zato, što nisam tražio od njega dozvolu da ga pomenem.

“Vidiš li ti kako se sve zbiva što je onaj prorekao?!” reče mi.

- “Koji je to onaj?” zapitah.
“Zar ti ne znaš za proricanja seljaka Mateje iz Kremne ?”

Kad mu rekoh da ne znam, on me pitaše da li knez za njih zna. Jer ako ne zna on treba da o njima sazna! Mene, koji verujem u sudbinu, i koji znam da je francuski Jevrejin Mihailo Nostradamus g. 1551. prorekao sve glavnije događaje evropske istorije od njegova vremena pa sve do danas, odmah su ona pitanja moga političkog prijatelja živo zainteresovala. Dogovorismo se da ja još to veče vidim kneza, pa da ga zamolim da primi u privatnu audijenciju moga prijatelja, ako mu već dotle nije što poznato bilo o proricanjima onoga seljaka iz Kremne. Još te iste noći poslao sam svome prijatelju vest da će ga knjaz sutra na podne u privatnu audijenciju primiti.

Odmah posle dugotrajne audijencije užičkoga poslanika knez je primio mene. Bio je očevidno uzbuđen onim što je od moga prijatelja čuo. Ispričao mi je, po svoj prilici veći deo ako ne baš i sve, što je čuo bio. Izgleda da je onaj “Vidovit iz Kremne” još početkom 1867-me prorekao da će knez Mihailo mučenički poginuti od zlikovačke ruke, da će za kneza doći jedan mlad dečko, u ime kojega će zemljom da vlada jedna “komisija od tri člana”, da će u zemlji biti nezadovoljstva i uzrujanosti za dugo, da će se mladi knez oženiti ali da neće biti srećan u braku, da će imati samo jednog sina, da će voditi dva ili tri rata, da će zemlju proširiti i sebi krunu na glavu metnuti, ali da će još mlad presto ostaviti i u tuđini u velikoj tuzi i žalosti umreti i tamo se sahraniti. Dodao je još i nekoliko vrlo karakternih crta, koje se na sadašnje stanje odnose, kao i predskazivanje nekih događaja koji tek imaju da nastupe. I o njima sam pričao svojim drugovima, ali ih ovde javnosti predavati ne mogu. Toliko mogu da vam kažem da će po proricanju “Vidovitoga iz Kremne” nastupiti u Srbiji tako teška i zla vremena, da će živi ljudi prolazeći pored groblja govoriti: “Blago vama, koji ste pomrli, što ne živite!” ali će posle velikih beda i nesreća nastupiti opet vreme, u kome će živi, prolazeći grobove svojih milih, govoriti: “Ej, da ste sad živi pa da vidite šta je srećen život!”

To je bilo kako rekoh godine 1875, s proleća. Sve što se od te godine pa do 1888-me zbivalo potvrdilo je da je Vidovit iz Kremne pravo predskazivao. Kad sam u jesen 1888-me proveo sedam ili osam dana pored kralja Milana u Glajhenbergu, odvraćajući ga po uputstvima G-dina Nikole Hristića i od same pomisli da presto ostavlja, kralj me je jednoga dana podsetio na proročanstvo kremansko. “Mnogo se što-šta od onoga što smo 1875-te čuli od toga doba ovamo ispunilo, ispuniće se bez sumnje i ova tačka o mom abdiciranju. Šta ću, tako mi je u knjizi sudbine zapisano! Jedna mi je vidovita žena (klervoajantka) u Parizu pre više godina kazala to isto. Ona je dodala da je moja sudbina vrlo tragična, jer najviše imam da patim od onih, koji su mi prijatelji i koji su mi najmiliji! Eto, čiča Nikola i vi svi u njegovom kabinetu moji ste verni i odani prijatelji, ali baš vaše držanje u pitanju moga razvoda braka, koje držanje vi smatrate da je u interesu dinastije, mene gura silom u abdikaciju! Šta je to nego jasno vidljiv prst sudbine?

(Nastaviće se)

“Male Novine” broj 128, 11. maj 1902. prilog 4 [2c]

Jedno proročanstvo (3)
(nastavak)

Kad sam sve to svojim kolegama ispričao da im time objasnim šta znači ona reč kraljeva, onda se sa strane izvesnih među njima prosula na mene najpre čitava bujica sarkazama i ismevanja da se još pod nebom nalazi tobož učenih akademika, pa još i aktivnih ministara i “sanćim državnika”, koji veruju u sudbinu i u mogućnost

da se istorijski događaji na dvadeset godina unapred proriču! G. Nikola je sedeo kao obično hladan, ozbiljan, ni najmanje nepotresen ni mojim pričanjem niti onim kolegijalnim napadima mojih dragih kolega na mene. Bio se očevidno pustio u nekakve misli. Posle nekoliko minuta on ustavi onu bujicu sarkastične rečitosti i uzme svojim mirnim načinom da nam govori od prilike ovako (ne mogu baš da se setim istovetnih reči njegovih!):

"Ja ne znam da l se to slaže s filosofskim teorijama, ali ja znam nekoliko čudnovatih slučajeva u kojima je doista unapred, i pogotovo u svima pojedinostima, predskazano po nešto što se posle i u istini tako desilo pa čak i u tim pojedinostima!"

I onda nam je pričao nekoliko stvari, potvrđene zvaničnim, i ako poverljivim, izveštajima, vrlo čudnovate i izvanredno interesantne, ali koje ja vama bez njegove dozvole ispričati ne smem.

Pre smem da budem drzak i da vam ispričam drugu jednu priču koja nije manje interesantna, a tiče se pitanja o sudbini i o tome da li se događaji predskazati mogu. Nadam se da će mi Njeno Veličanstvo kraljica Natalija moju indiskreciju oprostiti, u toliko pre što je ja činim s iskrenom i dubokom potresenošću na pogledu velike tragičnosti njene sudbine.

Poznato vam je da sam, pošto sam u Bukureštu potpisao ugovor o miru između Srbije i Bugarske, ušao u kabinet Garašaninov krajem Marta 1887. god. Jednoga dana početkom Maja t. g. kraljica Natalija pošlje po mene. Htela je da učini nekakvu milost nekoj familiji, za koju su je mnogo molili, pa joj je u tome trebala moja saradnja. Kako je obično bila mnogo milostiva prema meni zadržala me je poduže u razgovoru. Kao inteligentna i obrazovana žena, umela je ona da vodi razgovor o svačemu na način koji je svakoga očaravao ko je samo srećan bio da s njome govori.

Ne znam ni sam kako smo od avansovanja jednog malog siromašnog zvaničnika, koji je bio potpora svojoj materi i sestrama, prešli na politiku, od politike na književnost, od ove na filosofiju, od ove na Teosofiju, a od ove opet na pitanje: je li naš život u napred, bar u glavnim linijama i sa glavnim događajima, ocrtan i utvrđen. Od jedan put će mi kraljica reći:

"Slušajte, Mijatoviću, ja vas često, kad smo u društvu, diram zbog vaših teorija i verovanja, ali sad ću da vam dam jedan prilog za vaše verovanje da ima sudbine. Meni je bilo tek peta ili šesta godina kad me je moja majka dovela u Odesu u goste k mojoj tetki kneginji Murusi. Jednoga dana ja sam se sigrala s mojim sigračkama u velikoj jednoj sobi na drugom spratu kad iznenada moja majka uđe, uze me za ruku i reče mi: "Hodi, dete moje, sa mnom!" Odvela me je na prvi sprat u veliki salon. Tu je bilo puno gospođa, a u sredini salona na ćilimu sedela je - jedna stara ciganka. Moja me majka odvede pravo k njoj, govoreći mi:

"Nemoj ništa da se bojiš, ova je baba dobra duša, i pokaži joj samo svoj dlan!"

Čim je baba pogledala u moj dlan, ona se pljesnu rukom po čelu, pa ustade i pogledaše polagano i redom sve gospođe u onom skupu.

"Znate li šta vidim?" pitaše ih; "vidim krunu! Vidim presto! Šta?! Zar ovo dete da bude carica?!"

"I onda opet dohvati moju ruku i gledaše podugo u moj dlan. Međutim se neke gospođe isčuđavahu, druge se opet smejahu. Moja mati će reći babi:

"E, nemoj sad da pokvariš sve svojim preterivanjem! Nemoj da tvoje ciganstvo iziđe na kraj kraja na vidik!"

Baba nepomično gleda u moj dlan, polagano vrti glavom, pa onda uze govoriti:

"Ne, ne, ne lažem ja! Ovo dete će da nosi krunu; udaće se za Gospodara od neke slavne zemlje, biće kao carica, ali... pazite šta ću da vam kažem: kad stigne u svoju 29-tu ili 30-tu godinu može biti da će umreti, ili ne znam šta će biti, tek onda nema

više te krune! I ta njena smrt, ili taj gubitak njene krune, stoji u vezi s nekakvim drvima - ne znam, ne vidim jasno!..”
(Svršiće se)

“Male Novine” broj 129, 12. maj 1902. prilog 5 [2c]

Jedno proročanstvo (4)
(Svršetak)

Kraljica se zaustavi malo pa me gledaše očekivajući valjda da ću učiniti kakvu primedbu. Ja sam ćuteći srkao crnu kavu, kojom sam bio poslužen, i čekao da čujem da li ima što da kaže.

“Vidite”, nastavi kraljica - prva polovina onog proročanstva, u koje ni moja mati ni moja tetka nisu htele verovati, ispunila se preko svakog očekivanja. Da li će se ispuniti i ona druga polovina? Sad dolaze te kritične dve godine. Da li je politička situacija takva da ima opasnosti da izgubimo presto?!”

“Slivnica je samo još jače iznela na vidik u kojoj je meri narod srpski veran svome kralju i domu Obrenovića!” rekoh.

- “A, narod je se naš pokazao plemenit, splendide, sublime! Ne, dinastija nije u opasnosti da presto izgubi, niti ću ja revolucijom krunu izgubiti! Ako će se ona druga polovina proročanstva ispuniti, onda ja treba sad kroz godinu dve da umrem. Izgledam li kao žena koja će skorim da umre?!”

Kraljica je bila tada u pravom cvetu svoga zdravlja, svoje mladosti i lepote. Prosto je blistala.

- “Vaše Veličanstvo”, rekoh joj, “klervoajantkinje” i ako se zovu “jasno vidovite”, ne vide svaki put jasno!”

“Ali vidite kako je pogodila prvi deo! Mnogo je manje bilo za verovanje da ću jednoga dana postati kraljicom, nego li da ću, može biti smrću ili drukčije, jednoga dana prestati biti kraljica! Ja sam sad savršeno zdrava, ali niko mi ne garantuje da na zimu neću dobiti “galopirajuću jektiku”, ili da mi se ne desi kakav nesrećan slučaj, kakav accident. Vi ćete mi se smejati, ali ja sam već počela da, kadgod se izvozim u Košutnjak, na košutnjačkoj kapiji kazujem kočijašu: “pazite dobro na konje!” Jer ako bi se konji slučajno poplašili pa jurnuli u šumu, mogla bih se udariti čelom o kakvu granu, ili o stablo kakvo, pa na mestu mrtva ostati, i onda bi se ispunilo i ono drugo proročanstvo da ću izgubiti krunu usled nečega što je u vezi s nekim drvima!”

Naravno, ja nisam stenografisao govor kraljičin i molim da se uzme k znanju da rečimičnu tačnost našeg razgovora ne garantujem, ali jamčim svojom čašću da je u ovome što je napred iskazana suština onoga što mi je kraljica Natalija govorila pomenutom prilikom Maja meseca 1886-te godine.

Dve godine posle toga kralj Milan je tražio razvod braka, a naskoro zatim abdicirao, te je kraljica Natalija faktički prestala biti supruga vladajućeg kralja. Ispunio se dakle i onaj drugi deo onoga što je kraljici bilo predskazano dok je još malo dete bila. Čak i onaj nejasni detalj o drvima nalazi dva objašnjenja. Misli se da je se kralj Milan konačno rešio da traži razvod braka tek usled jedne neprijatne scene s kraljicom Natalijom u Košutnjaku. Drugo je tumačenje - g-đa Artemiza je kći jednog trgovca s drvenom građom!

Molim da mi se veruje, da ovim pričanjem ja ni najmanje ne idem na to, da smanjim, ma u čemu bilo, moju i mojih drugova odgovornost za naše držanje u pitanju razvoda braka. Moja je namera u prvoj liniji da ispravim što je netačno bilo u onome saopštenju o “Proročanstvu”, a uzgred da dadem jedan autentičan prilog za

proučavanje velikoga pitanja: ima li sudbine, i ima li mogućnosti da se unapred kaže šta je nekome suđeno!

U Londonu 5. Maja.

Vaš iskreni poštovalac, Čeda Mijatović

P. P. Ako bi ko želeo da o ovoj stvari ima i bližega obaveštenja, neka mi piše. Moja je adresa: 16. Bedford Gardens, Campden Hill, London, W

“Male Novine”, 6. maj 1903. prilog 6 [4]

Najbolja prijateljica

(iz 2. dela romana “Jedno proročanstvo”)

O dolasku ove babe bilo je malo šuškanja u kneževom dvoru. Prvo, pala je u oči sama baba svojim otmenim izgledom i držanjem i svojim osobitim taktom i otmenošću, iako je bila prosta seljanka.

Dalje, pala je u oči ona pažnja, koju je knez ovoj ženi ukazivao, kao i onaj dugi razgovor u četiri oka. Najzad, odmah posle dolasaka ove žene, knez Miloš je izdao neke naredbe koje su morale stajati u nekoj vezi sa razgovorom koji je knez sa babom imao, a sve to bio je dovoljan povod da posluga dvorska naoštri uši i zaoštri jezičić!...

Poglavito im je zamaklo za oči to, što je knez Miloš o toj baba-Joki rekao knezu Mihajlu:

“Vidiš li, sine, ovu staricu? Ovo je jedna poštena duša. Poljubi je u ruku;

to je najbolja prijateljica kuće naše.”

Ove reči kneževe dočuje momak, koji se u taj mah desio u pobočnoj sobi, i to je bilo dovoljno da se među poslugom stvore čitave skaske. Svak se začuđeno pitao, otkud to, da najbolja prijateljica bude jedna obična, prosta seljanka?

Međutim, tom prilikom knez Miloš rekao je knezu Mijajlu još i nešto više i važnije, što posluga nije čula. Ali sam knez Mijajlo pridavao je toj stvari toliki značaj, da je o njoj još istog dana uveče sastavio naročitu belešku, koja je docnije nađena u hartijama kneževim. Jedan deo te zapiske glasio je ovako:

“Babo je i ranije verovao u sudbinu i držao da bajanja, mađije i vračanja imaju neku silu. To je u našem narodu dosta rašireno. Ali, što je stariji, kod Baba je bivalo sve veće ovo sujeverje. Tako on sada veruje da su njegovom povratku u otečestvo mnogo pomogle i razne vradžbine, koje su činjene u Vlaškoj. Jutros je Babo išao naročito u Topčider, s jednim sveštenikom, i tu su oslobodili iz zida jednu osveštenu naforu, koju je Babo sakrio i zazidao u jednom čekmedžetu, još 1839. godine, kad je odlazio iz Srbije sa zavetom da je oslobodi ove tamnice kad se opet u Srbiju vrati. I on veruje da je ova nafora mnogo pomogla njegovom povratku. Ja ne mogu da verujem u te stvari. Ali mora se priznati, da biva i takvih slučajeva, koji se ne mogu protolkovati običnim redovnim putem. Ima još mnogo tajni i nepoznatih stvari u svetu. Evo, i ovaj slučaj, za koji je jutros pričala ova stara, rudnička baba Joka. Kad prođu ovi silni dolasci i navala sveta, te imadem više vremena, baš ću pozvati toga čoveka Miloša Tarabića, da ga vidim, da čujem kazivanje iz njegovih usta i da se ja s njim razgovorim. Zato sam i zapisao ovaj slučaj i baba-Jokino kazivanje da ga ne zaboravim”.

Ovako se završava ovaj zapis kneza Mijajla.

Šta je, pak, ispričala baba Joka, i kakav je to bio zagonetan i važan slučaj, o kome se ovde nagoveščuje, to ćemo videti u trećem i poslednjem odeljku ove naše knjige.

Našim štovanim čitaocima. U izlaganju ove naše povesti došli smo do tačke gde nastaje opis onoga proročanstva, po kome je i nazvano ovo delo imenom JEDNO PROROČANSTVO.
No ovo pričanje neće biti produženo u idućem broju, već se odlaže za prvi juni o. g.
I tako, 1. juna naš list počeće da donosi zanimljivo pričanje o "Jednom proročanstvu", što se neće prekidati dok ne bude svršeno celo delo. Dotle pak, - do 1. juna - "Male novine" donosiće drugi vrlo zanimljiv podlistak o kome ćemo u idućem broju reći koju više. Za sad napominjemo samo to toliko, da je naš novi podlistak iz pera jednoga čuvenoga pisca kriminalističkih romana i da spada među najlepše i najzanimljivije proizvode te vrste.

"Ogledalo", Pera Todorović, 29. maj 1903. prilog 7 [5c]

Crno proročanstvo (1)

Da li je pok. Kralj Aleksandar znao o zaveri, što se protiv njega sprema, i šta je i koliko je znao? - to su i zanimljiva i važna pitanja, ali pitanja na koja tek ima da se odgovara.
A da bi ti odgovori bili bar približno tačni i potpuni, tu mnogi imaju da prilože svoju svedodžbu, da reknu svoju reč, da kažu po savesti šta o tome znaju, šta su čuli, videli ili lično iskusili.
Ja ću ovde izneti šta ja o tome znam.
U 1902. godini u "Malim novinama" počeo je izlaziti podlistak "Jedno proročanstvo". Naskoro zatim jednog dana pozove me k sebi kralj Aleksandar, i posle podužeg razgovora o drugim stvarima on me upita:
- Ama vi ste počeli u "Malim novinama" iznositi nekakvo "proročanstvo!" Šta će vam to?
- Pa, Veličanstvo, zanimljiva je stvar; svet se interesuje, a i sam događaj ima istorijske važnosti. G. Čeda Mijatović napisao je o tome proročanstvu jedan izveštaj i u "M. Novinama", pa su svi ti brojevi prosto razgrabljeni.
- Verujem - reče kralj zlovoljno. - Jagmi se svetina! Njoj samo da su čudesa i proročanstva! Pa ipak bi najbolje bilo, da vi to prekinete i da više ne pišete o tome.
- Ali zašto, Veličanstvo?
- Zato što je najbolje sve to napustiti. A i što će vam da baš o tome pišete, kad imate puno drugih stvari? Što da podgrevate ono što je bilo još pre trijestak godina? Pa onda, tu se, čini mi se, nešto pominje o meni, a ako se ne varam čak se i o kraljici nešto proriče. Je li tako?
- Tako je, veličanstvo.
- Pa kad je tako, onda što će vam to? - reče kralj prekorno. Neprijatelji i onako jedva čekaju da izmisle i reknu kakvo zlo, a vi sad čisto kao da im pomažete, iznosite i vi nove sumnje, slutite i vi neko zlo i nesreću, i time im taman idete na ruku.
Kralj je i ovo izgovorio oštro i nabusito i ja sam se morao poduže pravdati i uveravati ga, dok sam jedva malo suzbio ovaj njegov prekor.
Razložio sam mu, kako se baš ćutanjem šire rđavi glasovi i u narod se unose svakojake slutnje i praznoverice. Svet je nešto načuo o tome proročanstvu za dinastiju Obrenovića i jako se zainteresovao za to. Ako sad mi ćutimo, neće ćutati oni, koji mu ne misle dobra. Oni će se koristiti ovom prilikom da u narod proture baš ono što ne treba. Stoga je bolje da govorimo o tome mi prijatelji, jer mi ćemo opet stvar predstaviti blaže i naći ćemo puta i načina, da i ono što je zlo u tom

proročanstvu okrenemo na dobro. To su bile pobude koje su i mene navele da pišem o tome proročanstvu.
- Pa kako ćete ga okrenuti na dobro, kad se tu proriče propast moje dinastije?! - reče kralj oporo, pa onda ponovi dva put: proriče li se to?... proriče li se?...
- Proriče se, Veličanstvo, ali ja ću to opet nekako ublažiti i na dobro okrenuti!...
- Kralj me preseče: - Vraga ćete vi tu na dobro okrenuti!... i najbolje je bilo da vi to niste ni potezali!...
- Ja vas opet uveravam, Veličanstvo, da ćete to u mome podlisku ispasti lepo. Eto čitajte redom, pa ćete se i sami uveriti. A sad da prekidam bilo bi vrlo nezgodno, i baš to prekidanje izazvalo bi veliku radoznalost i svakojaka nagađanja i sumnjičenja.
Kralj je ćutao zamišljeno, i na ove moje reči pozadugo ne reče ništa. Posle dodade polako:
- Najposle, ja za sebe toliko i ne marim. Ali kraljicu to jako dira. Moraćete otići do nje da se izvinite i da joj to objasnite. Ona taj vaš podlistak vrlo rđavo ceni i mnogo vam zamera na njemu. Nekoliko puta već govorila mi je o tome.

* * *

Nisam odmah, ali sam posle dugog, dugog vremena, ipak morao otići kraljici Dragi. Ona me dočeka stojećki i poduže je tako sa mnom razgovarala.
- Pravo da vam kažem, g. Todoroviću, srdim se na Vas. Pre sam vaše “Male Novine” u slast čitala, a sada, kad koji broj uzmem u ruke, uvek strepim, da u njemu ne nađem kako ste počeli već iznositi ono prokleto proročanstvo.
Zbunjen ovako oporim predusretanjem (inače kraljica je umela biti veoma ljubazna pri dočeku), ja nisam znao šta odmah da odgovorim - a kraljica produži:
- Pa, za sebe toliko i ne marim. Ja sam na to već oguglala i malo drukčije gledam na te stvari. Ali za kralja me srce boli. On se siromah prosto iskida. Još se bojim navući će kaku bolest na se. Svaki dan napune mu glavu kojekakvim dostavama, pa po svu noć ne može da trene od teške brige. Prosto će ga ubiti ta nesanica, koja evo već mesecima traje!...
Međutim ja se već bejah pribrao te primetim:
- Za Boga, Veličanstvo, šta vi to govorite! Zar moji podlisci ne daju kralju mirno spavati!... To bi naopako bilo, ako je tako, ali ja čisto......
Kraljica me preseče: - Ta nisu baš samo vaši podlisci, nego malo oni, malo druge dostave, tek kralju dosta da ga uznemiri i da mu san odagna. Posle šta ne činim da ga umirim, ali sve badava. Živci mu se razdraže, pa često ne može oka svesti. Više puta čak i zora zabeli, a on još nije ni trenuo. Tek kad se dan ukaže, on se malo smiri i zaspi, pa i to nije nikakav san: sve se trza i preza. Boga mi, grdan greh činite, g. Todoroviću!...
Ja sam bio zbilja iznenađen ovim čudnim pričanjem kraljičinim i ja joj reknem:
- Ja vas pokorno molim, Veličanstvo, da me izvinite, ja prosto ni pojma nisam imao o ovome što sad od vas slušam. Još kralj meni veli, kako on ne mari toliko za sebe zbog moga podliska, ali da glavno vi ustajete protiv toga, i zbog toga sam došao k vama, da vam stvar objasnim i da se izvinim.
Kraljica se žalosno smešila: - Naravno, kralj neće pred vama... - kraljica se popravi - a i ni pred kim to da govori, ali istina je, da njega po neke stvari neobično diraju. Eto, na priliku, vi niste znali što se kralj onoliko na vas naljutio, kada ste, prilikom moje prosidbe, u vašim “M. Novinama,” odmah ispod naših slika, doneli članak u crnom okviru i s krstovima, u kome se govorilo o ubistvu i smrti pok. kralja Umberta.
Ja je popravim da članak nije bio u crnom okviru. Ona produži živo:

- Pa bila je debela crna linija i krstovi - dovoljno to, tu odmah ispod naših vereničkih slika govorilo se o ubistvu, o krvi, o pogrebu, o smrti, a kralj ne može da trpi take razgovore i ne mari da čuje ništa što se na smrt odnosi i smrti se tiče. Čim se takve stvari pomenu, on se čisto naježi, prosto mu se smuči, kao ono kad čovek vidi zmiju, guštera ili tako nešto, od čega se grozi. To nije strah, nego, kako ću reći, kao neko gađenje!... I to je prosto u prirodi njegovoj. Eto, ja sam pokušavala da ga na to naviknem, ali prosto ne ide... Naravno, ja vama ovo govorim u poverenju, jer znam da ste naš prijatelj...

Tek sada kraljica ponudi i mene da sednem, a i sama se spusti u fotelju, pa produži:

- Jest, g. Todoroviću, ja vas smatram kao našeg prijatelja, i baš zbog toga i hoću da vas upoznam s ponekim stvarima, jer sam uverena da vi tu grešite nehotice. Tako i onda...... baš onda kad ste u "M. Novinama" doneli naše slike, i kad je bio onaj lom zbog toga vašeg članka o pok. talijanskom kralju. Ja sam vas i tada branila pred kraljem i dokazivala sam da je taj članak ispod naših slika došao slučajno i da vama nije ni na pamet padalo da time nas vređate. Ali kralj nije hteo čuti. On je bio tvrdo ubeđen, da ste vi to učinili za inat njemu i meni, i da ste naročito hteli da naše zaručenje dovedete u vezu s ubistvom, krvlju, smrću, nesrećama u opšte.

- Za Boga, Veličanstvo, kako je Kralj mogao tako što i pomisliti? Onda on prosto mene i ne poznaje! Da radim nešto njemu i vama za inat!... Šta ste mi vi bili krivi, a i kakav bi to bio inat?..

Kraljica me preseče i reče smešeći se:

- E, e, onda ste vi mene po malo mrzeli, priznajte. Kralj je onda meni sve pričao, šta ste mu vi o meni rekli. Pa ipak za to, ja vam nisam mnogo zamerala, i branila sam vas pred kraljem.

- Pa nisam ni onda, Veličanstvo, ništa ružno rekao o vama. Do duše rekao sam to, da niste kralju prilika, i da s vama neće imati poroda. Ali, ja sam tako onda bio ubeđen, Veličanstvo, i molim vas da mi to ne zamerite.

Kraljica se smešila.

- Ja sam to odavno već predala zaboravu, g. Todoroviću, o tome možete biti potpuno bezbrižni.

- I verujte mi, Veličanstvo, sve što sam rekao nj v. kralju, poticalo je evo odavde, sa srca, i govoreno je u jedinoj želji za dobro i sreću kraljevu.

- Ja to potpuno verujem, potpuno verujem..... Pa baš s toga, što znam da ste naš prijatelj, ja vam ovako slobodno i govorim ove stvari, da znate kako je, i da ne grešite često i nehotice. Kralj neće da prizna to, neće ni da govori pred drugima o tim stvarima, ali u istini on je vrlo uznemiren ovim raznim dostavama i došaptavanjem sa raznih strana o nekakvim zaverama, atentatima i drugim nesrećama. Kažem vam, on to neće da rekne, ne priznaje, a najzad pravo i ima, g. Todoroviću, on je kralj i kako bi to izgledalo da on rekne: "Bojim se, strah me"... Bože sačuvaj, on to nikada neće izustiti ni priznati! Ali u istini on je i vrlo zabrinut i vrlo uznemiren, i baš s toga dužnost je sviju njegovih istinskih prijatelja, da učine sve što mogu za njegovu sigurnost i njegovo umirenje. O tome ćete i vi voditi računa, pa ćete, nadam se, što pre prekinuti vaš podlistak "Jedno proročanstvo".

- Učiniću sve što treba, Veličanstvo, ali ja ne znam, i prosto moram da se divim, šta vi to nalazite tako strašno u mom podlisku! Bar u ovome što je do sada izašlo, nema apsolutno ničega nezgodnog. Naprotiv, tu se baš veliča dinastija Obrenovića; priča se kako je progoni knez Karađorđević i kako je ceo narod tražio povratak svoga "starog knjaza Miloša".

Kraljica prihvati: - Opet vam kažem: Nije ono što je do sada izišlo, već ono što tek ima da iziđe. Kralja plaši ono crno proročanstvo, a mene jedi, otkuda ste našli da o

tome pišete baš sad, kada nam i inače s drugih strana toliko prete i svako zlo slute i žele.
- Ali, za Boga, Veličanstvo, ja sam baš za to i uzeo da pišem o tome, da to kako vi rekoste “crno proročanstvo”, malo ulepšam i doteram; da razblažim onaj teški utisak, koji bi ono inače moralo ostaviti u narodu. Ja sam i kralju o tome govorio.
Kraljica me upita, da li bi se to proročanstvo zbilja dalo malo ulepšati; reče kako je ona o njemu razno slušala, i zamoli me da joj bar u kratko ispričam šta ja o tome znam.
Upitam je, da li je čitala ono, što je o tome g. Č. Mijatović pisao u “Malim Novinama”, pošto je to najbolji izveštaj o toj stvari.
- Čitala sam - reče mi kraljica - ali tu je g. Mijatović prekinuo stvar baš onde, gde je ona od najvećega interesa. On je ispričao šta je prorečeno do naših dana, do dolaska na presto Kralja Aleksandra, pa je tu stao. A nas, naravno, najviše interesuje baš to, šta je za nas prorečeno, dakle šta će biti s nama i šta će biti posle nas? Zato vas molim ispričajte mi šta vi o tome znate. Ali pričajte sve, apsolutno sve, nemojte ništa kriti ni prećutkivati.
Tako pozvan, ja sam kraljici ispričao ovo:

* * *

U užičkom okrugu postoji selo Kremna, a u tom selu, u prošlom veku, živeo je čovek, po imenu Mateja.
I u svom selu, i u celoj okolini Mateja je bio poznat kao čovek koji je malo šenuo pameću, ali čovek miran, koji nikoga ne dira.
28. Maja 1868. god. Mateja ode u obližnji okružni grad Užice, kuda je češće odlazio, i toga dana po podne tu u sred užičke čaršije i na vidiku tolikog sveta, on nada viku i dreku, koliko ga grlo donosi:
“Haj.... ljudi!... braćo!... ne dajte, ako Boga znate, ubiše nam vladaoca, ubiše nam knjaza!... Ne dajte... ne dajte, za Boga.... Eno ga seku, eno ga svega jataganima iskasapiše!... Gle kako krv teče! Uh, ala je strašno!... Krv... krv... Teško nama!.. Kuku nama!.. pogibe nam knjaz Mihailo!..”
Na ove moje reči kraljica se strese:
- Uh, g. Todoroviću!... Zbilja je strašno! Kako je moralo biti tom jadnom čoveku kada je, u svom vidovitom ludilu, sve to kao na javi gledao!...
Jadna, jadna ženo!... Žališ suluda vidovnjaka, a nisi ni slutila, kakve strahote tebe jadnu čekaju, i kako ćeš ti tek strahovito biti iskasapljena i nagrđena.
Ja produžim pričanje:
“Velika gomila ljudi iskupila se oko ovoga čoveka. Pitali su ga što se “dere”? On je objašnjavao, kako vidi da ubijaju knjaza.
“Došla je i policija. “Ludaka” su prvo psovali, pa ga posle i uhapsili. “Oporočavao vladaoca”... Kad sutra dan, a iz Beograda stigoše crni glasovi, da je knjaz Mihailo 29. maja u Košutnjaku poginuo i grdno iskasapljen bio.
U početku posumnjaju da Mateja nije otkudgod bio u zaveri. Posle su se uverili da to ne može biti, i pustili su ga na slobodu.
“Ali tim povodom, na saslušanju kod vlasti Mateja je kazao i mnoge druge stvari, koje od toga doba važe i kao strašno proročanstvo, od koga se jedan deo već ispunio, ali od koga se drugi deo neće ispuniti, ako bude božja a ne vraška sila!”...
Slušajući ovu moju priču, kraljica je bila bleda i vrlo zamišljena, upravo žalosna. Ona reče tužno:
- Molim vas, pričajte dalje. Šta je prorekao dalje?

“Toga čoveka, Veličanstvo, docnije su dovodili čak u Beograd. On je saslušavan u ministarstvu unutr. poslova, pa ga je saslušavao i dugo s njim razgovarao čak i sam Kralj Milan. I na kraju krajeva iz sviju tih njegovih saslušanja i pričanja izlazilo je ovo:

(svršiće se)

“Ogledalo”, Pera Todorović, 31. maj 1903. prilog 8 [5c]

Crno proročanstvo (2)

“Knez Mihailo gine, a njega će naslediti njegov rođak “koji će Srbiju namučiti, ali će je i kraljevskim vencem venčati - ona će pod njim da poraste i ojača”....

On sam lično (taj naslednik Mihailov) “metnuće na glavu krunu kraljevsku, ali će biti zle ruke i zle sreće.... Umreće u najboljem dobu”..!..

- “Imaće sina jedinca, koji će biti još gore sreće”!.....

Ja malo zastadoh. Kraljica me, onako nekako ispod obrva, pogleda svojim velikim, živim, sjajnim očima i poduže me je tako gledala tužno i ćutećki. Mene taj njen pogled čisto bejaše pomeo, te i ja zaćutim. Kraljica me opomenu:

- Pričajte, pričajte!...

Ja nastavim: “Imaće sina jedinca! I taj “sin jedinac” biće još gore sreće no što mu je i otac bio... Neće imati od srca poroda i umreće mlad, vrlo mlad, neće napuniti ni trideset godina!

Kraljica uzdahnu duboko: “Za Boga, g. Todoroviću, zar baš tako stoji, da neće napuniti ni tridesetu?!”..

- Veličanstvo, vi ste mi zapovedili da sve kazujem i da ništa ne krijem.

- Kazujte, kazujte, molim vas. - Ja produžim:

- Svršiće vrlo mlad i “s njim će se ugasiti njegova sveća”?...

- Kraljica me preseče: - Šta to znači “ugasiće se njegova sveća”?...

- Znači, Vel., ugasiće se ona sveća, koja se u njegovom domu o slavi pali, to jest: izumreće njegova loza, neće više biti Obrenovića!..

- Dalje, dalje. - reče kraljica mračno. Ja nastavim.

- “Ugasiće se njegova sveća”!... A zatim će Srbijom zavladati druga loza. Ali ni ona neće bit dugovečna. Izrodiće se unutrašnje borbe i krvljenja, doći će meteži i međusobni sukobi, i strana, tuđinska, neprijateljska sila zavladaće Srbijom i dušmanski će pritisnuti rod srpski. I nastaće tako strašna i nesrećna vremena, da će živi, prolazeći pored grobova predaka svojih, tu zastati i suzni uzdisati:

“Otvorite se grobovi, da i mi živi u vas legnemo!... Blago vama što ste pomrli, te bar svojim očima ne gledate muke, bruke i jade naše!

“A kad se narod srpski dobro namuči i napati; kad prestrada sve ono, što je Hristos na krstu prestradao, onda će se iz sredine naroda, iz sirotoga doma i od prostoga roda srpskog javiti čovek, koji će svoj narod dići, povesti, osloboditi i ujediniti tako, da svi Srbi budu zajedno i da budu sami svoji gospodari, kako nikad pre nisu bili. I onda će nastati tako miran i srećan život, narod će živeti tako zadovoljno, da će ljudi, prolazeći pored grobova predaka svojih, uzvikivati radosno:

“Ustanite mrtvi da živimo!”

- Eto, Veličanstvo, ovo je to crno proročanstvo!

Bleda i duboko zamišljena, nema i nepomična, kraljica je, kao skamenjena, sedela u svojoj velikoj stolici. Samo su joj oči sevale i neobično živo sijale, kad bi ih od vremena na vreme podigla gore.

Ćutao sam i ja, jer posle ispričanog proročanstva nisam znao šta da počnem. Na jedared kraljica podiže glavu, zaustavi na meni onaj svoj čudni, sjajni pogled i, pošto

me je tako dugo i nemo gledala, ona uzdahnu duboko, vrlo duboko i reče skoro šapatom:

- Strašno proročanstvo!... Užasno proročanstvo... Neće doživeti ni tridesetu godinu!.. A sada mu je tek dvadeset sedma!.. Značilo bi jedva još tri godine!.. To bi bilo užasno... užasno!.. Svemogući Bože, je li to moguće!..

Kraljica je ovo izgovorila isprekidano, tiho, promuklim, slomijenim glasom, i izgledalo je kao da sama sebi govori, pa onda na jedared klonu, čisto kao da se smanji i sparuši, spusti glavu u šake, i tako slomljena, skrušena, ona je dugo, nemo ćutala, a ja sam, sedeći malo u strani, video sam njen zatiljak i njen gojazni, beli, obli vrat.

U tom trenutku bejaše mi je neobično žao.

- Bože, da li ne plače?! - dođe mi u pamet.

I doista, kad kraljica malo posle podiže glavu, njene sjajne oči bile su vlažne od suza. Meni dođe na um da bi red bio da je ohrabrim, da reknem kakvu god utešnu reč. Ali za čudo, meni u tom trenutku ni jedna takva reč nije mogla preći preko jezika. I mesto kakve utehe, ja reknem:

- Ima još nešto, Veličanstvo!... Jedna sitnica...

- Ima još?.. A šta?.. Šta ima još?

- Ima to, Veličanstvo, da će onaj čovek iz naroda, što će doći da izbavi otadžbinu, opet biti po dalekoj, dalekoj vezi od loze Obrenovića. “Prorok” je rekao: “To će biti kad iz suha, ogorela panja opet izbije mlada, sočna šibljika. To će biti od jedne daleka, daleke žilice, koja se čak tamo negde duboko u zemlji sačuvala”.

Kraljica tužno klimnu glavom:

- Malo utehe za nas, gospodine Pero!

- Za čudo, Veličanstvo, taj čudni “prorok” čak je i telefon prorekao, pa čak i državno uvećanje Srbije.

- Kako to? - zainteresova se kraljica malko življe. - To nisam ni od koga čula.

- Jest, Veličanstvo, na jednom mestu on govori, kako će se kralj savetovati sa svojim doglavnicima, pa veli: “Kralj će biti u Beogradu, a njegovi doglavnici u Negotinu, Nišu, Pirotu, Vranju, Prokuplju, Užicu, Loznici, pa će se tako razgovarati”. Islednik ga pita: “Valjda misliš razgovaraće se preko telegrafa, jer kako bi drukčije!” Nije, nije! - odgovara vidovnjak. - “Razgovaraće se nausmeno, ovako kao što ja i ti sad govorimo, svojim glasom i rečima”. - Pa kako to može biti da svojim glasom on govori iz Beograda, a oni iz Užica i Negotina, pa opet da se čuju?! To nije moguće! A posle, ti pominješ Pirot, Niš, Prokuplje, Vranje, a ta su mesta preko granice, u Turskoj?! - “Sad su u Turskoj, ali onda neće biti”, - odgovara vidovnjak. - “A za razgovor, ako sad nije moguće, onda će biti moguće i ljudi će se onda tako razgovarati”.

- Čudnovato!... To, vidite, nisam znala! - reče kraljica življe i radoznalo. Ali odmah za tim ona se trže i dodade tužno: - Teško meni!... Jer baš ovo proricanje telefona i oslobođenja, ako je istinito, najbolje pokazuje da će se ispuniti i sve ostalo što je prorekao... Nego da li je taj čovek sve to baš u istini govorio, kako se sad priča? Jer znate kako je, g. Todoroviću. Čovek rekne jednu, a posle se naplete stotinu, što nikad nije ni mislio. Pa možda je tako i ovde?

- Pa možda je, Veličanstvo, i daće Bog da se ova zla proricanja bar odnosno Nj. V. kralja ne ispune. Što se pak tiče istinitosti, ja sam čuo da o tome postoje akta u ministarstvu unutrašnjih ili spoljnih poslova, i da je to bilo sakupljeno u dve naročite fascikle, koje je docnije i kralj Milan uzimao i naročito ih amo u Dvor donosio, da ih ovde razgleda.

Kraljica reče da će baš narediti da se to potraži i izvidi. Ali to bi morala učiniti krišom od kralja, jer je ona još i ranije to htela, ali se bojala da bi to njega još i više uzbunilo, kad bi sve to našao i pročitao u tim starim aktima.

Posle ovih reči kraljica se prenu, kao da se nečega setila, i reče živo:

- A, zbilja, vi o meni ništa ne rekoste! A ja sam čula da je u tome proročanstvu i o meni reč!

- Koliko ja znam, tu se govori samo kako će se kralj oženiti jednom građankom, Srpkinjom, i kako će ona potpuno podeliti njegovu sudbinu.

Sirota Kraljica raširi ruke i reče skoro kroz plač:

- Jao, Bože! Ja i ne tražim ništa drugo, no da s njim podelim sve... sve, jer čini mi se i otrov bi mi sladak bio, kad ga s njim pijem. Ali, za Boga, g. Tod., je li moguće da je taj umobolni čovek tako sve do sitnice prorekao, pa čak i to kako će se kralj oženiti?!

- Pa ženidba nije sitnica, Veličanstvo! Naročito kad se jedan kralj ženi, - rekoh ja, tek da imam šta reći.

- Znam... razumem. Ali mi sami, kralj i ja, to nismo nasigurno znali, upravo čak i od onoga poslednjega časa. A to na trideset i dve godine unapred proriče jedan sumanuti Užičanin! Za Boga, je li to moguće?

Slegoh ramenima:

- Ne znam, veličanstvo!... Tako pričaju ljudi, kojima bi se moralo verovati. A najbolje naredite poverljivo, da vam se akta svakako nađu. To će vam biti najbolje uverenje.

Da li je jadna i nesrećna Kraljica Draga naređivala da joj pomenute hartije nađu i šta je ona u njima našla i pročitala, to ne znam. Ali, “crno proročanstvo” “sumanutoga” Užičanina ispunilo se doslovce, zaključno do kralja Aleksandra, s kojim je slavna i zaslužna loza Obrenova zaista iz korena isčupana.

(Kraj)

“Narodni list”, 12. otobar 1903. prilog 9 [6c]

Proročanstvo

Po nekom ruskom listu, koji nam nije došao do ruku, donose ovih dana gotovo svi listovi na strani, proročanstvo jednog vidovitog seljaka, Srbina. Biće, da je to ono proročanstvo, o kome nam je odmah posle 29. maja javljao g, Čeda Mijatović. No on je tada izrikom napomenuo, da ne može da se javi sve, što je taj seljak iz Kremana prorokovao, ali se g. Čeda pozivao na to, da ima živih ljudi, državnika u Srbiji, koji za to proročanstvo znaju, a koji mogu, kao i on, potvrditi, da se je, bar do sada, ono proročanstvo seljaka iz Kremana ispunilo. Evo kako saopštavaju sada u inostranstvu ovo proročanstvo:

“Godine 1868. uzbuniše se seljaci u jednom selu u Srbiji. U njihovom selu stvorio se seljak, koji je kao sumanut trčao po drumu i vikao koliko ga glas donosio: “ubiše nam knjaza”. Uskoro posle toga doista je ubijen u beogradskom Košutnjaku blaženopočivši knjaz Mihailo. Uslijed toga dobaviše tog seljaka i odvedoše ga u Beograd. Tu je on, pred tadašnjim vlasnicima i mnogim srpskim državnicima prorekao sve ovo, što se je do sada u Srbiji doista i desilo. Seljak je govorio: Ja vidim jednog knjaza, koji će postati docnije kraljem. Ali on će rđavo vladati, i još će rđavije proći sa ženidbom.

Imaće sina, koji će gotovo kao dete usesti na presto. Ali će taj njegov sin biti ubijen zajedno sa svojom ženom, kraljicom. Za njim doći će na srpski presto kralj iz druge porodice, ali i on neće biti srećan... Poslije njega rasprtiće se po Srbiji tuđinci, i nastaće tako patnje da će živi zavideti mrtvima. Ali kada patnje budu prevršile meru,

javiće se junak iz sredine samog naroda. On će tuđince isterati iz zemlje, usrećiće Srbiju u tolikoj meri, da će živi govoriti mrtvima: ustanite pa delite s nama radost srdaca naših. Tako će se zbiti, tako mi svete tajne moje oči kazuju”.

Ne znam, da li ima u Srbiji živih, koji su to proročanstvo lično čuli od ovog seljaka. Gospodin Čeda tvrdi, da je ovaj seljak to govorio pred njim. Ne bi bilo zgoreg, kad bi nam još ko mogao kazati, da li je ovo proročanstvo tačno, koje se sada raznosi po celome svetu.

“Narodni list”, 16. otobar 1903. prilog 10 [7c]

Još nešto o proročanstvu onog seljaka iz Kremana

Mi smo u broju od prošle nedelje doneli članak na ovom mestu, pod naslovom: Proročanstvo.

Taj članak napravio je čitavu senzaciju zato, što se do sada ispunilo sve ono, što je onaj seljak iz Kremana okruga užičkog prorekao, a to proročanstvo do sada nije bilo poznato široj čitalačkoj publici.

Tom prilikom, mi smo se obratili na stare ljude i molili smo, da nam jave što o tom proročanstvu, ako budu znali.

Odmah sutradan, došao je u našu redakciju jedan gospodin po imenu Milan Ilić, biv. osmotritelj (sada činovnik carinarnice) karantina računskog. On je radio 30. januara 1839. godine.

On nam je o tome proročanstvu pričao ovo: “Evo kako sam ja, g. uredniče, saznao za proročanstvo tog seljaka iz Kremana. Dok sam bio kao osmotritelj karantina računskog, usnim ja u drugoj polovini 1867. godine ovaj san: našao sam se u Jagodini. Vidim kneza Mihaila. S desne strane uhvatio ga Ilija Garašanin a s leve strane turski paša. Odjednom ga Garašanin povuče sebi a paša ga dobro gurnu i knez pade balčak.

“Sutra dan pričao sam taj svoj san karantinskom momku, nekom Joksimu Čančareviću. Joksim je znao, da taj seljak iz Kremana tumači snove i proriče šta će se u budućnosti dogoditi, pa onda ode kod njega i ispriča mu za ovaj moj san. Tom prilikom taj seljak između ostalog rekao je: “neće proći ni godina dana, a knez će poginuti”. Sem toga ispričao je sve o onom, što ste vi u prošlom članku pod naslovom “Proročanstvo” doneli. Interesantno je to, da se je do sada sve ispunilo što je taj seljak rekao.”

Prema ovom glasovi o tom čuvenom proročanstvu, koje danas pronose kroz svet svi evropski listovi, znači da nisu izmišljeni. Ako još što budemo saznali o tom interesantnom proročanstvu, mi ćemo saopštiti našim čitaocima.

“Budućnost”, 14. septembar 1915. prilog 11 [8c]

Na brzu ruku
Kremanski prorok

G. Radovan Kazimirović, doktor teologije, i ako je hrišćanin, nije baš tako milosrdan prema svojim bližnjima. Jer, on piše, mnogo piše, dugo piše, neprekidno piše... O čemu? To je sasvim sporedna stvar (izgleda i za njega samog): glavno je da piše.

Ovih dana, on piše o čuvenom kremanskom proroku Milošu Tarabiću i o njegovom sinovcu Mitru.

Ovaj drugi i nije bio baš pravi prorok, nego mu više dođe kao vice-prorok. Ali što se tiče Miloša - e, to je bio prorok i po. “Ni u čemu se nije prevario. Sve su se stvari dogodile onako kako je on za života predskazao. Do sada se nisu ispunile samo ove stvari: 1) propast Turske; 2) propast Austrije; 3) budućnost Carigrada; 4) proglas srpske carevine; i 5) Kruševac - carska prestonica”.

Tako nas uverava g. Kazimirović. I treba samo još da se ispune tih pet sitnica, pa da onda i ja poverujem i njemu i kremanskom proroku.

Uostalom, sve je to lepo; nego, ovaj, hm, sa hrišćansko-crkvene tačke gledišta, kako mu izgleda ceo ovaj proročki zanat? Zar mu to ne miriše na jeres? I dok danas ovaj naš doktor teologije ovako reklamira kremanskoga proroka, zar njegova milosrdna sabraća nisu u Srednjem Veku slali za te stvari druge, kao vešce i veštice, na lomaču, ili na točak, ili na panj, ili uopšte na tako neki skrušen hrišćanski instrumenat?

Ja se ne razumem mnogo u cerkovnim stvarima, jerbo nisam doktor teologije, kao g. Kazimirović, pa nisam čak ni magister. Ali, čini mi se, po hrišćanskom učenju, da ne može svaka baraba biti prorok. Vrlo je teško dobiti od Gospoda Boga koncesiju za proricanje - mnogo teže no, naprimer, od g. Pešića za rudarsko istraživanje ili od g. Voje Marinkovića za izvoz opijuma - i poslednju koncesiju za proricanje. Bog je izdao proroku Jeremiji i Jovanu Preteči zaključno, pa i to preko volje, jer je naprimer gorepomenutoga Jeremiju bio baksuz celoga veka i morao je zbog svoje vidovitosti i dan i noć plakati.

Proricati, to znači petljati se u Božije Stvari: biti u neku ruku konkurent

Proviđenju. A međutim zna se da je Proviđenje isključivi vasionski monopol.

Uveren sam da će se i g. mitropolit složiti sa ovim mojim pobožnim hrišćanskim mišljenjem.

Čovek koji se smeje

“Velika Srbija” broj 14, 23. april 1916. prilog 12 [9c]

Kremansko proročanstvo

Ima poviše godina, kako se po Srbiji prepričava proročanstvo jednog običnog seljaka iz Kremana (okr. užički). Po tome proročanstvu kao sa nekom zebnjom i zlom slutnjom, iščekuje se t. zv. kremanske godine, kada će srpski narod pred svoje ujedinjenje prepatiti strašne muke.

Kako je ovim događajima, prema proročanstvu, prethodio “nestanak” Obrenovića, to se ranije o ovome proročanstvu govorilo tajno i u najužem prijateljskom krugu, iz bojazni da se ne bi imalo posla s policijom zbog pronošenja obespokojavajućih glasova.*) Kad su nastali ovi ratovi, o ovome se počinje više govoriti i verovati, tako da je ovih dana i u nekoliko stranih ozbiljnih listova ukratko pribeleženo ovo naše narodno verovanje. Kada su i stranci počeli ovo naše proročanstvo da prepričavaju, onda zašto ne bismo i mi malo opširnije izneli ono što je do danas kod pojedinih poznavalaca u uspomeni sačuvano.

Nikakve stvarne podloge nema na osnovu čega bi se u opšte moglo verovati, da se ova proročanstva mogu obistiniti. Nije čudo što mnogi sve ovo smatraju kao jednu nemogućnost ili da iova proročanstva pogađaju tek onda pošto se sve to već desilo.

Nesumnjiovo je da je još pre 50 godina jedan seljak iz Kremana prorokovao i da su mnogi na osnovu njegovog proricanja iščekivali ove sadašnje događaje. Samim tim što se pre toliko godina i bez ikakva osnova tvrdi i prorokuje o propasti Srbije i mučnim danima za srpski narod, pa kad se silom ranije nepoznatih okolnosti zaista

zapadne u takve događaje, onda počinju da se kolebaju i oni što nisu nikako verovali. Ako je verovati, da je ovaj seljak zaista prorekao ove sadašnje događaje, ipak i sada svakom stoji do volje da veruje ili da ne veruje da će se to proročanstvo do kraja ispuniti. Treba imati na umu da Kremanac govori o događajima kao da ih posmatra, a nikako ne objašnjava uzroke i način, kako će se oni razvijati.

Ovde ćemo izneti podatke, koji su prikupljeni od ličnosti, koje su ovo saznale ili od samoga proroka ili od njegove najbliže okoline.

U drugoj polovini prošloga veka živeo je u Kremnima (okr. užički) jedan seljak po imenu Miloš Tarabić. On je imao "čudne" oči, blago i pobožno ponašanje, nije se ženio, nepismen, malo govorljiv, bio je vrlo pošten, živeo je povučeno i malo se s kim družio, najčešće je bio sa stokom u planini, nikome nikakva zla nije učinio, ni mrava nije uvredio. Imao je moć da proriče događaje od opšte važnosti ili kao što naš narod kaže, bio je vidovit, te je mogao unapred da vidi događaje, koji će se desiti. Kad bi ko od Miloša potražio da što o ličnim stvarima i događajima proriče, obično bi se ljutio i rekao: "Nisam ja vračara!". Uopšte retko se s kime hteo razgovarati o ovim budućim događajima: da je bilo samo nekolicinom njih, čijim se iskazima i sada može potpuno verovati. Jedan od dobrih poznavalaca toga proročanstva bio je stari prota užički pok. Gavrilo, koji je o tome mnogima pričao, pa se čak tvrdi da je to pribeležio i negde tajno ostavio (verovatno je da će se to docnije i naći). Ima i sada živih savremenika, koji su lično o tome sa prorokom razgovarali. U jednim našim novinama bilo je pre kratkog vremena o tome govora, te nema potrebe da se ponavlja.

Ovim Miloševim proricanjima nije se u početku pridavalo važnosti, ali se docnije svet sve više o ovome interesovao, prepričavao i nadovezivao. U svojim proricanjima Miloš nije određivao vreme, kad se ti događaji dešavaju, već ih je vezivao sa drugim od manje važnosti, - o ovome će se u toku izlaganja uz put pomenuti.

Miloš nije dugo živeo, ali je govorio da će i "posle smrti živeti". Njegov sinovac Mitar Tarabić tvrdio je da mu se njegov čika javlja i da se s njim razgovara kao sa živim čovekom, ne u snu već na "javi". Posle smrti Miloševe niko se nije hvalio da se s Milošem razgovarao.

I Mitar je imao nečega tajanstvenog. Dobro je znao stričeva proročanstva i izgleda da je u njih ponešto od svoga unosio. Ne znamo da li je Miloš govorio ili je to Mitar kasnije dodao, kako će u ove "kremanske godine" rđavo proći jedna narodna skupština, koja se ima o Mitrovudne sastati.

Nije bez vrednosti ukratko pomenuti neka Miloševa proročanstva, koja su se posle njegove smrti ispunila. Naročito je to potrebno da se vidi, kako je on po svom pojimanju objašnjavao pojave, za koje u ono doba prost čovek nije ni pojma mogao imati.

Kad niko u tome kraju nije ni očekivao, Miloš je govorio da će iz zemlje otići Knjaz Aleksandar i da će se vratiti knjaz Miloš. Kad mu je jedan tvrdio da je svojim očima čitao, da je Knjaz Miloš umro i da je u Vlaškoj sahranjen, onda je Miloš ljutito rekao da će Knjaz Miloš ustati i dve godine vladati u Srbiji, pa kada je to rekao okrenuo je leđa i otišao.

Neko vreme ranije pred pogibiju Knjaza Mihaila rekao je pokazujući na dlaku: "o tanjoj dlaci visi knjažev život!". Onoga dana kada je Knjaz Mihailo u Topčideru poginuo i kada niko o tome događaju u Užicu nije ni slutio niti ma šta mogao saznati, od jednom je prorok na užičkoj pijaci počeo vikati: "Ne dajte ljudi! Ubiše Knjaza!". Povodom toga bio je uhapšen, ispitivan i kao potpuno nevin pušten. Policija je zabeležila i čuvala ova njegova saslušanja ili bolje reći proricanja. Za ovo je znao i kralj Milan.

Prorok je govorio da će posle Knjaza Mihaila doći “neki rod” Obrenovića i da će pod njim Srbija biti uvećana. Za ovo verme kaže:

Imaćemo dva rata s Turcima i Srbija će se osloboditi od Turske; Dosta ćemo pretrpeti, ali nećemo tako mnogo dobiti. Posle toga pod Obrenovićima se Srbija neće više povećavati.

Imaćemo jedan rat sa nekom “bratskom” silom i bićemo “posramljeni”. (Ovako je prorekao rat s Bugarima, 1885. god).

U to doba izići će novac kao “riblja krljušt” (ovako je prorekao nikleni novac); pa će biti novac jedno “parče hartije” (ovako je prorekao banknote - banke), koje će svet u početku nerado uzimati, ali će svaki posle rado primati, a dukat će biti redak; zemlja će se “meriti” i prema meri plaćati danak (ovako je prorekao plaćanje poreze na zemlju po hektaru); vladar će ženu oterati, pa zatim svoju zemlju ostaviti (ovako je prorekao razvod braka i abdikaciju Kralja Milana).

Za vreme ovoga “poslednjeg” Obrenovića “svoj će svoga na sudu goniti”. Ovaj će se “nesrećno” oženiti. U ovo će se doba ljudi moći na daleko među sobom razgovarati t. j. da jedan drugog zbog daljine ne vide a razgovor čuju (ovako je prorekao telefon). Tada će Obrenovića “za jednu noć nestati, kao da ih je grom pobio”.

Narod će ponova dovesti Karađorđeviće. Za njihovo doba Srbija se povećava i prolazi kroz očajno stanje, - i to su vreme Užičani nazvali “Kremanske godine” ili “Kremančeve godine”.

Ranije je prorekao da će kroz Srbiju proći železnica, a pred kremanske godine pojaviće se kola što sama idu, stoka ih ne vuče. (Ovako je prorekao automobil).

Pred ovo doba Tarabići (njegova porodica) će osiromašiti, a jedan od njih otići će u službu, vratiće se i ogazdiće se. (Zaista se tako i desilo. Tarabići su se izdelili i osiromašili. Jedan od Tarabića ode u službu i sa nešto zarade vrati se i otvori kafanu. - sad se lepo ima).

Rodiće godina, kao što skoro nije rodila. Tada će ljudi otići u rat, a žene i deca neće moći postići da srede letinu. (1912. god.) To je početak ratova.

Posle prvih ratova Srbija će biti uvećana i “ispraviće se granica”. Posle toga neće se ni “ogodiniti” t. j. neće se sastaviti ni godina dana, pa će nastati “pravi” rat. Ovo će biti “svetski” rat, u kome će se silna krv proliti. Kad bi sva ova krv jednom rekom protekla, “valjala bi kamen od tri oke”. Tim ratom otpočinju t. zv. kremanske godine.

Na Srbiju će navaliti jedna sila. Porobiće i polomiće “ravnu” Srbiju do Bukova. Preko Šargana (planina u blizini Kremana) ili preći ili nepreći nešto njene vojske, ali tu puška pući neće. Selo Kremani gotovo ništa neće stradati. (Kazao je da u Kremani za vreme prvih ratova sa Turcima neće Turci ući, ma da će tu blizu preko planine doći). Najpre ćemo tu silu na ariljskom polju (u užičkom okrugu između Požege i Arilja) potisnuti, pa ćemo je oterati “kao kad se rukom mahne”. Tada ćemo zauzeti nešto Bosne i zaustaviti se do Drine, tako da će ćuprija na Višegradu biti pola naša a pola njihova, - i tu ćemo dugo čekati. Biće blaga zima i svet će tada više od boleština poumirati, nego što je u borbi izginulo.

Sve se ovo dogodilo prilikom prvog austrijskog upada preko Drine. Posle toga čekanja nastaju najstrašniji i najočajniji dani iz vremena kremanskih godina.

Sa “severa” će udariti “jedna slia” koja će brzo “kao oblak” svu Srbiju pregaziti i porobiti. Zemlja će biti porobljena i pusta, nema ljudi, nema stoke. Ono nešto sveta što je u Srbiji zaostalo, u crno je zavijeno. Biće glad i od gladi će se umirati, bolesti i vešala. Živi će proklinjati i čas kada su se rodili. “Živi će zavideti mrtvima,” koji su ranije poumirali. Dolaziće se na grobove i govoriće se: “Blago vama koji ste ranije umrli, te ovo niste dočekali!”

U ovo doba u Srbiju “dolazi car.” (Zaista, zimus je dolazio nemački car u Beograd i u Niš.)
Ovo nesrećno doba neće dugo trajati.
Čovek, čini mi se, po imenu Petar povešće narod u borbu. Neki tvrde da je to važilo za onu borbu, koja je otpočela sa uspehom na ariljskom polju prilikom dolaska Kralja Petra na vojište.
Ovom prilikom kod nas neće više biti onako velike pogibije, kao što je to ranije bilo. Ona će strana sila iz Srbije otići brzo “kao oblak” i brže nego što je došla, tako da će ih “žene preslicama proterati.”
Srbija će biti pusta; “žene ća na panj uzjahivati misleći da je muško”; velika nemaština tako da i onaj što ima neće mu biti vajde što ima; biće otimanja i razboništva: “ubijaće se za žuto dugme.”
Ne znam da li je Kremanac govorio šta će biti sa pojedinim silama posle rata, ali je posigurno rekao ovo:
Rusija pobeđuje i postaje veća i silnija nego što je ikad bila. Rusija će biti najsilnija država.
Raspad Austrije i propast Turske.
Za carigrad kaže da će biti “ničiji i svačiji”. Osim toga, kaže da će u Carigradu biti nekakav “veliki sud”.
Posle ovih ratova neće biti više ratova, nego će sporove između država rešavati “izbrani sud”.
Kao što je ranije rečeno, Srbija će se osloboditi. Pojaviće se car na “Istoku” i pozvaće nas da uzmemo što je naše. Srbija će biti veća nego što je ikad bila. “Gde je srpska kuća, biće srpsko”. Karađorđević poneće carsku krunu u Kruševcu. Kad se sve ovo utiša i uredi nastaju srećni dani: zemlja će rađati kao nikada dotle, otvoriće se mnogi rudnici i na njima država i narod imati velike zarade. Nastaće blagi i srećni dani, kao što to niko nije zapamtio, tako da će živi dolaziti na grobove mrtvih i govoriće: “Ustanite mrtvi da se nauživamo!” U ovoj opštoj sreći prorok nije ni svoje Kremane zaboravio, jer je govorio da će tek tada u kremenima biti “podignuta” crkva.
Da se dođe do ovoga srećnog vremena, s pravom je Kremanac govorio: “Blago onome, ko to vreme doživi!”
Po nekim prilikama i događajima, kako je to Kremanc vezivao, izgleda da smo na izmaku tih nesrećnih dana. Bog je dobar!

* * *

Priča se, kako se neki u reci davio i molio Boga i Sv. Nikolu da mu pomognu. Javi mu se Sv. Nikola i rekne da mu već pomaže, ali neka i on malo rukama razmahne. - I mi smo sada kao ovaj davljenik, samo treba rukama da razmahnemo pa će nam i Bog pomoći.
Zaista, Švabe su sa severa došle i Srbiju salomile, a zatim su je sa Bugarima opljačkali i popalili. Oni vojnici, koji su se predavali, upotrebljeni su najpre da opravljaju putove i mostove, zatim su ih Bugari i Švabe poubijali. Stariji ljudi i deca preko 14 godina oterani su u Nemačku i Bugarsku da robijaju. Dakle, istina je da su u Srbiji sada zaostale samo žene i sitna deca, koje od gladi, bolesti i na vešalima umiru.
Da bi po kremanskom proročanstvu žene mogle “preslicama” oterati neprijatelja, potrebno je da vojska najpre pobedi i satre toga neprijatelja, kao što smo to jednom već učinili na Rudniku i Kosmaju.
Razmahnimo rukama, a Bog će nam pomoći!

Jedan koji veruje

*) U poslednje vreme pok. Pera Todorović pisao je o ovome proročanstvu, ali su dobri poznavaoci tvrdili da tu ima dosta netačnosti, koje su došle usled prepričavanja.

“Vreme”, 30. decembar 1928. prilog 13 [11c]

Još nešto o Kremanskom Proročanstvu
Pismo jednog nepoznatog čoveka “Vremenu”

Od jednog čitaoca, koji želi da ostane nepoznat, uredništvo je primilo ovo pismo:

Pažljivo sam pratio sve što je ovih dana donosio list “Vreme” o Kremanskom Proročanstvu od g. dr. Rad. Kazimirovića. Ovo je mnogo potpunije od onoga što je on ranije štampao u “Niškom Glasniku”.

Na prvom mestu treba g. Kazimiroviću blagodariti što je mnoge pojedinosti ovoga proročanstva izvukao iz zaborava. Sve što je proteklo, već po tome nema vrednosti, te svakome ostaje do volje da veruje da se to doista ranije predviđalo. Jedino što se oseća praznina iz proročanstva iz budućnosti. To je g. Kazimiroviću, verovatno, bilo nepoznato.

Ovom prilikom molim uredništvo lista Vreme da izvoli u svome cenjenom listu štampati što sam i ja o ovome pisao u listu “Velika Srbija”, koji je izlazio u Solunu 1916. godine. Tada nam je bila ostala nada samo u Boga i bili smo prinuđeni da se od očajanja lečimo i verovanjem u Kremansko Proročanstvo. G. Kazimirović sada pominje ove moje beleške. Ostaću i dalje kao “nepoznati pisac”. Sada mi se daje prilika da dodam tome pojedinosti odnosno budućnosti, i da popravim što je g. Kazimiroviću bilo nepoznato. To mi je toliko lakše učiniti, što smo iz istog izvora prikupljali, samo što sam ja imao mnogo više vremena da te pojedinosti slušam. Ako sam nešto u svom izlaganju omašio ili zaboravio reći, to nije čudo kad se ima na umu da se to u ranije vreme nije smelo pribeležiti, a docnije se na to nije mnogo ni polagalo.

Potrebno je da napomenem da je u listu “Velika Srbija” izašlo nekoliko omanjih pogrešaka odnosno interpunkcije i stavljeno je “Raspored Austrije” mesto “Raspad Austrije”, - što se lako može uočiti.

Na posletku mogu i ovo dodati. Ako bi g. Kazimirović hteo posebno štampati ove svoje zabeleške, može i sve ovo moje nepromenjeno dodati, s tim da ja i dalje ostanem kao “nepoznati pisac”. Naročito napominjem “nepromenjeno”, jer tu ima pojedinosti koje g. Kazimirović nije pomenuo, a koje imaju svoju vrednost.

Posle svega ovoga potrebno je da u vidu predgovora iznesem moje napomene:

1) O pojedinostima proročanstva moglo se najbolje saznati od prote Zaharije iz Kremana, kao što je to činio i g. Kazimirović. O svemu tome bilo je dobro poznato i ostaloj protinoj rodbini. Zatim dobro je ovo znao Dobra Ružić, a ređe je o tome hteo govoriti prota Milan Đurić: dodajem da je Dobra Ružić pisao samo o narodnom verovanju i pogađanju iz plećke (i kada je to dao Akademiji Nauka), a o Kremanskom Proročanstvu imao je zabeleške, koje mu je bio napisao neki Moljković, koji je - čini mi se - bio opštinski pisar u Kremnima. Šta je bilo sa tim rukopisom objasnio je g. Kazimirović.

Kad sam o Kremanskom proročanstvu pisao u Solunu, pojamno je što njih dvojicu nisam smeo pomenuti. Iz zemlje kralja Konstantina mogao je, na neki način, a zbog interesantnosti, taj list dospeti i do austrijskih vlasti, koje bi ovu dvojicu petljali.

Kao mimogred dopunjavam g. Kazimirovića, da je Mitar zaista tvrdio da će “srećne” dane dočekati i on i prota Zaharije, a da to neće dočekati prota Đurić.

2) Zvanična saslušanja o Kremanskom Proročanstvu čuvana su u Ministarstvu Unutrašnjih Dela, odakle ih je uzeo kralj Milan i zadržao. Veruje se, da je prepis uzeo Nikola Hristić, a kao posigurno je da g. Čed. Mijatović ima podake i da će se u svoje vreme objaviti.

Dopunjavam tvrđenje g. Kazimirovića da prota Zaharije nije bio siguran da je prota Gavrilo zaista u temelje kuće uzidao rukopis o ovome proročanstvu. U toliko je bilo teže proti Zahariji reći što o mestu gde je to uzidano, kad se pre nekog vremena htelo taj rukopis potražiti. G. Kazimirović sad predlaže da se ovo potraži. Traženje bi se moglo izvršiti samo pod strogom naučnom kontrolom. Treba napomenuti da ta kuća ne predstavlja baš neku vrednost.

3) Potrebno je da napomenem da pri štampanju u listu “Velika Srbija” nije se, iz opravdanih razloga, smelo ma šta spomenuti o Rusiji. Čudi me da g. Kazimirović to bar sada ne pominje.

Za Rusiju je prorok rekao da će se taj rat bez nje svršiti, jer će se ona “o svome jadu zabaviti”. Kad se ona od svoga “zla” izbavi, biće najmoćnija sila, da će se o njeno prijateljstvo svi otimati. Tada će ona zauzeti Carigrad i t.d. Posle toga neće više biti ratova itd.

Kremanac je govorio o “belom” caru u Rusiji. Ne mogu posigurno tvrditi u koje će to vreme biti, kao i o njegovoj ulozi. Docnije ću i o tome još nešto dodati.

4) Naročito sam obratio pažnju, kako će se izraziti i objaviti proročanstvo o našoj velikoj narodnoj nesreći t. j. koliko će trajati i kako će se završiti. Nije se smelo pomenuti, da ćemo troje Trojice-Duhove (praznik) provesti pod stranom silom. Dalje, ako se pažljivo uporedi sve što je o tome napisano u vezi sa pogovorom i onom pričom o Sv. Nikoli, onda se lako može uočiti: biće teškoća pri ulazu i nešto pogibije kroz Srbiju i da će onda strana sila iz Srbije otići brzo “kao oblak” i t. d.

Uz oslobođenje Srbije pomenuta je pojava cara na “Istoku” i zatim “Pozvaće nas da uzmemo što je naše”. Dakle, zaista su “nas pozvali” i t.d. Kao što je ranije prorečeno rat s “bratskom” silom t. j. Bugarskom (1885), tako i ovde se pojava cara na “Istoku” ima odnositi na Bugarsku t. j. dolazak cara Borisa. Ovde treba napomenuti, da i sada dobri poznavaoci ovog proročanstva tvrde, da se pojava cara na “Istoku” odnosi na “belog” cara u Rusiji, o kome je ranije pomenuto, i da ni mi nismo sve završili.

5) O Mitrovskopj skupštini g. Kazimirović ništa ne pominje. Ranije sam to, kao mimogred, pomenuo, a sada se može u nekoliko objasniti: na svaki način to se odnosi na sadašnju skupštinu, koja je oko Mitrovdana bila i otvorena, a nije nikako prekidala sve do nesrećnog 20. juna.

6) Ranije nije pomenuto i o ovim proročanstvima: o čoveku sa kraćom rukom koji je pokrenuo rat, o riđem čoveku, o tami koja će tri dana i tri noći trajati i da ćemo se sa mrtvim - njihovim dušama moći razgovarati.

7) Kad se pažljivo pročita sve ono što je štampano u “Velikoj Srbiji”, dade se uočiti da još nije došlo ono srećno doba, kad će se reći “Ustanite mrtvi da se nauživamo!”

Završetak proročanstva:

“Karađorđević poneće carsku krunu u Kruševcu.”

Zašto će baš Kruševac biti carska prestonica, to Kremanac nije kazao ili, bolje reći, niko ga nije ni pitao.

(Nastaviće se)

/nastavak teksta ne postoji u arhivi Narodne Biblioteke/

“Vreme”, 17. april 1929.prilog 14 [12c]

Kremna, prestonica nahije proroka protivu Obrenovića

Tajna Kremanskog Proročanstva objašnjava se tek u najnovije vreme

Užice, 16. aprila. Nije to bilo baš tako davno od kada se pojavilo proročanstvo braće Tarabića iz Kremna. Nije tome bilo davno kako se to proročanstvo počelo iznova komentarisati i iznova prepričavati, na jedan sasvim drugi način, kao što se redovno radi u mističnim slučajevima ljudske vidovitosti.

Odatle veliko jedno interesovanje za Kremnu, taj čudni mali, razbacani seljački centar proročanstava. Kremna, selo koje se raštrkalo po brdima užičke nahije, koje se razvezlo kozama i ovcama daleko do pod sam Zlatibor. Kremna u kojoj svaki čovek vidi kad god zaželi ono što hoće da vidi: satanu ili Boga, prošlost ili budućnost. Svi su planinci takvi. Priroda i njene jezive grubosti u gorama, velike senke, malo sunca, strahote zverinja i nerodice, strahote napora i dalekih čežnji, oduvek su bile ono što je proizvodilo najobičnije, istina bistre ljude, u najčuvenije proroke.

Kremna je prestonica proroka užičke nahije

Svaki je Kremanac prorok, pa i braća Tarabići.

Tu pusto selo umire već pre mraka. Jeziva stvarnost da je sneg još uvek, evo pred Vrbicu, na planinama, da su ovce gladne i da se nema šta založiti, da je prestala otužna svađa oko politike i svest se gubi u tajanstvenim zamračenjima, vraća ljude na ognjišta sa mokrom vatrom i predaje ih duvanu i snu. San je slika smrti ali pra-lik proroka. Ko više spava i više sanja, taj ima više predispozicije za proroka. Svaki stanovnik razbacanog sela Kremna je u suštini veliki spavač, velika sanjalica, veliko čmavalo. Zato je svaki Kremanac prorok. Zašto onda da to nisu bili i braća Tarabići, oko kojih su i dinastije lomile koplja?

Ali tu, na licu mesta, u Kremni, gotovo da niko više ne zna ništa o proročanstvima Tarabića. Razlog tako prost: oni, od starine Crnogorci, ubeđeni u svoju ličnu vrednost, ne poštuju ništa što ne pripada samo njima. Na uspomeni Tarabića, koja stvarno ne prestaje u dugim pričama od kolena na koleno, zasniva se danas jedan neobičan kult proricanja. Taj kult svedoči da je fantazija jedna ogromna ljudska potreba u nevoljama i borbama sa surovom prirodom.

Seljaci iz Kremna svi su gordi, ali svi nekako namešteno tužni. Oni su daleko od svake pitomine. Tu blizu miriše glad i Sandžak. Ogromne šume Tare i strašne uspomene iz borbi, neprilika na granici i gladi za vreme okupacije, uticali su na dušu ovoga sveta i usadili u nju jedan neizmeran i neizgladni bol. Ne treba im zamerati što neće da imaju poverenja ni u koga. Kremanci su svakome strani i svako je stranac u Kremni. Tu je najograničeniji krug poverenja u nekoliko porodica. Sem njih ovce, koze, bikovi, volovi i kržljave kravice. Gore, šume, hladnoća i kopci. Udžerice.

Treba doći do Kremne, pa onda do Užica, pa rešiti tajnu Kremanskog Proročanstva. Ono se tu razotkriva kao nešto što se nije desilo slučajno, nego namerno. Veština je iskoristila kult.

Prota Đurić i prota Zarija

Kako u Kremnima niko ne govori sa strancem, potrebno je naći one koji su bliski Kremancima, ali su se već civilizovali i prešli u varoš da bi tu svojom bistrinom i elastičnošću poslužili istini.

U Užicu ima svega nekoliko ljudi, dalekih od javnosti, koji znaju o tom proročanstvu veoma mnogo.

Jedan od tih interesantnih ljudi je užički trgovac g. Vukola Radović. Čovek koji postaje plahovit i neobično plašljiv kad je reč o tome da razbistri Kremansko Proročanstvo. On ima prema njemu jedno interesantno poštovanje i krije još masu novih, neobjavljenih rečenica Tarabićevih, pa čak i svojih. I sam rođak Tarabića, on je uobrazio da treba da nastavi sa proricanjem koje leži u tradiciji njegove kuće. Ali, držeći se tajanstven, on će vrlo teško izdvojiti nešto što je bilo interesantno samo po sebi. Sve su to senzacije u pupoljku, nerazumljive, nagoveštene.

Tajna zakopanih zapisa o Tarabićima

Stanuje negde daleko na brdu na periferiji Užica taj Vukola Radović i traži stalno nove motive i nova objašnjenja tajanstva. Poslednjih dana on je bio pritešnjen nekim čudnim viđenjima, koja su imala veze koliko sa političkim razvojem događaja poslednjih dana, toliko i sa dnevnim potrebama seljaka. Priroda, nesreće, velika imena. To su odavna reči u rečniku proroka. On ih i dalje forsira i zamračuje, kao što su uostalom radili i sami Tarabići.

Nepistupačan, ovaj Radović, starčić kome Bog daje živeti na sreću vizija, jedan jedini put otkrio je svoje tajne sile nekom Užičaninu, čija je ispitivačka žustrina neosporna. U tim proročanstvima bilo je svega i svačega, ali ničega od stvarne vrednosti, ničega od onoga što bi bilo dalje od vizije Tarabića. Možda najinetresantnije viđenje, koje je odavde doprlo i u masu, to je viđenje o zapisima proročanstava Tarabićevih.

Zna se, da se doskora mislilo, to jest podržavalo od strane pristalica kremanskih proroka, da se zapisi o proricanju Tarabića nalaze zakopani u temeljima kuće prote Radulovića iz Užica. Prota Zarija je vrlo vešto udesio da se ta vest održi u narodu, pošto niko nije verovao da će prota Radulović dozvoliti da se njegova kuća iz toga razloga ruši. A, bilo je mnogo tih koji su to tražili iz nekih “viših interesa”.

Međutim, desilo se nešto neočekivano. Posle rata Radulovićeva kuća je morala da se ruši silom prilika. Tu, pored starog hotela Trufunovića, trebalo je da se podigne, u glavnoj čaršiji, jedan moderan hotel, kafana i restoran. Vlasnici kuće prote Radulovića bili su primorani slučajem da prodaju svoje imanje, i stara protina kuća jednoga dana došla je, na veliku sreću onih koji su očekivali senzacionalni rukopis Tarabića i otkrovenje nepoznatih tajni, pod strašan udar pijuka.

Koliko razočarenje kada se temelji duboko i duboko iskopavahu, a da se nikako nije nalazio famozni rukopis! Sve je rađeno pažljivo, sve je rađeno pod kontrolom, ali zapisa nigde nije bilo.

Svet je počeo da sumnja, ali se opet našao neko ko je umeo da proturi novu verziju, kako vera u Tarabiće ne bi bila zakopana za uvek. Jednoga dana po Užicu puče glas da se zapisi nalaze u temeljima kuće prote Gavrila, u današnjoj kući g. Alekse Popovića, koja se nalazi preko puta hotel Pariza, na samom uglu do stare kuće prote Radulovića.

Opet lakoverni planinci smiriše svoju sumnju, i opet ostadoše da čekaju otkrovenje o Tarabićima, kad i to zdanje dođe na red da se ruši. Ali, stari Aleksa Popović shvatio je ovu verziju kao želju zavidnih ljudi koji bi hteli da i njegov stari dom stave pod pijuk, pa sad ni za živu glavu ne misli ni da ruši ni da prodaje: Neka stoji, a Tarabići neka se traže...

I zapisi proročanstva misterioznih Tarabića ostadoše i dalje pokriveni onim istim okultnim šeretlukom kakav je dotle postojao.

Ali, na sreću, ima u Užicu jedan čovek koji nije sve to olako shvatio i nije hteo da se omete, naravno običnim pričama. On je odmah posumnjao u svetiteljski oreol oko Tarabića.

Sada, ovom prilikom, ja iskorišćavam razgovor sa ovim sjajnim čovekom, koji je najbolji poznavalac užičke hajdučije i užičkih proricanja. I, kao što on najbolje zna stvari oko hajduka-igumana Zaharija Milekića iz Rače, tako on odlično poznaje i postanak "užičke šege prote Đurića, preko prote Zarije, u obliku viđenja Tarabićevih".

Rekavši tu nerazumljivu rečenicu koja se odnosila, kao druga reč, na kremansko proročanstvo, g. Tadić tumači:

- Sve je to jedna kombinacija prote Đurića. Mrzeći strašno Obrenoviće, ovaj čovek je došao na ideju da preko prostog sveta provuče sumnju kako Obrenovići neće dugo, kao ima Božje Proviđenje koje preko Tarabića nagoveštava zalazak Obrenovićeve zvezde. Prota Đurić je bio velika vidra i umeo je da računa s onim što je nalazio. Tu je blizu bila Dobrinja, gnezdo Obrenovića, tu je trebalo udarati najjači udarac. On je dobro smislio: udesio je kako će iskoristiti što bolje sklonost naroda da veruje u tajne proricanja. Prota Zarija bio je jedan posrednik kome se moglo čak i narediti. Posao je za čas svršen na opšte zadivljenje. Svet je poverovao i očekivao ono što se zaista desilo i bez svega toga, i bez viđenja i bez protine zasluge.

Takvih slučajeva bilo je podosta. Često su se proročanstva politički iskorišćavala i udešavala. Svet je proročanstvima više verovao nego gotovim činjenicama. Videti u snu značilo je jedno čudo. A čudo, to je svetinja.

Takav se slučaj desio i sa stricem bivšeg demokratskog ministra g. Pere Markovića. Taj Milorad Marković, koji je zbog toga da bi imponovao udesio svoje prezime na Karamarković, bio je trgovac u Požarevcu. On udesi da je snio kako je grom udario u sred Terazija. Znalo se što to znači. Kako je to dobro došlo u izbornoj agitaciji, ministar Unutrašnjih Dela pok. Radivoje Milojković reši da se vešto odvrati Markoviću i preko sreskog načelnika naredi da ga izbatinaju. Žandarmi ga uhvatiše u jednom podrumu i dobro iskoristiše jednu debelu volovsku žilu. Docnije Marković, sav besan, ode u Beograd da se Milojkoviću požali na taj postupak. Ovaj ga lepo primi, ali Marković nikako da sedne, jer mu je tur bio sav ranjav. I, kad objasni da je bijen, ministar se napravi šeret i reče da ne veruje:

- More, nije to istina, Milorade, nego čuo sam ja da ti tako često svašta sanjaš pa si valjda sanjao i te batine...

Eto, proročanstvo je jedan naš agitacioni proizvod. Ono je imalo svoje krajnje ciljeve koji su bili uvek u službi političara. Tako i Tarabići, koji su i nili u tim Kremnama, prestonici proroka Užičke Nahije, na mestu gde se ništa ne veruje ako nije proročki naloženo... Kremansko proročanstvo bilo je jedan alat u borbi protivu Obrenovića. Samo, da znate, nigde nema tih zapisa, jer ih nikada nije ni bilo, i jer nema proročanstva uopšte, nego je udešavano kao staro viđenje onoga časa kada je stvar trebala da posluži u agitaciji...

Proročanstvo koje se rasplinjuje

Sad, vrlo se dobro sećam jednog razgovora koji sam imao skoro, povodom razbistravanja profesora Kazimirovića o Kremanskom Proročanstvu. Tada, g. Čeda Mijatović izneo je jednu senzacionalnu vest o tome kako je g. Genčić, nekada Ministar Unutrašnjih Dela, pokazao svojoj bivšoj ženi zabeleške prote Zarije o Kremancima, koje su se čuvale u tajnoj arhivi Ministarstva, u tako zvanom "Crnom Kabinetu". Potražio sam bio g. Genčića, tamo negde u Krunskoj ulici, i ovaj džentlmen prošlosti, ljubazno je porekao:

- Nemam pojma o Kremanskom Proročanstvu. Nikad ja nisam rekao da su za vreme mog ministrovanja ti zapisi bili u poverljivoj arhivi, a isto tako moja žena nije mogla da to zna, najmanje preko mene. Ako je ona to rekla, rekla je onako olako, bez pretenzija da joj se veruje. Kad sam došao za Ministra Unutrašnjih Dela, ja sam osnovao 1899 jednu složenu arhivu, koju nisam hteo, kao moji prethodnici, da nosim onoga časa kada odlazim sa položaja. Ona je imala da bude stalna i da se nasleđuje. Ja sam je svrstao i uredio kao niko do tada. Prozvali su je "crnim kabinetom", naravno s nepravdom, jer tu nije ništa bilo crno. Sve sam pokupio, sve sredio, ali o Kremanskom Proročanstvu nije nigde bilo traga, niti je iko docnije mogao da ga unese. Ono ne postoji ni u kakvoj arhivi Ministarstva Unutrašnjih Dela. Ja sam se raspitivao za to proročanstvo, ali niko nije ništa o njemu znao. Verujem da bih bio u stanju da nešto doznam, naročito tada. Ali ono kao takvo ne postoji. Ja mu ne pridajem nikakvu važnost...

Tako, tu na izvoru svih proročanstava Šumadije, jedna se iluzija rasplinjuje. Ona postaje samo jedno malo sredstvo izborne agitacije starih vremena, one agitacije koja je sve prevazilazila šeretlukom i lukavstvom. Međutim, na osnovi te epizode jedne sjajne borbe prote Đurića, nikao je ceo kult ovih sirotih gorštaka, tužna uteha nesrećnih boraca planinaca, najtežih ratnika protivu prirode.

U Kremnima, prestonici proroka protivu Obrenovića, nažalost ima mnogo uslova za proricanja, ali malo za život.

Dragan Aleksić

Dr Vladan Đorđević: "Ministar u apsu", 1909. prilog 15 [22c]

Grčki "Akropolis" o kremanskom proročanstvu Pošto sam popio moju vodu i video prvi hajih od nje, sedoh u bašti da čitam "Akropolis" i - odmah natrapah na jedan uvodni članak, koji ti moram, hteo ne hteo, ovde prevesti:

"Nije da reknete neko drugi, nego baš s mislima i personom onaj isti G. Mijatović, koji je godinama bio poslanik Srbije u Londonu, priča sada u jednom engleskom časopisu jedan događaj tako čudan i interesantan da baca svetlost gornjih slojeva u Srbiji i na tajne što imaju važnu ulogu u tamošnjem političkom životu.

G. Mijatović dakle priča da je 29. maja 1868. jedan seljak iz Kremna, po imenu Mata dotrčao u Užice vičući da ubijaju Kneza divljački, da svi ljudi treba da priteknu u pomoć da ga spasu.

Dockan uveče toga istoga dana stiže iz Beograda telegram da je Knez Mihailo Obrenović III ubijen u Košutnjaku Topčiderskom.

S mesta je okružni načelnik užički uzeo Matu iz Kremana na odgovor, ali iz toga saslušanja nije se mogla pronaći nikakva veza Matina sa zaverenicima. Čak izađe da je takva veza nemoguća, jer je Mato tvrdio da ima čudna priviđenja po kojima može da predskaže šta će se dogoditi u budućnosti. Načelnik naredi svom sekretaru da sastavi naročiti protokol sviju predkazanja Matinih. Čudna stvar, ali u tome protokolu zapisana je po kazivanju Mate iz Kremana u glavnim potezima cela istorija Kralja Milana i Kralja Aleksandra sa svim važnijim pojedinostima ne samo njihovog političkog nego i njihovog privatnog života. Evo šta je Mata, još onda, kazao na protokolu kod užičkog načelstva o sadašnjem Kralju Srbije Petru Karađorđeviću:

"Kraljevaće od prilike tri godine, pa će i njega nestati. Strana vojska jurnuće u zemlju i narod će mnogo da strada: Najzad pronićiće iz utrobe narodne čovek koji će oterati strance, i koji će ujediniti ceo srpski narod, i pod njegovom upravom otpočeće srećni period istorije".

Ovo proroštvo Mate iz Kremna čuo je G. Mijatović prvi put u beogradskom konaku u prisustvu (tada još) Kneza Miloša od nekoga, koji je tvrdio da je čitao protokol o tome sastavljen pred okružnim načelstvom užičkim.

19-og februara 1889. saopštio je Kralj Milan svojim Ministrima da će prekosutra, prilikom svetkovanja proglasa Kraljevine abdicirati. Puna dva sahata trudili su se Ministri da odvrate Kralja od toga kobnog koraka, sve zabadava. Milan osta pri svojoj odluci i rekao je Ministrima:

- Ne čudim se što vi svi toliko navaljujete, jedino se čudim Mijatoviću što je protiv moje namere da abdiciram jer on zna najbolje da je to neizbežno, da to mora biti!

Sada svi Ministri napadoše Mijatovića za što nije ništa saopštio Ministarskom savetu kad je ranije znao za tu nepromenljivu odluku Kraljevu? Mijatović im je tada ispričao šta su on i Kralj Milan pre toliko godina čuli o proroštvu Mate iz Kremana, u kome je stajalo i to da će Kralj Milan dati ostavku i otići iz zemlje. Najzad ispričao je svojim drugovima i ostale detalje iz tog proroštva. Ministri oglasiše to za rđavu šalu Čedinu, kad ovome priskoči u pomoć sam predsednik Ministarstva G. Hristić, koji je bio Ministar unutrašnjih dela kada je Knez Mihailo poginuo, i koji je primio od Načelnika okruga Užičkog izveštaj o predskazivanjima toga seoskog proroka. Hristić uveri svoje kolege da je on sam pročitao taj protokol i naredio da se on čuva sa poverljivim aktima.

Nekoliko dana pre nego što će i sama poginuti Kraljica Draga razgovarala je sa gorkim osmehom na usnama o tom istom proroštvu Mate iz Kremana. Taj osmeh Kraljice Drage razumeli su samo oni koji su znali kakvim su strašnim predosećanjima bili ispunjeni poslednji dani Draginog života.

Ja se sećam svake reči kazane u toj sednici, koja nije bila 10. nego 12. februara 1889, jer sam ja vodio protokole ministarskih sednica - ali se apsolutno ne sećam da je tom prilikom, pominjato proroštvo Mate iz Kremana.

LITERATURA

Novinski tekstovi

[1c] Nepoznati autor, verovatno glavni urednik i vlasnik lista ***Pera Todorović: "Jedno proročanstvo"***, Male novine, 30. april 1902. (kompletan tekst na ??? strani)

[2c] ***Čeda Mijatović: "Jedno proročanstvo"***, Male novine, 9-12 maj 1902. (kompletan tekst sva četiri nastavka na ??? strani)

[3] ***Čeda Mijatović: "Jedno proročanstvo (prva knjiga)"***, Male novine, 5. jun 1902. - 9. januar 1903.

[4] ***Čeda Mijatović: "Jedno proročanstvo (druga knjiga)"***, Male novine, 19. januar - 6. maj 1903. (delimičan tekst na ??? strani)

[5c] ***Pera Todorović: "Crno proročanstvo"***, Ogledalo - Zrake iz prošlosti, 29. i 31. maj 1903. (kompletan tekst oba nastavka na ??? strani)

[6c] Nepoznati autor: ***"Proročanstvo"***, Narodni list, 12. oktobar 1903. (kompletan tekst na ??? strani)

[7c] Nepoznati autor: ***"Još nešto o proročanstvu onog seljaka iz Kremana"***, Narodni list, 16. oktobar 1903. (kompletan tekst na ??? strani)

[8c] Anonimni autor, kasnije identifikovan kao **Dušan Popović**: **"Na brzu ruku"**, Budućnost, 14. septembar 1915. (kompletan tekst na ??? strani)

[9c] Anonimni autor, kasnije identifikovan kao ***Ilija Đukanović: "Kremansko proročanstvo"***, Velika Srbija, 23. april 1916. (kompletan tekst na ??? strani)

[10] Dr *Radovan Kazimirović: "Kremansko proročanstvo - prilog ispitivanju vidovitosti, proricanja i verovanja u našem narodu"*, Vreme, 4- 26 decembar 1928.

[11c] Anonimni autor: ***"Još nešto o kremanskom proročanstvu"***, Vreme, 30. decembar 1928. (kompletan tekst na ??? strani)

[12c] ***Dragan Aleksić: "Kremna, prestonica nahije proroka protivu Obrenovića"***, Vreme, 17. april 1929. (kompletan tekst na ??? strani)

[13] ***Latinka Perović i Dubravka Stojanović: "Nikola Pašić u Narodnoj Skupštini"***, Službeni list, Beograd, 1997.

[14] ***Milan St. Protić: "Paralelni svetovi"***, Naša borba, 4. januar 1998.

[15] ***Mihailo Blečić: "Srbi iz Crne Gore i Hercegovine",*** (6. deo), Novosti, 29. januar 1999.

[16] ***Edi Jurković: "Napade NATO-a predvidjeli nepismeni proroci"***, Jutarnji list, 10. april 1999.

[17] ***Dragana Antonijević: "Okultna istorija: predskazanja i verovanja o srpskim vladarima i znamenitim događajima u 19. veku "***, Godišnjak za društvenu istoriju, sveska 1, 2000.

[18] ***Ljiljana Milisavljević: "Posle trećeg razrešenja sledi večni mir"***, Politika, 31. decembar 2000.

[19] ***Zoran Majdin: "Volšebni biznis: Magovi i vragovi"***, Vreme br. 532, 15. mart 2001.

[20] ***Peđa Obradović (intervju sa Dušanom Kovačevićem): "Izmislio sam da se Koštunica pominje u proročanstvu Tarabića"***, Blic News, 3. februar 2002.

Knjige

[21] ***M. Đ. Milićević: "Život Srba seljaka"***, Knj-I, Beograd, 1894.

[22c] ***Dr Vladan Đorđević: “Ministar u apsu”*****,** Beograd, 1909. (tekst poglavlja ***“Grčki Akropolis o kremanskom proročanstvu”*** na ??? strani)
[23] **Dr** ***Radovan Kazimirović: “Tajanstvene pojave u našem narodu - kremansko proročanstvo”***, Knjižarnica Milorada P. Milanovića, Beograd, prvo izdanje objavljeno 1939, drugo izdanje 1941. godine
[24] ***Barry Singer and George O. Abell: “Science and the Paranormal”***, Charles Scribner’s Sons, 1981
[25] ***Dragoljub Golubović i Dejan Malenković: “Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka”***, Zapis, Beograd, prvo izdanje objavljeno 1982, do kraja veka objavljeno ukupno 12 izdanja
[26] ***Mihailo Blečić: “Proroci i proročanstva”***, 3. izdanje, D. Davidović, Smederevo i Arion, Zemun, 1986.
[27] ***Pavle Matić: “Tajne proroka”***, Dereta, Beograd, 1987.
[28] ***B. J. Oropeza: “99 Reasons Why No One Knows When Christ Will Return”***, InterVarsity Press, Downers Grove, IL 60515, 1987.
[29] ***Đorđe Marković i Dušan Protić: “Predskazanja najvećih vidovnjaka sveta”***, JRJ, Zemun, 1994.
[30] ***Bane Jovanović: “Pera Todorović - Tragom kremanskih proroka”***, Rad, Beograd, 1998.
[31] ***Petar Bokun: “Poreklo kremanskih proročanstava”***, Draganić, Beograd, 2002.

HRONOLOGIJA DOGAĐAJA

	DOGAĐAJ	VLADAR
1809	***Rodio se Miloš Tarabić***	Karađorđe Petrović
1813	Propao I srpski ustanak	Miloš Obrenović
1815	II srpsli ustanak	Miloš Obrenović
1829	***Rodio se Mitar Tarabić***	Miloš Obrenović
1839	Miloš Obrenović odlazi u emigraciju	Mihailo Obrenović
1842	Mihailo Obrenović beži iz Srbije	Aleksandar Karađorđević
1854	***Umire Miloš Tarabić***	Aleksandar Karađorđević
1858	Svetoandrejska skupština ponovo bira kneza Miloša Obrenovića za vladara	Miloš Obrenović
1860	Umire Miloš Obrenović	Mihailo Obrenović
1868	U Topčideru ubijen Mihailo Obrenović	namesnici, u ime Milana Obrenovića
1872	Milan Obrenović postaje punoletan i preuzima vlast	Milan Obrenović
1877	Srpska vojska vodi pobedonosni rat protiv Turske	Milan Obrenović
1882	Srbija se proglašava za kraljevinu	Milan Obrenović
1889	Kralj Milan abdicira i odlazi u emigraciju	namesnici, u ime Aleksandara Obrenovića
1893	Aleksandar Obrenović vrši državni udar i proglašava se punoletnim	Aleksandar Obrenović
1899	***Umire Mitar Tarabić***	Aleksandar Obrenović
1902	U “Malim Novinama” izlazi prva serija napisa o kremanskom proročanstvu	Aleksandar Obrenović
1903	U atentatu ubijeni Aleksandar Obreno- vić i Draga Mašin (u noći 28/29. maja)	Petar I Karađorđević
1903	U “Ogledalu” izlazi feljton o kremanskom proročanstvu (29. maja)	Petar I Karađorđević
1914	Austrougarska objavljuje rat Srbiji	Petar I Karađorđević
1915	Dr Kazimirović razgovara sa protom Zaharijem Zaharićem i u “Niškom glasniku” objavljuje seriju tekstova o kremanskom proročanstvu	Petar I Karađorđević
1916	U solunskom listu “Velika Srbija” izlazi tekst o Kremanskom proročanstvu	Petar I Karađorđević
1918	Umire prota Zaharije Zaharić	Petar I Karađorđević
1918	Srpska vojska pobeđuje u I svetskom ratu	Petar I Karađorđević
1921	Petar I Karađorđević umire	Aleksandar Karađorđević
1928	U “Vremenu” objavljena serija tekstova dr Kazimirovića o kremanskom proročanstvu	Aleksandar Karađorđević
1934	U Marselju ubijen kralj Aleksandar	Pavle Karađorđević
1939	Izlazi prvo izdanje knjige “Tajanstvene pojave u našem narodu - Kremansko proročanstvo” dr. Kazimirovića	Pavle Karađorđević
1941	Državni udar u kome je zbačen namesnik Pavle Karađorđević	Petar II Karađorđević
1941	Nemačka napada Jugoslaviju u II sv. ratu	Petar II Karađorđević
1945	Kraj II svetskog rata	Josip Broz
1980	Umire Josip Broz	kolektivno predsedništvo
1982	Izlazi prvo izdanje knjige “Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka” autora Golubovića i Malenkovića	kolektivno predsedništvo

1983	Drina premošćena na dva mesta i izgrađena reverzibilna hidroelektrana, a poklopili se Veliki Petak i Đurđevdan	kolektivno predsedništvo
1991	Raspad Jugoslavije, građanski rat i ekonomska kriza	Slobodan Milošević
1999	Bombardovanje srpskih gradova od strane NATO avijacije	Slobodan Milošević
2000	Slom vlasti socijalista i Slobodana Miloševića	Vojislav Koštunica

O AUTORU

Voja Antonić je filmski montažer, pronalazač i publicista rođen u Šapcu 12. jula 1952, a u Beograd se preselio sedam godina kasnije. Takođe je urednik novina, a doprinosio je u brojnim radijskim emisijama. Međutim, najpoznatiji je po tome što je prvi na teritoriji Jugoslavije konstruisao i napravio Galaksiju, kućni računar na principu samogradnje, čiji je cilj bio ohrabrivanje i podučavanje brojnih računarskih entuzijasta da sami naprave svoj računar.

Sam Antonić je nekoliko svojih radova predao u javno vlasništvo.

Antonić je poznat i kao borac protiv sujeverja i proricanja sudbine koje je doživelo uspon u Srbiji krajem 20. veka. Zbog toga je napisao knjigu "Da li postoje stvari koje ne postoje - vodič za kritičko razmišljanje" - koja je objavljena 2000. Kao nastavak borbe protiv proricanja, popularnog u Srbiji zaslugom samozvanih proroka Miloša i Mitra Tarabića iz sela Kremne kod Užica, Antonić je objavio knjigu "Kremansko neproročanstvo: studija jedne obmane". Utvrdio je da postoji 12 izdanja knjige "Kremansko proročanstvo", koje su sve različite i menjane tokom vremena. Tokom svog istraživanja posetio je Kremnu, gde su mu ponuđeni "originalni rukopisi" Mitra Tarabića, koji je bio nepismen.

Prelistavajući svetske baze koje sadrže patentirane pronalaske, Antonić je primetio da su neki previše naivni ili prosto nemogući, što je rezultovalo elektronskom knjigom "Patenti koji neće promeniti svet".

Na ovu knjigu se nadovezao sledeći projekat - Rekvizit za bal vampira. Ovaj "uređaj" na principu periskopa koristi činjenicu da vampiri nemaju odraz u ogledalu, a izjavio je da ne želi da ga patentira jer "Albert Ajnštajn više ne radi kao administrator u patentnom zavodu, pa tamo više nema nikoga ko bi mogao da shvati njegovu pravu vrednost".

Takođe je bio jedan od prvih saradnika časopisa "Svet kompjutera". Voja Antonić danas živi u Beogradu.